

بازرسی شد
۲۶ - ۲۷

نزد چاپخانه

۷۷۱۵-ن

کتابخانه مجلس شورای ملی		 شماره ثبت کتاب
کتاب مجموعه رسائل و غیره - رساله در اصول خط - مکتوبه مؤلف تبصره العوام - مفردات منهاج الکاظم و غیره موضوع شماره قفسه ۳۳۵۹		
		۷۸۰۳۲ ۹۵۱۴

بازدید شد
۱۳۸۲

نظریه فهرست شده
۳۳۶۶

Handwritten text in a rectangular box at the top right of the page.

Handwritten text in a circular stamp on the right margin.

اما بعد

الحمد لله تعالى الصلوة والسلام على سيدنا محمد
والآله اجمعين جنی کو به مولف این رساله که چون جمعی از بزرگ زادگان برین
ضعیف تردد میکردند و تعلیم اصول خط با هر یکی بقدر استعداد و فهم ایشان
مقرر میکردند باندک مدتی در خط تلخیص ایشان ترقی باز میدادند و از هم
سران سبق بردند التماس کردند که مخفی در اصول خط بنویس تا میند
باز افائن باشد و منتهی سبازا حجت چون فایب ایشان غیر بود این
جند ورق را در قلم آورد مشتمل بر مقدمه و در مقابل و فاعله و
والله الموفق والمعين مقدمه و آن بر فضل است
فصل اول در بیان شرف و فضیلت این علم بدانکه اول کسی که کتابت
بهری کرد آدم علیه الصلوة والسلام بود و بعد از طوفان نوح در زمان
اسماعیل علیهما الصلوة والسلام خط عبرانی یافتند و بعضی میگویند
که ادریس علیهم السلام بود و رسول الله علیه الصلوة والسلام فرمود
است که من بحسب کتابت اسمی که دخل الجنة و قبل الحفظ
نصف العلم و امیر المومنین علیه السلام فرمود است که علیکم

Handwritten text at the bottom of the main text block.

Handwritten text in a large, slanted block at the top left of the page.

Handwritten text in a rectangular box on the left side of the page.

Handwritten text in a vertical column on the bottom left of the page.

[illegible]

Handwritten text in Arabic script, likely a signature or a note, located at the bottom of the page.

کے

[illegible]

[illegible][illegible]

من تو اضع الله كعبتي
لأنك قد أضع الله كعبتك
فأنت تعلم أن الله لا يرضى
عن عبده حتى يضعه على
الكعبة فلو لم تضعها
عليها لكانت من الكافرين
ولم تكن من المؤمنين
وإنما أنت من الكافرين
ولا تعرف الله ولا رسوله
ولا ما جاء به من الحق
ولا ما جاء به من الباطل
ولا ما جاء به من الخير
ولا ما جاء به من الشر
ولا ما جاء به من العاقبة
ولا ما جاء به من المآل
ولا ما جاء به من النجاة
ولا ما جاء به من الضلالة
ولا ما جاء به من الهدى
ولا ما جاء به من الضلال

من تو اضع الله كعبتي
لأنك قد أضع الله كعبتك
فأنت تعلم أن الله لا يرضى
عن عبده حتى يضعه على
الكعبة فلو لم تضعها
عليها لكانت من الكافرين
ولم تكن من المؤمنين
وإنما أنت من الكافرين
ولا تعرف الله ولا رسوله
ولا ما جاء به من الحق
ولا ما جاء به من الباطل
ولا ما جاء به من الخير
ولا ما جاء به من الشر
ولا ما جاء به من العاقبة
ولا ما جاء به من المآل
ولا ما جاء به من النجاة
ولا ما جاء به من الضلالة
ولا ما جاء به من الهدى
ولا ما جاء به من الضلال

علاقت بسیار ناپسند بلکه مخالف شرح اند
اقدس و رضای خداوند گذشت از حدیث
سؤال و بیرون آمدن عورات در مثل
ان وقت بان احوال نسخ باقره کرد
طلب شفاء از مطب قدرت حضرت
الرحیم پوشیده بان روزگار تابان
در کار این احوال از همان خوش
که رجوع بطلب اصنام معرفت بر وجه
حضرت رب مجید و عرفان الهی و
عدا که قنعت عرض دار بنیات آنها
در این مجلس و محاسن آیت بوعظم
بشیر بیان مرتب شد شکر بان
پرداریم بلکه چاره بر رفع غیبت
و غوایت خود نیم مخالف و فهم مطالب

دعاء الطاعون

جاء في الاخبار ان في بلد كاشغر اسم بلد في الويا وعمر الويا في نفاك في يوم واحد خرج خلقا على نعل صان
 وخبر العباد وما برحوا ما فعلوا فبلغ هذا الخبر على البلخ فكثروا هذا الدعاء ووصوا الاكاسير والبرص
 والربا والاعين والفساد على ايسرهم في شهر هذا الدعاء على يد سيد ومن لم يفرمات **والدعاء بهذا الاباء السبع**
 لسمع الله الموعود فقلن يصيبنا الله ما كتب الله لنا هو معلنا وعلى الله فليكن كل المتوكلون **وان يمسك**
 الله بصره فلا كاشف لك الا هو ولن يردك جنى فلا راد لفضله يصيب من يشاء من عباده وهو الغفور الرحيم **وما**
من دابة في الارض الا على الله رزقها ويعلم مستورها وسوء دعائها كنيها **يا سيدي** **ان توكلت على الله لم يفلح**
دابة الا هو اخبر بنا صيتها **ان ربي على صراط مستقيم** **وكاين من دابة لا تعلم رزقها واياكم وهو السميع العليم** **يا فني**
الله الناس من ربه فلا تمسك لها وما يسكن في الارض لها من بعد **وهو العزيز الحكيم** **ولم يمسك من خلق**
السماوات والارض ليعفون الله قلى فربنا يا فني من دون الله ان اراد الله بضر فلا كاشف له
كاشفات ضره او ارادت نفعه من الغفران ما هو شفاء ورحمة للمؤمنين ولا يزيد الظالمين الا خسارا

انشد بك عن الاخبار والفكر والعين مكمل بالدمع والسحر
 اذوب شوقا لا اسكن الا احد الا الله وقت الصبح والضح
 شرد شوقه وعلى عنكم خبر واصغر خزي وطاف النوم غيب
 فصا به من شاور شئت فزنها جعبا بالوثيقة
 وداد خالص وفور عطل ومعونة بحال كحقيقة
 في حصن له هذه المعاني فتابع دابة والنم طريفة

أَلَا لِلَّهِ بُيُوتُ الشَّعَائِرِ هُوَ الْمَحْمُودُ فِي أَعْيَانِ النُّوَالِ

بَدَأْتُ بِعَوْنِ اللَّهِ تَخْفَرُ مِنْ مَعَالِ الْمُنَافِقِ الْأَحْوَالِ

— بركت كثير من حرس الدنيا —

ثبوت في الدنيا وعمل قليل غرورك كثير اطول الاعمال

٢٠٠
٢٠١
٢٠٢
٢٠٣
٢٠٤
٢٠٥
٢٠٦
٢٠٧
٢٠٨
٢٠٩
٢١٠
٢١١
٢١٢
٢١٣
٢١٤
٢١٥
٢١٦
٢١٧
٢١٨
٢١٩
٢٢٠
٢٢١
٢٢٢
٢٢٣
٢٢٤
٢٢٥
٢٢٦
٢٢٧
٢٢٨
٢٢٩
٢٣٠
٢٣١
٢٣٢
٢٣٣
٢٣٤
٢٣٥
٢٣٦
٢٣٧
٢٣٨
٢٣٩
٢٤٠
٢٤١
٢٤٢
٢٤٣
٢٤٤
٢٤٥
٢٤٦
٢٤٧
٢٤٨
٢٤٩
٢٥٠
٢٥١
٢٥٢
٢٥٣
٢٥٤
٢٥٥
٢٥٦
٢٥٧
٢٥٨
٢٥٩
٢٦٠
٢٦١
٢٦٢
٢٦٣
٢٦٤
٢٦٥
٢٦٦
٢٦٧
٢٦٨
٢٦٩
٢٧٠
٢٧١
٢٧٢
٢٧٣
٢٧٤
٢٧٥
٢٧٦
٢٧٧
٢٧٨
٢٧٩
٢٨٠
٢٨١
٢٨٢
٢٨٣
٢٨٤
٢٨٥
٢٨٦
٢٨٧
٢٨٨
٢٨٩
٢٩٠
٢٩١
٢٩٢
٢٩٣
٢٩٤
٢٩٥
٢٩٦
٢٩٧
٢٩٨
٢٩٩
٣٠٠
٣٠١
٣٠٢
٣٠٣
٣٠٤
٣٠٥
٣٠٦
٣٠٧
٣٠٨
٣٠٩
٣١٠
٣١١
٣١٢
٣١٣
٣١٤
٣١٥
٣١٦
٣١٧
٣١٨
٣١٩
٣٢٠
٣٢١
٣٢٢
٣٢٣
٣٢٤
٣٢٥
٣٢٦
٣٢٧
٣٢٨
٣٢٩
٣٣٠
٣٣١
٣٣٢
٣٣٣
٣٣٤
٣٣٥
٣٣٦
٣٣٧
٣٣٨
٣٣٩
٣٤٠
٣٤١
٣٤٢
٣٤٣
٣٤٤
٣٤٥
٣٤٦
٣٤٧
٣٤٨
٣٤٩
٣٥٠
٣٥١
٣٥٢
٣٥٣
٣٥٤
٣٥٥
٣٥٦
٣٥٧
٣٥٨
٣٥٩
٣٦٠
٣٦١
٣٦٢
٣٦٣
٣٦٤
٣٦٥
٣٦٦
٣٦٧
٣٦٨
٣٦٩
٣٧٠
٣٧١
٣٧٢
٣٧٣
٣٧٤
٣٧٥
٣٧٦
٣٧٧
٣٧٨
٣٧٩
٣٨٠
٣٨١
٣٨٢
٣٨٣
٣٨٤
٣٨٥
٣٨٦
٣٨٧
٣٨٨
٣٨٩
٣٩٠
٣٩١
٣٩٢
٣٩٣
٣٩٤
٣٩٥
٣٩٦
٣٩٧
٣٩٨
٣٩٩
٤٠٠
٤٠١
٤٠٢
٤٠٣
٤٠٤
٤٠٥
٤٠٦
٤٠٧
٤٠٨
٤٠٩
٤١٠
٤١١
٤١٢
٤١٣
٤١٤
٤١٥
٤١٦
٤١٧
٤١٨
٤١٩
٤٢٠
٤٢١
٤٢٢
٤٢٣
٤٢٤
٤٢٥
٤٢٦
٤٢٧
٤٢٨
٤٢٩
٤٣٠
٤٣١
٤٣٢
٤٣٣
٤٣٤
٤٣٥
٤٣٦
٤٣٧
٤٣٨
٤٣٩
٤٤٠
٤٤١
٤٤٢
٤٤٣
٤٤٤
٤٤٥
٤٤٦
٤٤٧
٤٤٨
٤٤٩
٤٥٠
٤٥١
٤٥٢
٤٥٣
٤٥٤
٤٥٥
٤٥٦
٤٥٧
٤٥٨
٤٥٩
٤٦٠
٤٦١
٤٦٢
٤٦٣
٤٦٤
٤٦٥
٤٦٦
٤٦٧
٤٦٨
٤٦٩
٤٧٠
٤٧١
٤٧٢
٤٧٣
٤٧٤
٤٧٥
٤٧٦
٤٧٧
٤٧٨
٤٧٩
٤٨٠
٤٨١
٤٨٢
٤٨٣
٤٨٤
٤٨٥
٤٨٦
٤٨٧
٤٨٨
٤٨٩
٤٩٠
٤٩١
٤٩٢
٤٩٣
٤٩٤
٤٩٥
٤٩٦
٤٩٧
٤٩٨
٤٩٩
٥٠٠
٥٠١
٥٠٢
٥٠٣
٥٠٤
٥٠٥
٥٠٦
٥٠٧
٥٠٨
٥٠٩
٥١٠
٥١١
٥١٢
٥١٣
٥١٤
٥١٥
٥١٦
٥١٧
٥١٨
٥١٩
٥٢٠
٥٢١
٥٢٢
٥٢٣
٥٢٤
٥٢٥
٥٢٦
٥٢٧
٥٢٨
٥٢٩
٥٣٠
٥٣١
٥٣٢
٥٣٣
٥٣٤
٥٣٥
٥٣٦
٥٣٧
٥٣٨
٥٣٩
٥٤٠
٥٤١
٥٤٢
٥٤٣
٥٤٤
٥٤٥
٥٤٦
٥٤٧
٥٤٨
٥٤٩
٥٥٠
٥٥١
٥٥٢
٥٥٣
٥٥٤
٥٥٥
٥٥٦
٥٥٧
٥٥٨
٥٥٩
٥٦٠
٥٦١
٥٦٢
٥٦٣
٥٦٤
٥٦٥
٥٦٦
٥٦٧
٥٦٨
٥٦٩
٥٧٠
٥٧١
٥٧٢
٥٧٣
٥٧٤
٥٧٥
٥٧٦
٥٧٧
٥٧٨
٥٧٩
٥٨٠
٥٨١
٥٨٢
٥٨٣
٥٨٤
٥٨٥
٥٨٦
٥٨٧
٥٨٨
٥٨٩
٥٩٠
٥٩١
٥٩٢
٥٩٣
٥٩٤
٥٩٥
٥٩٦
٥٩٧
٥٩٨
٥٩٩
٦٠٠
٦٠١
٦٠٢
٦٠٣
٦٠٤
٦٠٥
٦٠٦
٦٠٧
٦٠٨
٦٠٩
٦١٠
٦١١
٦١٢
٦١٣
٦١٤
٦١٥
٦١٦
٦١٧
٦١٨
٦١٩
٦٢٠
٦٢١
٦٢٢
٦٢٣
٦٢٤
٦٢٥
٦٢٦
٦٢٧
٦٢٨
٦٢٩
٦٣٠
٦٣١
٦٣٢
٦٣٣
٦٣٤
٦٣٥
٦٣٦
٦٣٧
٦٣٨
٦٣٩
٦٤٠
٦٤١
٦٤٢
٦٤٣
٦٤٤
٦٤٥
٦٤٦
٦٤٧
٦٤٨
٦٤٩
٦٥٠
٦٥١
٦٥٢
٦٥٣
٦٥٤
٦٥٥
٦٥٦
٦٥٧
٦٥٨
٦٥٩
٦٦٠
٦٦١
٦٦٢
٦٦٣
٦٦٤
٦٦٥
٦٦٦
٦٦٧
٦٦٨
٦٦٩
٦٧٠
٦٧١
٦٧٢
٦٧٣
٦٧٤
٦٧٥
٦٧٦
٦٧٧
٦٧٨
٦٧٩
٦٨٠
٦٨١
٦٨٢
٦٨٣
٦٨٤
٦٨٥
٦٨٦
٦٨٧
٦٨٨
٦٨٩
٦٩٠
٦٩١
٦٩٢
٦٩٣
٦٩٤
٦٩٥
٦٩٦
٦٩٧
٦٩٨
٦٩٩
٧٠٠
٧٠١
٧٠٢
٧٠٣
٧٠٤
٧٠٥
٧٠٦
٧٠٧
٧٠٨
٧٠٩
٧١٠
٧١١

— خَيْرُ الْأَعْمَالِ عِنْدَ اللَّهِ تَوَاضُعٌ
فَإِنَّ التَّوَاضُعَ مَوْصِلٌ إِلَى الْكَمَالِ

حَرْبُ الْمُؤْمِنِينَ مَعَ الْكَافِرِينَ غَنِيَّةٌ فَإِنَّ الْغَنِيَّةَ بُعِدَتْ مِنَ الْأَغْلَالِ

دِيَارُكَ خَرَابٌ بَعْدَ كَرْبٍ اطْبِ الدَّارَ الَّتِي بَقِيَ عَلَى الْحَالِ

ذَرِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا جُمْلًا شَغْنَهُ مَا دَامَ حَيًّا مِّنَ الْقَالِ

زَمْعٌ كَخَفٍ زَبْرًا بِزَجْرٍ زِمَامٌ زَهُوٌّ زَوَى زَيْدٌ زَهْرَانٌ

سَجْدٌ قَدْ سَدَّيْدُ سِدِّ سَنَدٌ كَتَبْتُ بِحَسْبِ تَعْفِي سِرِّ سَاجِدٍ

شمس شفیع شفوی شقی شریف شی شکر شکر شکر

صَدْرُ صَدْرِي صَدْرُ صَدْرِي صَدْرُ صَدْرِي

[illegible]

منه اي صامو القلب
فلم الاكل

طوار طری طریق طایب طیب
طی طوی طوی طوی طوی

ظليل ظل ظلال ظاهر ظرفي
حرف طايب شدي

عظیم غفور عطاؤف "عبد عظیم" علی غنی عید عوت غرات
الحمد ما بعد علی

غُرُورٌ غَرُّ غَنًى عِنْدَ غَوْفٍ غَلَابٌ غَزِيٌّ عَيَاكُ غَوَثَانِ
الْعَزَى مَالِكٌ يَدْرَجُهُ

فَيَا أَيُّهَا الْفَارُوقُ

كبرياؤا
عصر
الغنداء
عنا
الرجز
الامية

الوزن
النف
الكثير

[illegible]

ومنذ ذاك جازا حنجا وفاقا ومريتا مبرقا
نابغة

ما بال قلبك لا ينفك ذالماً
مُذنباً له لئلا واليان العلم

وانه لم يزل القاني بنسج
امن تذكر جيران ذي سلم

مرجعت دمعاً جاری من قفله بدم

ام زاد مسكن فيضا لومر لامة ام نوح ورقعيا الاعصاب قائم

م شوق نفسی الی اجابہ ہائے امر محبت الیجہ من تلقا کاظمی

داو مض البق و الظل آء من اخم

فَذَلِكَ الَّذِي تَسْلُوْا عَلَيْهِمْ فِتْنَةً
وَالصَّبْرُ عَلَيْهِمْ تَسَاءُلًا وَالْغَوَامُ اِنِّي

فَذَكَرْتُكَ عَلَيْهِ رَاحَ مُلْتَمِئًا ۖ فَالْعَيْنُ اِنْ فَلَتْ اَكْفَاهَا

مسلوك بلشنا
الانصار وهو اداسي بعن يكون بحج الانصار

ز

2

دَعِ الْحَبَّ بِمَا فِيهِ عِلْمٌ وَخَرِّ انْفَاسَهُ لِلْوُجُودِ مُلْتَمِئًا

فليس يخفى مراد المرء ايجب الصب ان لا يات منكم

ما به منسند مضموم

الحمد لله الذي جعل القرآن الكريم

مدرسة بيت المقدس في سنة ١٢٠٠ هـ

حتى سفيث الذي مندمع الفل لولا الهوى مبري دمعة

ولا ارفى فكر البان والعلم
الاسفار

آبَابُ وَجَدَكَ بَيْنَ الْعَالَمَيْنِ وَنَارُ شَوْقِكَ فُلِحْ شَأْنُكَ الْفَرْدُ

وَالْعَيْنُ عَيْنُ طَوَالِ الْبَلَدِ

[illegible]

والمعروف من ذلك ان
العلماء في هذه العصور
والفكر والاشواق
والاستعداد والاستعداد
والاعمال من المعرفه

دفع الحب ينافي قلبه علم وحر أنفاسه للوجد ملتم

فليس يخفى عليه ألم
اجب الصب ان الحاب منكم

ماہی منہ مضام

كذلك في كتابه من الأول في كتابه من الأول

[illegible]

حتى سببت الذي يريد فعله اسر

ولا أدركت لغيره البان والعلم
البيخار

آفات و جبرک بین العلماء
و نار شوق و فحشا کنگر

واليمين على طول البساط

يَعْلَمُ عَدُوَّ الرَّعْمِ وَالسَّقِيمِ

وكانت النفس قد اشتهت
 ما لا يليق بها من الشهوات
 فاستغاثت بالرب
 وادخلت في حوزة رحمته
 وادخلت في حوزة رحمته
 وادخلت في حوزة رحمته

عذوبها نسيته ففعلت خطيئة
 والزخرف الغاني للزوم قد الخطيئة
 لا غرو في حشها للهلكة الخطيئة
 فانت اشارة بالشوق ما انتظت
 من جهلها بنذر السب والهم
 ما احسنت لوروجه الهوى ضلما ولم تعف المعاصي من ذلها
 ولا انقضت من عليها ذنبها سقرا ولا اعزفت من الفعل الجلي في

وكانت النفس قد اشتهت
 ما لا يليق بها من الشهوات
 فاستغاثت بالرب
 وادخلت في حوزة رحمته
 وادخلت في حوزة رحمته
 وادخلت في حوزة رحمته

صفاء البر براه عن محرم حشم
 هو المشيبلى وافاه بنزوع
 ولم يعقني كما كنت او ثوب
 لو كنت اعلم لما وقع ما عظمه
 كنت سقرا بدلى منه بالكثر

وكانت النفس قد اشتهت
 ما لا يليق بها من الشهوات
 فاستغاثت بالرب
 وادخلت في حوزة رحمته
 وادخلت في حوزة رحمته
 وادخلت في حوزة رحمته

لم يضر النفس شدا من عابها وما استغاثت
 كما غامضها في برائتها من بدو دجاج من غوايتها

كبار دجاج الجبل بالبحر
 خلاها عن هواها عين نورا ومنعها من نهايتها زيتها
 وذكها مشربها نيل زيتها فلا ترم بالمعاصي كسر شوقها

ان الطعام بنوى شهوة النهم اهل شدا
 لها الزهاك في الدنيا اخطا وبالعبادة تلغا رفعة وعلا
 فلا تلتها ما اعلاوت به ولا والنفس الطنل ان نضلها شدا
 حب الرضا والنفقة ينفطر بنفحة

التمم والتمم بانك براس زدن تاك
 برود وياك كردن دل وشر وتم
 كذا واما دل وشر وتم
 انه اخضر سر الكشم فار
 القيتي النمل نيم
 بامر مكرم

6 ذر

وان ہی اس نکتہ المرمی فلا تسم

من حيث لم يدع ان السم والدم

فوج بمخصة شزم الخ
ان لم تكن علة العصاب قد
وانتج ببرد الرضا نفسا عظمت
واسنوخ الذخ من عين وثلث

وانها عضلات النصح فانهم

عبد الرحمن بن محمد
حاله كوكب معصما و معبود

فترى انك تخشى من اذنها ^{منها} وفرا من منها ^{منها} فذللت قد سلبا ^{منها}
 ولا تفرق منها الا ^{منها} ولا تقسم ^{منها} ولا تفرق ^{منها} ولا تقسم ^{منها}
 فانك تعلم كيد الخصم ^{منها} ولكم ^{منها}

أطقت في النص ^{منها} قولنا ^{منها} كذا ^{منها} وأصغرت ^{منها} وهو ^{منها} وعلا ^{منها}
 وكفى ^{منها} القول ^{منها} بغير ^{منها} كذا ^{منها} استغفر الله ^{منها} من قول ^{منها} بلا عمل ^{منها}
 لقد نسيت ^{منها} نسلا ^{منها} لذي عقم ^{منها}

ما ^{منها} القول ^{منها} في ^{منها} فعل ^{منها} بشيئه ^{منها} ذاك ^{منها} انما ^{منها} وهذا ^{منها} نصوبه ^{منها}
 وكيف ^{منها} ينفذ ^{منها} وسان ^{منها} لنسبه ^{منها} امر ^{منها} الخ ^{منها} كن ^{منها} ما ^{منها} تحت ^{منها} به ^{منها}
 وما ^{منها} استغفر ^{منها} فما ^{منها} في ^{منها} لك ^{منها} انتم ^{منها} متروكون ^{منها}

لا بد ان تغتدى الدينار ^{منها} اوله ^{منها} وضيق ^{منها} الروح ^{منها} للاجرت ^{منها} راحله ^{منها}
 وما ^{منها} تخلف ^{منها} لبعده ^{منها} الشئ ^{منها} راحله ^{منها} وللزود ^{منها} في الموت ^{منها} ما قبله ^{منها}
 ولم ^{منها} اصل ^{منها} سوى ^{منها} فري ^{منها} ولم ^{منها} اهم ^{منها}

تعودت ^{منها} نفسي ^{منها} التضرع ^{منها} والكل ^{منها} ولم ^{منها} تضارع ^{منها} الاطاع ^{منها} ممللا ^{منها}
 ان ^{منها} رضى ^{منها} القى ^{منها} لم ^{منها} فصل ^{منها} له ^{منها} عملا ^{منها} ظلم ^{منها} سنة ^{منها} من ^{منها} ابي ^{منها} الظلام ^{منها}
 ان ^{منها} ان ^{منها} اشكت ^{منها} فدعا ^{منها} للضيق ^{منها} ومن ^{منها}

واقبلت ^{منها} خفي ^{منها} الدينار ^{منها} لوى ^{منها} فصد ^{منها} عن ^{منها} حسنها ^{منها} وجهها ^{منها} له ^{منها} وزوى ^{منها}
 من ^{منها} بعد ^{منها} ما ^{منها} حاز ^{منها} منها ^{منها} رقا ^{منها} وحي ^{منها} وشدة ^{منها} من ^{منها} سوا ^{منها} احشاء ^{منها} وطوى ^{منها}
 تحت ^{منها} الحجاب ^{منها} كشي ^{منها} منق ^{منها} الادم ^{منها}

واخذا مسكنة عن اشي الرب وقربا على الكفار والارغب
 وبما يدعونه من نفي حب ^{الطلب} وداود في الجبال الشتم من ذهب
 عن نفسه فإلهها ابا الشتم ^{الطلب}
 لعله ان مولاه خيرة لم تنف بسوى المولى بصيرته
 ولم تنس خوينه سيرة ^{الطلب} والذات زهده فيها ضرة اتته
 ان الضرورة لا تدعو على العزم ^{الطلب}
 في خفية وهب الدنيا لهم ^{الطلب} ولم يملحها فيما بدا وبطن
 لولا الضرورة في بيت له سكن وكيف تدعو لا الفياض من
 لولاه لم تخرج الدنيا من العدم

وجوب لولا في كل ظرف لا لا

الله

١٥
 الناشئ من بطن الخلق لطف ومرشد الخلق اذ هم في غلالة
 وهو المنادي من الرحمن الى محاسب الكافرين والتفليس
 والغريبين من غيب ومن عجم
 بالحب والغيب من مولاه فرد مؤيد من الاعلى مدد
 والبذل والمنحة كلمة رشدا نبينا الاكرم التاهي فلا احد
 ابره قوله لا اله الا الله ولا نعبد
 نال المني من به كانت ضراعه ^{الطلب} وفاز من نفع تبحر بضاعته
 وطاعة الله حقا في طاعته ^{الطلب} هو الجيب الذي تبحر شفاعته
 كل هو من الاهل المنعم ^{الطلب}
 هو الجيب الذي تبحر شفاعته

غلالة
 الى عناية ارضالة

وجوب لولا في كل ظرف لا لا

عَرْفَامِ الْجَمْرِ وَشَفَامِ الدِّيمِ

اول سن نزولت و بعد
محل بر جبهه

فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمٍ

كم قد تجاوز صفحا عن مسيبتهم ^{انما انقلب بينهم فلهذا وقع له} والكف منه فقد جاد بربهم ^{لهم}
 فليس من في الوري الابن يهتم ^{انما انقلب بينهم فلهذا وقع له} وهو اذ عنه النصاري في نيتهم

واحكم بما شئت من صافيه واحكم ^{في ماله الخ}
 في ماله الخ انفسه وليس يني ^{بخرج من سره شئ في الضيق}
 واخطب بذلك حمر العين في القوي ^{فانبت المذات ما شئت من شئ}
 وانسب الاقرب ما شئت من عظم

وحياله الفضل آناه وجملة ^{فان فضل رسول الله ليس له}
 وجملة الفضل آناه وجملة ^{فان فضل رسول الله ليس له}
 حد فينوب عنه ناطق بضم

له لا رد املك السما خدما ^{وكان لا حوام اصحت حوما}
 ومن بصل عليه فاذا بغما ^{لونا سبت قدم آيا يانه عظمها}

احي اسمه حين يدعى دارسهم ^{فالحمد لله}
 فالحمد لله حني الغابزوت به ^{وخى متى براه جل مطلقه}
 ومذا طعناه واختر بلده ^{لم يحننا بما تنعى القول به}

جوما عليتنا فكم نزيب ولهم نهم ^{من انزل الله في املحه السور}
 من انزل الله في املحه السور ^{فكم كن مثله في الوري بشرا}
 وعن حقيقته عقل الوري قضا ^{اي الوري امر معناه فليبي}
 في القوب والبعده فيه غنى من نعم

ان يراى مع در شمس
 ونيامه عجيب است وپرويه در ونيام

المراد بالوار

في قوله تعالى
ان كان يدركه
بالابصار من احد
عين البصيرة عن معناه
فردفتم

ان كان يدركه بالابصار من احد
عين البصيرة عن معناه فردفتم
فانه والهي خيرة مقتصد
كالشيء يظهر للعين من بعد
صغير وشكل الطرف من اهم غايبه والغرب

ان شئت نيل الهوى اذ لم وثيقته
فهو الذي عظم الباري طريقته
واضاه فلو ان يدي خلقته
وكيف يدرك في الدنيا حقيقة
فوم نيام تسلو عنه بالحكم

في موجه جاءت لايات والسود
وقصر عن مدي ادراك الفكر
وكلا طول امتداح فيه مختصر
فبلغ العلم فيه انه بشر
وانه خير خلق الله كلهم

في قوله تعالى
ان كان يدركه
بالابصار من احد
عين البصيرة عن معناه
فردفتم

كم عجائب جاءت له بعينها
منها رجوع ذكابه عن غيرها
ودخول ليلت راح منها
وكلا آي اني الرسل الكرام
فانا انضمت من غيرهم

لولا ان لم تنسب نورا لغيرها
ولا جئت عن الدنيا غايبها
وظالمها لان غايبها
فانه شمس فضلهم كواكبها
ينظرون انوارها للناس في الظلم

جلالات به يستوفى كرم
وطيب نثر كاه مسئلة العبق
ومنطق بيان احدى منسقى
الوم جلي نبي زانه خلق
بالحسن مشتمل بالشيء مستمر
هو الذي دور

مِنْ مَعْرِذِ مُنْطَقٍ مِنْهُ وَمُتَشَمِّرٍ
موضع المنطق موضع التشمير

مَدَانِزْدُ وَاجِلُولِ الْبُؤْسِ وَالنَّعْمِ

هو انظر في
نظام

من بيت آمنة الأنوار ترفع
حتى أصابت قصور الشام والبيع

وفوق أوجها أصنامهم نفع
وبات أبوا كسرى وهو منصرف

وأنقوا بزوال الملك الشرف
وأصبح البشر من بعد الظهور

لما تساقطت الأنوار من شرف
والنار خالدة الأناس من شرف

عليه والنور سلب العين من شرف
أما الفوات فأودى الناس فورها

والمؤيدان فقي رياءه خسرانها
وساوسا أن غاضت خيبرها

ورد دارها بالغيظ حين ظم
عظم

لأنك سبب السادات والوسل
فأصبح الكفر والديان واليد

نغير النظم من عاينها الأول
كلت بالنار ما يملك من يد

حزنا وبلاء ما بالنار من ضرر
وهو له نار

ظهور راحة للناس جامعة
دلت عليه دلالات منابعة

والارض رجع وأكابت طالعة
ولكن تحف ولأوار ساطعة

وأحق يظهر من معنى ومن كرم

أخبارهم أخوتهم عنه حين نجم
بأنهم أشاعوا الذكر عنه فعم

وبشروهم فالوأم من عصاه ظلم
عموا وضوا فاعلان البشائر

تسمع وبارقة الأنوار لم تشم

كم تصيدوا الزرع آمنهم وكم صدوق به قد اصابهم
حتى تبدل بالتحريك ساكنهم من بعد ما اخبر الاقوام كاهنهم

بان دينهم التوحيد لم يغير
وبعد ما قرر اما خطا في الكذب من ذكر انبيائه في سالف الحجب
وشاهروا اذ بلاء اعجب العجب وبعد ما عينوا في الاقن من شرب

شفقة وفي ساق الارض من صنم
بها الشياطين عند السمع قد رجوا فليس تلقى الا انهم كلهم
واخوفت من دينهم هم صنم حتى غدا عن طريق الوحي منهمهم
عن الشياطين بنفوس اشر منهمهم

من تصيدوا الزرع آمنهم وكم صدوق به قد اصابهم
حتى تبدل بالتحريك ساكنهم من بعد ما اخبر الاقوام كاهنهم

واصفوا في قوله وكم صدوق به قد اصابهم
حتى تبدل بالتحريك ساكنهم من بعد ما اخبر الاقوام كاهنهم

حفاعله كلام الله انزله ووفى كل البرايا بشا و منزله
ورحة لجميع خلقه ارسل لا تنكر الوحي من رؤياه ان له

فلبا اذا نامت العينان لم يتم
مستفيض القلب للو بنبينه في بديره اوده رويته
ما حل فط سواه وطوبه فداك حبي بلوغ من نبوته

فليس ينكر فيه حال محله
عليه كم انزلت في الذكر عظم فيها هدايات ومن محله
عن المرون لا ولا ياد واحدة آيات حتى من الرحي محدثه
فدجعة صفة الموصوف بالقدم

من تصيدوا الزرع آمنهم وكم صدوق به قد اصابهم
حتى تبدل بالتحريك ساكنهم من بعد ما اخبر الاقوام كاهنهم

من تصيدوا الزرع آمنهم وكم صدوق به قد اصابهم
حتى تبدل بالتحريك ساكنهم من بعد ما اخبر الاقوام كاهنهم

فَمَا دَعَى الْعَصَا بِجُرْنَا وَمَوْعِدُ كَسْرِ الْوَلِي يَنْشُرْنَا
عَلَى ثَلَاوَةِ الْحَمِّ يَا جُرْنَا لَمْ تَقْرَبْ زَيْنًا وَهِيَ تَجْرُنَا
عن المعادي وعن عادٍ وعن إرم

أَعْظَمَ بَأْسَ مِنَ النِّبْرَانِ مَحْزُومَةً عَلَى الصَّرَاطِ لِنَالِهَا مَحْزُومَةً
وَالضِّيَاءُ مِنَ الظُّلَامِ مَبْرُورَةً دَامَتْ لَدُنَا قِفَاؤُ كُلِّ مَحْزُومَةٍ
من النبيين اذ جاءت ولم تدم

جَاءَتْ بِأَعْيُنِ بَابِي وَأَعْرَبِي وَجَادَتْ نَدَامَهَا بِصَيْبِهِ
فَالسَّبِيلُ لَدَى الْبَابِ بَشِيرُهُ حَكَمَاتُ فَايْتَعَيْنِ مِنْ شَبْهِهِ
لَدَى شَفَاؤٍ وَلَا يَتَعَيْنِ مِنْ حَكَمِ

وَقَدْ حَلَّ صَاحِبُهَا ذَارِفُ الرُّبِّ وَفَارِزُ الْغُرَى بِالْكَفَرِ وَالنَّيَابِيدِ
وَلَمْ يَكُنْ مِثْلًا فِي سَالِكِ الْكَيْفِ مَا حُورِبَ قَطْرُ الْأَعَادِ مِنْ حَرْبِ

أَعْدَى الْأَعَادَى إِلَهَا مَلِكِ السَّلَامِ
يَكْرُمُ لَمْ يَحْسَبْ كَيْفَ رَدَّ فَايْتَعَيْنِ وَأَنْ يُعَارِضَ أَوْ بَابُ بِنَا فَيُضَاهَا
فَاغْنِ الْكُلَّ مِنْهُمْ بِسُلْطَانِهَا رَدَّتْ بِلَاغَتُهَا دَعَاؤِي مُعَارِضُهَا

رَدَّ الْغُبُورِ بِدَا جَاءَ عَنْ كَرَمِ

قُمْ فَأَنْتَ هَادِيًا بِالْجِدِّ وَاجْتِهَدِ وَاعْمَلْ بِأَخْطَابِ الْجُرَانِ وَكُنْ
أَيُّ عِظَمٍ كَلَامُ الْوَاحِدِ الصَّامِدِ لَهَا مَعَانِي كَيْفَ الْبَحْرِ وَمَدَدِ
وَفَوْقِهِمْ ذِكْرُ الْغَيْمِ

فَمَا جُؤِمَ هَذَا لَأَنْ تَوَافِقَهَا ^{مِنْهَا} عَنِ الْقُلُوبِ بِهَا ^{مِنْهَا} نَجَابَتِ غَايِبَهَا
وَكَمَا كَرِهَتْ زَادَتْ غَايِبَهَا ^{مِنْهَا} فَلَا تَعْدُ وَلَا تَحْصِي عَجَابِهَا

وَلَا نَسَامُ عَلَى الْكَثَادِ بِالنَّسَمِ

طَوْبُ لَعِيدِهَا الرَّحْمَنِ أَهْلُهَا ^{بَعْدَ الْعَمَلِ} أَعْلَى بِأَعْلَى جَنَابِ الْكَلَدِ مَرَلُهَا ^{أَبْرَأَ عَقْلًا}
أَبَاحُهَا كَلَامُهَا وَخَوَالُهَا قَرَّتْ بِهَا عَيْنُ قَارِبِهَا ضَلَّتْ لَهَا

لَقَدْ ظَفَرَتْ بِحَبْلِ اللَّهِ فَأَعْنَصِمَ

أَبَشَرَ فَعَدَّ قَرَّتْ بِأَمِنْ سَمِهَا ضَفَا ^{مِنْهَا} وَمَنْ لَمَّا قَدَّحَتْ بِالْقَلْبِ فِدَا ^{مِنْهَا}
عَظْلَانَا بِأَبْدَانِهَا مِنْ عَظَا ^{مِنْهَا} إِنْ نَشَأْ ضَعْفَةً مِنْ حَرِّ نَارِ لُظَى ^{مِنْهَا}

أَطْمَأَنَّتْ حَرِّ لُظَى مِنْ وَرْدِهَا الشِّمِ

مَنْ فَاصْبُوتْ عَنْهُمْ أَعْلَانُ رَهَةً ^{مِنْهَا} بِأَجْمَرِ لَمَزْدَى فِيهِ مُوجِهَةً ^{مِنْهَا}
تَوَافِقُ بِسَهْلِ الْغُوسِيِّ شَبَهَةً ^{مِنْهَا} كَانَتْهُمْ هَرَبًا أَبْطَالَ أَبْرَهَةً ^{مِنْهَا}

أَوْ عَسْكَرِ بِالْحَيِّ مِنْ رَاحِبِهِ دَى ^{مِنْهَا}
أَذْفُ حَيْنِ تَوَدَّ أَجْسَى مُنْهَرًا ^{مِنْهَا} وَالْمُضْطَرِّ لَمْ يَزَلْ بِاللَّهِ مُعْضَا ^{مِنْهَا}
نَحْلًا عَادَى فَأَرَى الْكَلْبَ جَوَى رَا ^{مِنْهَا} نَبْزَابَهُ بَعْدَ تَسْبِيحِ بَيْطَرَهَا ^{مِنْهَا}

نَبْزَابَتِي مِنْ أَمْشَاءِ مُلْتَفِعِ

وَكَمْ رَدَّ لِلَّهِ نَفْسًا بِشَارَتِ ^{مِنْهَا} نَعْمَ جَوَابِ غَرَّتْ لِلْخَلْفِ وَارِدَتِ ^{مِنْهَا}
حَتَّى أَفَرَّتْ وَكَانَتْ قِيلًا ^{مِنْهَا} جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةً ^{مِنْهَا}

لَمْ يَشْءَ إِلَيْهِ عَلَى سَائِقٍ بِالْأَقْدَمِ

فَوَجَّحَ نَفْسَ رَأَيْكَ هَذَا وَعَنْهُ نَسَبُكَ
وَسُوحَةُ لِنَعَاهُ خِي أَفْزَيْبُ
وَقَالَ عَوْدِي فَهَلْ دُونَ شِلْ مَا نَبَيْتُ كَأَنَّمَا سَطَرْتُ سَطْرًا لَمَّا كُنْتُ

فَرَوْعًا مِنْ بَدِيعِ الْخَطِّ وَالنَّقَمِ
وَقَدْ لَهَ طَبِيعَةُ الْقَارِ نَافِقَةٌ نَعَمْ وَكَطَلَاتُ الصَّبِّ قَاصِرَةٌ
وَالذِّبُّ الْعَرِ ابَاتُ مُبَادِرَةٍ شِلْ الْغَامَةِ أَنَّى سَارَ سَائِرَةٌ

نَعْبَهُ خَرَّ وَطَبِيسِي لِلْهَجِيرِ حَمِي
جَلَّ الَّذِي مِنْ حُرُوفِ الشَّمْسِ ظَلَمْلُهُ وَزَادَ خَطْعُهُ حُسْنًا وَكَلَمْلُهُ
وَطَارَ الْعَدَبُ مِنْهُ جَبَّ أَرْسَلَهُ أَقْسَمْتُ بِالْفِي الْمَشْنُونِ إِنْ لَهَ
مِنْ قَبْلِهِ نَسَبَةٌ مَبْرُورَةٌ الْعَنَمِ

وَأَمَّ مَعْبِدَ إِذْ جَاءَتْهُ بِالْغَنَمِ مَهْرُؤُةٌ فَاصَابَتْهَا يَدُ النِّعَمِ
فَارْسَدَتْ رِيشَهَا الْمَرْوِيَّ لِكُلِّ ظَمٍ وَمَا حَوَى الْغَارُ مِنْ وَمِنْ كَرَمِ

وَكُلَّ حَرْفٍ مِنْ أَلْفَابِ عَنْهُ عَمِ
لَمْ يَرْجِعُوا فِيهِ إِلَّا وَكَأَنَّهَا لَاحِزٌ مِنْ الْأَيَّانِ قَدْ حُرِّمَتْ
وَفِي بَصَائِرِهِمْ لَا سُرُكَانَ عَمَّا فَالْصَرْفُ فِي الْغَارِ وَالصَّرْفُ لَمْ يَبَا

وَهُمْ يَقُولُونَ يَا بَابَ الْغَارِ مِنْ أَدَمِ
وَسُوحَةُ نَشْرَتْ أَغْصَانًا ذَلَالًا عَلَيْهِمَا وَحَامٌ الْإِبْرَ قَدْ نَزَلَا
وَالْعَتَبُوتُ إِجَارَتْ ثُمَّ نَسَجَ خَلَا ظُنْفُ الْحَامِ وَظُنْفُ الْعَتَبُوتِ عَلَى
خِيَالِيهِ لَمْ تَنْسَجْ وَلَمْ تَحْمَرْ

أَكْرَمَ بَعِيْنٍ مِنَ الصَّرِيْحِ ذَارِفَةٍ ^{بِشَيْءٍ} خَوْفًا عَلَى الْمُصْطَفَى مِنْ شَيْءٍ طَائِفَةٍ

رُدُّوا وَفَدَّهِمْ فَوَاعِنَهُ بِصَارِقَةٍ وَقَابَهُ اللَّهُ اغْتِ عَنْ مُضَاعَفَةٍ ^{بِأَشْيَاءٍ صَارِقَةٍ}

مِنَ الرَّفْرِ وَعَنْ عَالٍ مِنَ الْأَطْمِ

وَلَا إِلَيْهِ فَوَادِي وَجِهَ مَطْلَبُهُ ^{أَوْفَلِيهِ} فَصَارَ رَجَالًا لَدَيْهِ ضَيْقٌ مِنْهُ ^{أَوْفَلِيهِ}

وَلَمْ يَكُنْ لِرَجَالٍ بِالْمُحِبَّةِ ^{بِأَشْيَاءٍ} مَسَامِي الْأَهْرِ يَوْمًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ

لَا وَنَلَتْ جَوَارًا مِنْهُ لَمْ يَضْمُرْ

وَلَا نَطَلَبَتْ مِنْهُ نَبْلًا مَقْصُودٍ ^{بِحُوتٍ} إِلَّا وَقَدْ فُزْتُ مِنْ عَيْشٍ بَارِعٍ ^{بِأَوْسَعٍ}

فِي يَوْمِهِ فَازَ مَنْ بَرَّجُوهُ أَوْعَى ^{بِأَوْفَعَةٍ} وَلَا أَلْتَمَسْتُ غَى الدَّارَيْنِ مِنْ بَرٍّ

لَا أَسْتَلِكُ النَّدَى مِنْ خَوْفٍ مُسْتَلَمٍ

وَفِي غَدٍّ يَصِلُ إِلَيَّ الْمَطْلَبُ ^{بِشَيْءٍ} نَعَمْ وَيَضْوِي لَدَيْهِ ذَوْ شَرٍّ

وَنُورَهَا مَشِي فِي حُلِيِّ لَيْفِهِ ^{بِأَشْيَاءٍ} كَانَتْهَا أَحْضَى نَبِيضُ الْوَجْهِ

مِنَ الْعَصَا وَقَدْ جَاءَهُ كَأَحْمٍ

كَمْ رَفَعْتُ لِرُوحِي كِبَا مَتْنِي ^{بِأَشْيَاءٍ} وَأَوْضَحْتُ إِذْ أَنْتَ لِلْحَلْقِ شَكْلُهُ ^{بِأَشْيَاءٍ}

كَالشَّمْسِ أَنْفَاقَهَا لَمْ يَنْبِجْهَا ^{بِأَشْيَاءٍ} وَكَالْقِرَاطِ وَكَالْإِزَانِ مَعْدَلُهُ

فَالْفَسْطُ مِنْ غَيْرِهَا وَالنَّاسُ لَمْ يَغْمُرْ ^{بِأَشْيَاءٍ}

لَوْ أَنْزَلْتُ جِبِلَّ الْأَرْضِ أَبْهَى ^{بِأَشْيَاءٍ} نَصْدَعْتُ وَبَرْتُ بِالْأَمْعِ أَنْزَلْتُهَا ^{بِأَشْيَاءٍ}

فَالشَّدَعُ مِنْ نَبِيضِهَا لَا تَجِبُ لِحُودٍ رَاحَ يَنْكُرُهَا ^{بِأَشْيَاءٍ}

بِجَاهِلٍ وَهُوَ عَيْنُ الْمَلَأَى الْفَهْمِ

أَصْحَابُهَا مِنْ سِرِّهِ ^{أوصادهم} كَسَدٍ ^{من بعد} مِنْ بَعْدِ إِبْرَاهِيمَ ^{بأجلها} بِالْجَهْلِ وَالْعَدْوِ
 وَبَعْدَ عِلْمِهَا مِنَ الرَّشْدِ ^{أو علمها} قَدْ نَزَلَ عَلَيْكَ ضَوْءُ النُّورِ ^{من بعد}
 وَبَنَى الْغَمُّ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ
 فِي كَثَرِ رِجْوٍ وَأَدَى مَرَاتِنَهُ ^{أو يظنونه} يَأْمَنُ عَدَاؤُكَ بِنَسْفِ الْوَدَّ ^{أو يظنونه} حَتَّى
 بِأَخْرَجَ مِنْ فَرَاحٍ عَيْنٍ مَبْجُورَةٍ ^{أو جوار} بِأَخْرَجَ مِنْ بَنَمِ الْعَاقِبِ سَاحَتَهُ
 سَعْبًا وَفَوْفَ مَنُونِ الْأَبْنَى الرَّسْمِ
 وَمَنْ يَلْفَاهُ تَسْلِيمٌ ^{أو تسلّم} مِنْ لَحْرِ ^{أو لحر} وَفِي تَبَوُّدِ أَسَالِ الْعَيْنِ كَالْفَلَدِ
 وَلَا يَنْتَحِلُ رَدَّ الْعَيْنِ لِلنَّظَرِ ^{أو من يرضى من} وَمَنْ هُوَ الْآيَةُ الْكُبْرَى لِمُحِبِّي
 وَمَنْ هُوَ نِعْمَةُ الْعِظَمِ الْمُغْنَمِ

جَاءَتْ الْإِسْبَاقُ الْأَمَلُ دُكَائِمُ ^{أو دوا} فِي لَيْلَةٍ نَبَتْ فِيهَا أَوْفَرُ الْغَمِّ
 أَدْنَا فِيهَا إِلَهَ اللَّهِ ذَوَاكُمْ ^{أو ذويكم} سَرَبَتْ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى حَرَمٍ
 كَمَا سَرَى الْبَدَنُ فِي دَاجٍ مِنَ الظُّلَمِ
 حَتَّى فَطَعَتْ لَيْلَةُ الْغَدَسِ حُرَّةً ^{أو حرة} وَفِيهِ بِالرُّسُلِ صُنُوبٌ مُفِيدَةٌ
 غَمَّارُ نَعْمَتٍ نَزَلَتْ لَابَاتُ مَنَزَلَةٍ ^{أو من} وَبِتْ نَزَلَتْ إِلَى نَبْتِ مَنَزَلَةٍ
 مِنْ فَابِ قِيَمَتٍ لَمْ تَنْدِرْ وَلَمْ تَدْرُ
 لَهَا جَسْمٌ قَدْ قَبِلَتْ مَنَاسِبَهَا ^{أو من} مَا زَالَ طَرَفُكَ إِذْ يَدْنُو لَهَا عَجَبُهَا
 وَكَانَتْ فِيهَا إِمَامًا صَدْرُ مَنَاسِبِهَا ^{أو من} وَقَدْ تَمَّ جَمْعُ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا
 وَالرُّسُلِ تَقْدِيمُ مَخْرُجِهَا خَدَمِ

باخر شخص بالمر الساجد دانت امرى عجبا من برأ بهم
 وسلك جنك فيه جبريل نظم وانت تحريف السبع الطباقيهم
 في موكب كنت فيه صاحب العلم

ما كنت نزل الان من في الافق وقال جبريل هذا شئ خرف
 ورحمت قد اولم تركي الى العلق حتى اذ الم نبع شاول المسبي
 من الدف ولا مرقى لمستقيم والمراد منها ارواح الانبياء والاولياء
 البرق في السوف الشديد وحق غفارك بالوجد المن جريد
 باخر من كل صبري وهواه نبذ خضعت كل مقام بالاضافة اذ
 فوديت بالرفع مثل المنور العليم

الا انهم
 في طرقات
 كل صابر صبره

ركبته ظهر براف ليس بالوعر لما دعيت بنو الفخر والوطر
 فحنت باخر مدعو على قدر كما تنوز بعض اي مشنر
 عن العوى وسي اي مكتم

وانت دون البرايا صفون الملك ومن لك منظر على ملك
 اليه ادناك سري غير مستعمل فحنت كل خمار غير مشرك

وحن كل مقام غير من دحر
 وعزت والبل في الافاق لم يغيب في عسكرك بالاملك في حجب
 اعطيت مالم يعط قطبي وجر مفلاذها وليت من ريب
 وعنى اخذك اوليت من نعم

ما اعطيت
 من الامور
 كل صابر صبره

فِي ظِلِّ جَاهِلٍ رَبِّ الْعُشْ أَتَوْنَا لَكَ تَذَوُّدَ الرَّدَى عَنَّا وَتَعَزَّلْنَا
 وَلَمْ نَزَلْ عِنْدَ ضَيْفِ الْأَمْرِ يَوْمَئِذٍ بِشَيْءٍ لَنَا مَعِشَرًا لِسَلَامٍ إِنَّ لَنَا
 مِنَ الْعَنَاءِ رُكْنًا غَيْرَ مِنْهُمْ
 عِنَابُهُ أَذْخَلْتَنَا فِي شَعَائِهِ فَخَرْنَا أَهْلَ مَنَازِلِ يَوْمِ سَاعَتِهِ
 وَلَمْ تَكُنْ أَخْرَجْتَنَا مِنْ جَمَاعَتِهِ لَمَّا دَعَا اللَّهَ دَاعِيَ الطَّاعَةِ
 يَا كَرِيمُ الرَّسُلُ كُنَّا كَرِيمًا لَكُمْ
 فَدَفَارَ فَعْمُ أَجَابُوا عِنْدَ دَعْوَتِهِ طَوْعًا وَقَالُوا لَكَ الْبَهَاءُ بَصُرَتِهِ
 وَجْهَهُ لَمْ يَدْرُ بِيَوْمِهِمْ يَلْتَمِسُهُ دَاعِيَ قُلُوبِ الْأَنْبَاءِ بِعَيْتِهِ
 كُنْبَانُهُ أَجَلَتْ غَفْلَةً مِنَ الْفَعْمِ

فَادْرِكُوا

فَادْرِكُوا وَتَوَّابُوا بِالْفَعْلِ وَاللَّحْزِ وَبَدَلُوا السُّوءَ الشَّكْرِ بِالْحُكْمِ
 فَصَادَرُوا الرَّاى مِنْهُمْ شَيْءٌ رَيْسُ مَا زَالَ بِلَغَاظِهِمْ وَكُلَّ مَعْرِكَ
 حَتَّى حَكُوا بِالْمَنَاحِكِ عِزًّا وَظَمَ
 كَرَمٌ قَبْلَ بَرٍّ مِنْ كَفِّ أَقْرَبِهِ وَهَارِبٍ ضَافٍ الدُّنْيَا بِذَهَبِهِ
 وَخَوَالِبَاتٍ غَدَوْنَهُ بِمُكِبِهِ وَدَوَالِيقَ كَادُوا يُغَيِّطُونَ بِهِ
 أَسْلَمَ رَشَالَ حَزَّ الْعُقْبَانِ وَالْفَعْمِ
 لَمْ تَقْرُبْ لِحُجْبِ عَنْهُمْ فَطَسَّدَتْهَا مَذَاوِرُ غَضَبِ الْإِيمَانِ
 وَتَقَوَّلُوا مِنْ حُرْفِ الرَّهْمِ مَرَاتِمًا غَضَى اللَّبَابُ وَلَا يَدْرُفَتْ عَدَّتُهَا
 سَالِمٌ تَكُنْ مِنْ كَيْلِ الْأَشْهُارِ لَكُمْ

أَخْلَوْا لَهُمْ بَعْدَ رَغْمِ الْأَنْفِ بِأَحْتَمِهِمْ
خَلَا كَرْدَنَ عَرْضِ الْأَبْوَانِ

لَا يَرْفُونَ لَطْفَ الْإِلَهِ دَاخِلَهُمْ فَدَخَفَتْ فِيهِ لِلنَّفْسِ رِجَافُهُمْ
كَأَنَّا الَّذِينَ ضَبَّحُوا لَسَانَهُمْ بِكُلِّ قَوْمٍ بِالْحَمِ الْعَرِيِّ قَوْمٍ

أَسْرَادُهُمْ رُسُيْتُهُمْ مَنَافِقُهُمْ فَمَنْ بِنَاجِيَةٍ تَوْبُ لِنَاجِيَةٍ
أَرَادُوا كَافَّةً أَرَادُوا كَافَّةً أَرَادُوا كَافَّةً
إِذَا جَاءَهُمْ جُحُودٌ مِنْ نَازِقَةٍ بِحَرْبٍ خَمِيسٍ فَوْفَ سَاجِدَةٍ
بَرِيٍّ بِحَرْبٍ مِنَ الْأَبْطَالِ مُنْتَظَمٍ

يَدْعُو حَرْبَهَا بِالْوَيْلِ وَكَرْبٍ جَهْرًا وَيَغْرُؤُنَا بِكَرْبِ كَاهِنٍ
وَيْسُ يَفْعَلُ الْأَسْعَانَ فِي الْهَرَبِ مِنْ كُلِّ مُنْدِبٍ لِلَّهِ مُحْتَسِبٍ
تَسْطَرُّونَ سَائِلًا لِلْعَلَى مُصْطَلِمٍ

فِي الْجِهَادِ اسْتَطَابُوا وَرَدَّ شَرِيَهُمْ وَجَاهَهُ وَالرِّضَاءَ لِلْكَسِيمِ
وَلَمْ يَزَلْ دِينُهُمْ يُسَمُّوهُ لِنَصْبِهِمْ حَتَّى عَدَتْ عَنْ حَرْبِهِمْ

مِنْ بَعْدِ غَيْرِهَا مَوْصُولَةٌ الْحَمِ
وَعَمِلَ ذُرَاهَا الْعَيْنُ لَمْ يَطِبْ وَخَطِيئَتُهَا وَلَمْ يَصْبِ
فَاهَا خِرَافَةُ الدِّينِ وَالْكَتِبِ مَكْفُولَةٌ أَبَدًا مِنْهُ بِخَيْرٍ أَبٍ
وَضَرَبَ بَعْدَ فَلَمْ يَنْتَمِرْ وَلَمْ يَنْتَمِرْ

نَالَا السَّلَامَةَ مِنْ أَعْيُنِ الْمَرْمِ وَغَالَا بِالْهَلَكَةِ مِنْ أَعْيُنِ مَضَامِهِمْ
هَمَزُ الْجَارِ فَلَمْ يَنْتَمِرْ مَضَامِهِمْ مَا ذَا رَأَى مِنْهُمْ فِي كُلِّ مُصْطَلِمٍ

وَسَلَّيْنِي قَبْلُ إِذْ عَرَّوْا بَدْرًا وَسَلَّ سُلَيْمًا وَلَمْ تَسْلَمْ لِمَرْطَادًا
وَسَلَّ هَوَازِبَ عَنْهُمْ لَأَسْلَأَهُمْ وَسَلَّ حُسَيْنًا وَسَلَّ بَدْرًا وَسَلَّ أَهْلًا
مع هذه الأسماء السورة كان قد تم

فَصَلِّ عَنْهُمْ أَدْعِي مِنَ الْقَوْمِ
فَبَايَ لَئِنْ سَلَّاهُمْ عَنْهُمْ شَهْرًا بِأَنَّهُمْ أَشْفَيْتُمْ مِنْهُمْ وَمَا سَعَدَ
إِذَا سَلَّ لِكُلِّ مَنَّهُمْ وَذِي الْمَصْرِعِ الْبَيْضِ حُرٍّ أَبْعَدَ مَا وَرَدَتْ
الاول للعطف من رد الفرس اذا عدو

مَنْ الْمَرْكُ كُلُّ مُسَوِّدٍ مِنَ اللَّحْمِ
وَالْعَالِيَيْنِ جُيُوشًا فَرَدَتْكَ وَالطَّالِبِينَ مَنَامَاتٍ عَدَتْ وَكَتَتْ
وَالضَّارِبِينَ بَيْضًا لَعَنَتْكَ وَكَتَتْ
الارضفت صفة البيضة

أَقْلَامُهُمْ حَرَّ جِسْمٍ عَنِّي مُنْجِمٍ

عَنْ نَصْرٍ جَدِي لَيْسَ بِجَزْءِهِمْ تَرَاهُمْ وَكَأَنِّي خَفِيهِمْ
وَلَا أَعْرِوْا دِلَافِي بِجَزْءِهِمْ سَأَلِي السِّلَاحَ طَعْمَ سَمَائِيهِمْ
دعوى الحبيب

وَالْوَرْدَ مَنَازِلَ بِالسَّمَاءِ مِنَ السَّلَامِ
عَلَا عِلَالِ رَفْعَ الْأَفْرَادِ فَدَرُّهُمْ بِضَجَّةِ الصَّطَفِ فَدَادَ نَصْرُهُمْ
فَخَبِي بِلَمَّا لَمَلَّاهُمْ وَبَشَّرُهُمْ خَبَرِي لِكُلِّ رِيَاخِ النَّصْرِ شَرُّهُمْ

فَتَحَبَّ الْمَقَرُّ لَهَا كَامُ كُلِّ كَرٍ
لَمْ تَلَقِ مَنَّهُمْ عَجَا وَلَا عِيَا أَنَاهُمْ أَنَّهُ مِنْهُ النَّصْرُ وَالْغَلْبُ
فَلَيْسَ بِهِمْ جَوَادٌ بِأَجْوَدَ كَلْبًا كَانَهُمْ فِي ظُهُورِ الْخَيْلِ نَبَتْ رَبِّي
مِنْ شَيْءٍ لَحْزَمٍ لَمْ يَنْشَقْ لِحْزَمٍ
بما أكلوا الزنودا لم يخرجوا ناله

كُلُّ أَمْرٍ مِنْهُمْ لِلَّهِ أَمَاتَ رَقِي وَبَرَّ كُلُّ الْوَرَى سَبَقُوا وَمَا جَاءَا
 لِمَا أَتَوْا لَا نَصَادَ الْمَصْطَفَى فَرَقَا طَارَتْ قُلُوبُ الْعَرَى مِنْ بَاسِهِمْ بَاسُهُمْ
 فَانْفَرَقَ بَيْنَ الْبَهْمِ وَالْبَهْمِ

هَمُ عَصَاةِ الْمُصْطَفَى الْهَادِي سُرْنَه قَدْ اسْعَدَتْهُمْ جَمِيعًا مِنْهُ نَفَرْتَهُ
 فَهَمُ بِهِ حَزَبُ عَوْلَاهُ وَانْثَرَتْهُ وَصَى يَكُنْ بِرَسُولِ اللَّهِ نَفَرْتَهُ

إِنْ نَلَفَقَ الْأَسَدُ فِي آجَاهَا جَحْرُ
 يَأْفُكُزُهُمْ حَيْثُ فَازَ رَامَهُ بِالْغُزْرِ وَافْتَوَاهُ لَدَى الْبَيْدَارِ وَلَكُضْ
 وَكَانَ عَوْنًا لَهُمْ فِي الْوَرْدِ وَالْقَصْرِ وَلَنْ تَرَى مِنْ وَحْيٍ غَيْرِ مُنْصَرِّ
 بِهِ وَلَا مِنْ عَرَفٍ غَيْرِ مُنْصَفِّصِ

يا فخرهم حيث فاز رامه بالغر
 وكان عوناً لهم في الورد والقصر
 به ولا من عرف غير منصفص

عَرَفَ بَارِءُ الْأَنْبِيَاءِ نَفْسَهُ فِي الْمَعَاكِ لَفَى أَوْجَحِلْنَهُ
 وَدِينُهُ فَكَسَانَا خِرَ طَنَهُ أَحْلَ أَمْتَهُ وَحَزَّ حِلَّتَهُ

كَالْبَيْتِ حَلَّ سِوَا الْأَسْبَالِ فِي أَجْمَرِ
 لَدَى الْبَنِيِّ وَقُلْ يَا أَرْمَ الْوَسْلِ تَرَاهُ يُغْدِي فِي ضَيْفٍ وَفِي حَلٍّ
 فَتَرْعَاهُ بَلْبِيَّةً عَلَى عَجَلٍ كَمَا جَدْتَ كَلَامَ اللَّهِ مِنْ جَدَلٍ

فِيهِ وَكَمْ خَصِمَ الْبَرْهَانَ مِنْ خِصْمِ
 وَعَوْدَ لَمْ تَرَ فِي النَّاسِ مُجْتَمِعَةً وَأَيُّهُ أَصْبَحَتْ كَالشَّمْسِ سِرْمِ
 فَكَلَّكَ ظَنُّهَا بِأَجْهَلِ مُلْغَرَةٍ كَفَالَتْ بِالْعِلْمِ فِي الْكَلَامِ مُجْتَمِعَةً
 فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالنَّادِيَةِ فِي الْبَيْتِ

كالبني وقول يا أرم الوصل

في

كفالك ظنها

كفالك ظنها

مَنْ شَرَّ رِجَالِي خَوِيَتْ بِهِ دَبْصُحُ الْعَلْبِ سَرْمَدًا يَطْلُبُهُ
وَأَنْ يَهْفُو دَهْرِي عَنْ نَوْبِهِ خُذْنَاهُ بِدِرْعِ اسْتَفْضِلْ بِهِ

ذُنُوبِ عَمِي مَعْنَى فِي الشَّيْءِ وَالْكَذْمِ
فَالشَّيْءُ فِي كَلَامِ وَإِدْهَامُ صَاحِبِهِ وَذَلِكَ أَلَمْ يَجْمَعْ جَانِبَهُ
فَنَهَا الْعَلْبُ قَدْ ضَافَتْ مَذْهَبُهُ أَذْ قَلْدَانِ مَا تَخْتَلِي عَوَافِدُهُ
كَأَنِّي بِهَا هَدَيْتُ مِنَ النِّعَمِ

أَسْعَيْتُ ذَنْبًا فَأَجْرِي بِالْتَوَعُّرِ وَمَا دَسَفَتْ نَفْسِي فَلَمْ تَطْلُبْ لَهَا مَرْوَا
فَخَالِي الْبَحْمُ لَيْسَتْ حَالًا مَنَ غَمًّا أَطْعَمَتْ غِيَّ الصَّبَا وَكَأَلَتْ لَبَنًا
كَهَذَا حَصْلُكَ الْإِعْطَالُ الْإِنَامُ وَالنَّدَمُ

ذَنْبَايَ نَزَعَتْ نَفْسِي فِي عِمَارَتِهَا جَهْلًا وَقَدْ حَبَّتْ مَوْتِي فَرَانَا
وَبَاعَتْ الدِّينَ بِالْأَدْيَا وَسَارَتْهَا فِلَاضَانَةُ نَفْسِي فِي تَجَارَتِهَا

لَمْ نَنْقُ الدِّينَ بِالْأَدْيَا وَلَمْ نَسْحَرْ
وَنَبَايَا غَفَتِ بِهَا طِلَّةُ أُخْرَى بِدُنْيَا سَفَاها بِسَعْدِ جَاهِلِهِ
فَبَا بِأَخْسَرُ لَمْ يَفْقُ بِطَائِلِهِ وَمَنْ يَبِيعُ آجَلًا مِنْهُ بِعَاجِلِهِ
يَمِينُ لَهُ الْغَيْبُ فِي بَيْعٍ وَفِي سَلَمٍ

أَنَا الَّذِي جَوَّهْتِي فَرَبَعْتُ بِالْعَرَضِ وَجَامِعُ النَّفْسِ لَمْ أَرَدْ دَوْلَةً
بَارَتْ صَعْلًا عَنْ ذَنْبٍ عَلَى فُضٍّ إِنْ آتَتْ ذَنْبًا فَأَعْدَى بِشَيْئِ
مِنَ النَّبِيِّ وَكَأَجَلِي بِمَنْصَرَمٍ

حمد و سپاس خدا را عز و جل که جمیع موجودات را از عدم بوجود آورده
 و از نیستی مست کرد ایندلی ماده و هیولان مقدری که قادر است
 جمیع مقدرات مصوری که بنکارید جمیع صورتهار امدبری که اساس
 عالم نهاد به نیکوتر تدبیر با حکمی که سر اوست جمیع مخلوقات عالمی که
 افعال محکم کرد و در ازل عالم بکل معلومات قدیمی که عدم بدو را بدیاد
 میشت بود همیشه باشد موجودی که وجودش نه علت موجودات
 حی که حیوة همه محدثات نتیجه فعل او بود فادری که قادر الذانست
 نه بقدرت عالم نه بعلم موجود نه بوجودی نه بکیوة باقی نه بمعاقدیم نه بقدم
 سمیع نه بسبع بصیر نه ببصر این صفات ویرا ذاتی بود نه معنوی حاجت
 و الم و شهوت و نفوت و دفع و غم و شادی بردی و او نبود منزله
 از همه عیبها مستغنی از جمیع مخلوقات احتیاج همه بدو و او هیچ
 محتاج نه بی مثل و مانند و شریک نظیر و یار و وزیر و شیر و زن و فرزند و

چربی

و خوش و پیوند **ایس که نشانی و هوای سمیع البصیر لم یلدیم و ولدیم**
صدتر از صلوات و نجات بر جان پاک مظهر محمد مصطفی سید
اولین و آخرین مهتر و بهتر عالم و عالمیان و آدم و آدیان باد بر برادر
او و ابن عم او **علی** ابن ابی طالب و یازده فرزند امامان و حجتان
خدای بر خلق معصومان از صفایر و گویا بر راه نمایان است و بشوایا
ملت صلوات الله علیهم و علی جمیع الانبیاء و المرسلین و علی محمد و علی
و الراضین حکم و علی ظالمین و مبغضین لعنة الله و الملائکه و الناس
اجمعین **بدانکه** بدنی ندیده است که جماعتی دوستان از سادات
و غیرهم ازین ضعیف التماس میکردند که مختصری از عقاید اصحاب
مقالات و ارباب ادیان و ملل پارسی جمع کنیم از کتب علما و
شیوخ این فن و علایق روزگار مانع آن بود چون وعده داد
از حد بگذشت و استیاق ایشان هر روز زیاده بود لازم بود
شروع کردن و بقدر وسع بعضی از مذاهب و اعتقاد سرفرو
یا کردن بر وجه اختصار تا جماعتی که مطالعه آن مشغول شوند از تطویل
ملول نشوند و در شیرین آن عقاید صحیح از فاسد بداند و جامع و کامل

آن از باری تم ثواب جزیل و عطای جمیل یابد انشا الله العزیز
و این کتاب را نام **تبصره العوام** فی معرفه مقالات
الانام نام نهادیم و بیست و شش باب **اول** در
مقالات فلاسفه و امثال ایشان **دوم** در
مقالات نجوم **سوم** در مقالات جهود
و صابیان و ترسیان **چهارم** در
اصل فرق اسلام و مقالات ایشان **پنجم** در ذکر خوارج
ششم در اصل فرق معتزله
هفتم در مقالات جهم بن صفوان و اتباع
وی و حواریان **هشتم** در مقالات غریبات
نهم در مقالات بخاریه **دهم** در مقالات کرامیه
یازدهم در مقالات اصحاب تناسخ **دوازدهم** در مقالات مشبهه
و مجسمه **سیزدهم** در مقالات سنت و جماعت
چهاردهم در ذکر فرق سوم و چهارم از ایشان

۲۹
پانزدهم در مقالات این کلاس
اشعری **شانزدهم** در مقالات صوفیاء
هجدهم در کلمات جنیده قشیری در رساله
یا کرده است **یجدهم** در مقالات
اهل سنت در حق انبیا و رسل علیهم السلام **نوزدهم** در
در مقاله اصحاب اهل دوم **بیستم** در داستان
بیست و یکم در ذکر اعتقاد امامیه
بیست و دوم در حکایه فک **بیست و سوم** در ذکر احادیث موضوع
بیست و چهارم در فضایل بنی امیه **بیست و پنجم** در
حکایه اهل عدل **بیست و ششم** مسئله جند
در مذنب و از خدای تعالی توفیق میخواهد در انعام ان و استغفار
میکنند از سهو و خطای که درین کتاب افتد الله ولی التوفیق
اول در مقالات
فلاسفه و برادران ایشان از اصحاب طایع و نجوم و غیرهم **بدانکه**

فلاسفه عالم را قدیم گویند و نفعی صانع کنند و صانع را علت اولی خوانند
و گویند عالم علت معلول اولی است و هر دو با هم بودند چنانکه فرض افقاب
و نورش و گویند اول چیزی که از علت اولی بید آمد عقل بود او
بمنزله دوم است از علت اولی در عدد نه در قدیم و از عقل کل و فعال
خوانند و گویند این عقل آنست که در قرآن از اقلیم میخوانند و تا غیر
آن عقل در نفس همچون تاثیر قلم آمد در لوح و گویند نفس از لوح است
که در آنست و نفس را سوم گویند در عدد و گویند عقل جزو است که بدان
نیک از بد و نفع از ضرر بداند و قوت است از قوت های نفس کلی و گویند
عقل ساکن است حرکت نکند و نفس در عقل ثابت و همیشه متحرک
و عقل چون خوانند که علم علت اولی بداند متحرک شود حرکتی راست و گویند
نفس در عالم عقلی چون شتاق علت اولی شود بواسطه عقل معلول اولی
رسد و گویند علت اولی داند که عقل معلول وی است و چون از این
سبب بداند و گویند عقل جاهلست بدانچه بالای دیت زیرا که در اربع
بکمال شناسد که عقل دیر او گویند هر چه زیر فلک قمری است معلول طبایع
است و طبایع معلول نفس و نفس معلول عقل و عقل معلول علت اولی

و بعضی از ایشان گویند زمان محیط چیزهای زمانست و نفس محیط زمانست
و عقل محیط نفس است و علت اولی محیط عقل است یعنی علت اولی
او را صانع خوانند که در جمله موجودات در آمده است و گویند دانشین باری
بذات خود نفس وی است گویند عالم و علم و معلوم هر سه یک ذات است
و علت اولی را الذاتی باشد از بهر آنکه ذات خویش را در کس و عقول را
با دراک اول ذلت کمتر از آن وی بود و گویند کواکب هر چه بالای ایشان است
بر میزند و علت اولی را نه میزند و حرکت افلاک و کواکب دایم
و ثابت و ایشان همه زنده اند و تغییر بر ایشان روا نیست جمله را یک حیوة
و مشترکی فاعل عالم ارضی است و مدبر اوست و بقولی که در وی است
از علت اولی و گویند کواکب و زمین ذوات عقولند و گویند افقاب
و جمله کواکب می تند و شنو و نه در آنچه زیر ایشان است و گویند زمین حس دارد
و شنو و بیند و آشناید و جنبه ارجه بدان ناماند و گویند از عقل مجرد عقل دوم
و فلک نهم بید آمد و از عقل دوم عقل سوم و فلک ثوابت و از عقل سوم
عقل چهارم و فلک زحل و از عقل چهارم عقل پنجم و فلک مشتری و از عقل
پنجم عقل ششم و فلک مریخ و از عقل ششم عقل هفتم و فلک شمس

و از عقل ششم عقل ششم و فلک زهره و از عقل ششم عقل ششم و فلک عطارد
و از عقل ششم عقل ششم و فلک قمر بدید آمد بر عقل ده بود و افلاک نه و چون
گویند ملائکه بدان این عقول مجرا خوانند و گویند جمله از بی اند بدانند
نه اسب فلاسفه مختلف است و بعضی احوال ایشان متضاد **افلاطون**
گوید صانع قدم عقلست و بالایی او هیچ نیست و نفوس قدم است
و انتقال میکنند بنسخ یعنی از تنی به تنی میرود و بعضی از شاگردان وی با وی
مواظقت **ارسطو** گوید بالایی عقل چیزی دیگرست و آرزای مبدء الاول
گویند ماسب لداوال خوانند گویند مبدء اول بغایت کمال است زیرا که
عاشق ذات خود است و بدان مشغولست و گویند جوهر قدیم است
و از مبدء اول فیض قوت بجوهر می باشد و صورت در وی می پوشاید
نی علم و ارادت مبدء اول مانند نور آفتاب از آفتاب **ابن سينا** فارابی
در کتابی که آن قرآن فلاسفه است گفته است این مذہب جمله فلاسفه
میس و قومی که تابع اویند گویند در عالم تغییر و تبدیل و فعل و انتقال و حرکت
و مضرت هیچ ازین نیست بل انتقال مثل آنکه مددی با ششمین باشد
روی وی بنکوب نماید و چون بافتاب نشیند رویش نشین نماید و در یکست

۱۱۰
و از آنچه بنکرده **طیوس** و قومی از مصریان و قولوفس النیومی و افلاطون
القبطی الحلوانی گویند در عالم چیزی نیست الا آنچه بخشم بینند و بگویند
می شنوند و هیچ فعل و حرکت و فساد و زوال و تغییر نیست الا آنکه فاعل و
محرک نمی بینیم و تغییر و زوال می یابیم **افلاطون** قبطی گوید و آنکه تابع وی باشد
گویند علت اولی خلق را از نفس خود بیافرید و هر موجود که هست خالق باشد
و مخلوق الا آنکه تمامتر بود در فیض است اولیتر بود بر بوبیت و قومی هم از ایشان
گویند عالم یک اصل بود بر صنعتی قدیم و آن صنعت نه چنین بود و از این
صنعت این شکل محدث بدید آمد و قومی گویند جنبه بود و آن جنبه شکاف
شد این اختلاف جبر و تفکیک از آن بدید آمد قومی گویند اصل عالم دو
جوهر بود متضاد با یکدیگر امتزاج کردند و از آن امتزاج این عالم بدید
آمد و قومی گویند در ازل عالم را هیچ کینست و اعراض نبود بعد از آن متحرک
شد و جمار حرکت بگرد و از آن جمار حرکت این عالم حاصل آمد **دعایلین**
و آنک عورس و قساعورس و سقراط گویند عالم قدیمست و صفاتش
محدث **دعایلینوس** گویند نه قدم است و نه محدث **دوقی** گویند از
متقدمان ایشان مثل ارسطاطالیس و قراط و ثامیپطوس و برطلس و از

متاخران **ابوعلی** و بعضی فارانی که عالم قدیم است بذات و صفاتش محدث است
واحد میولا گویند عالم قدیم است و ترکیبش محدث و قومی گویند که
افلاطون و ارسطاطالیس و سقراط عالم را قدیم نگویند و اعتماد برین است
بلکه قول اول درست تر است **ابونصر** فارانی گویند صانع عقل محض است
بفعل مجرد از ماده و عشق و خرمی او بذات خوش است عشق و خرمی ماوند
مارادت ما و گویند صانع عاقل است و عقل است و معقول و گویند
عالم است بطبیات و جمالیات است بحزویات و بدین علم کلی آن خوا
که داناست بیاد می و بعلم جزوی افعال حیوانات خواهند و چون آن
و گویند هر جمعی بنیم آن آثار عالم جزویست و هر چه تصور کنیم بطنین با نظر
فلسفی آن کلی باشد پس گویند آنچه از علت او حاصل شود جزوی باشد
و آنچه بفلسفه و مطلق حاصل شود کلی باشد و اکثر فلاسفه گویند باری نه جز از
نفس خود هیچ نداند الا **ابوعلی سینا** و اتباع او گویند نفس خود داند و از غیر
بنوعی کلی و اکثر فلاسفه گویند باری تعالی جوهری بسیط است یعنی او را هیچ
ماهیت و حقیقت نیست که اضافت او با وجود توان کرد بل کلی وجود
محض است و وجود واجب او را منزلات ماهیت است انشای خاص را

اما حاکم **ابوعلی سینا** و طبیعیان و مهندسان جمله فی صانع و نفوس
گفتند و گویند بایض از مرغ دیدیم و مرغ از بیض و آدمی از منی و منی از آدمی و آب
جنین بود و جنین خواهد بود و گویند اخلاط در تن آدمی صافی باشد عین
دی خوش بود و چون تغییر اخلاط بدید آید عینش حیوان ناخوش
و مهندسان گویند که حرکت افلاک دیدیم بود و آن طبیعی است و فلک
را از ان خبر نباشد از بهر آنکه حرکت طبیعی است نه ارادی و گویند
تا اثر فلک و کواکب در کلیات بود نه در جزویات و بعضی گویند این را
تا اثر در همه جزو با بطبع مانند تا اثرانش در همه **کیال** روایت کند از بعضی
یونانیان که فلک محمود و لا است و چیز با معدود است زیاد و نقصان
نپذیرد چون یکی تلف شود یکی بوجود آید و نفس آنچه تلف شود نقل
کند بذات آنچه بوجود آمد مثل آنکه اصحاب تناسخ گویند **در ذکر روح**
و نفس اکثر فلاسفه گویند روح حیوانیت و منشاء آن دل بود و روح
طبیعی و منشاء آن جگر و روح انسانی و منشاء آن دماغ بود و شریفترین اینها
گویند روح قدیم است و بعضی گویند محدث است اما چون از تن معارف کند
باقی ماند و گویند عبارت از معاد آن باشد که ارواح با موضع خود رسد اگر این را

حالی نیکو باشد از اینست خوانند و اگر حالتان بد بود آنرا دوزخ
خوانند و گویند معنی اینست و دوزخ که در قرآن آمده اینست و گویند
معنی قول خدای بود که میگوید ای جبری الی ربک یا ضیعه ضعیفه اینست که
روح با عقل اولی رسد و گویند ثواب بر دو گونه است یکی روحانی
و آن نظر بود به عالم ملکوت بحسب عقل و دیگر راحت که نفس بحسب
و عقوبت هم دو نوع بود یکی روحانی و آن دوری بود از ملکوت و دوم جسمانی
چون حرارت و سردی و گویند حشر اجساد محال است چون روح از این
معارف گردد اگر ویرا خضای حمیده بود و برخی از حکیمانی زرسیده باشند
بفصل بهمند و او را الذی باشد و این معنی را اینست خوانند و اگر نفسی شری
تاجر بوده باشد چون از جسد جدا شود قصد عقل اولی کند چون بگردد این
رسد زیر آن بماند و نتواند که قصد ملکوت کند و بعضی رسد و اگر زیر
قطب جنوب بماند اگر ما معذب شود و اگر زیر قطب شمالی بماند از
زهر بر معذب باشد پس معنی غدا ب دوزخ و زهر بر این باشد و گویند که معنی
سعادت این بود که روح با عالم علوی رسد و شقاوت آن بود که در عالم
بماند و قومی از ایشان گویند که سعادت نفس آن بود که جوهرش بکمال رسد

و کمال جوهر دانستن علوم باشد و ترک حرص و شهوة کردن و پیشین
فلاسفه خذلیم الله تاسخی باشند بعضی گویند نفس نقل نکند الا بشی
جسد که از وی بیرون آمده باشد نفس خیر یا خیر شود و نفس شر
یا شر و بعضی گویند نفس فاجر در جانب جنوب یا شمال بماند چنانکه
یا در دیم گویند نفس استعمال فکر کند مادام که با جسد باشد چون بعالم
عقل رسد و نفس فکر نکند تا در جسد بود ماطن بود بفکر و چون بعالم
شود ماطن بود نیکو بنطق عقلی بفعل نی صورت و گویند چون نفس
در جسد بود قابل تجرب بعضی نه بذات چنانکه گویند نفس بفکر یا
جزان نفس شهوانیست و نفس شهوانی جز آن نفس بهیمی دیگر گویند
سیح جزو از اجزای نفس در مکان نیست اما افعال او در اعضا
حیوان ظاهر می شود و گویند نفس ناطقه نیز افعال که کند بواسطه
نفس بهیمی کند چون از جسد معارف کرد چیزهای عقلی داند و چیزهای
حسی نداند از بهر آنکه خفیس است و گویند بهر قل جبار و او پادشاهی
بزرگ بود افعالی چند کرده است که پادشاهان بعد از وی بنواهند کرد
و همچنین ایشان که پیش از وی بودند چون بعالم علوی رسند آن همه در علم

نوار و حقیر بود پس معلوم شد که محسوسات خواجسته است **اعلاطون**
چنین گویند نفس عبارتست از اجزاء آتشی رونده درین بطن **و در حالس**
گویند نفس عبارتست از هوایی که در اندرون میرود و می آید **و هالس** مسلطی
گویند نفس عبارتست از آب و قومی از ایشان گویند نفس عبارتست
از مجموع اخلاط چهارگانه چون قدر هر یک معین بود و قومی گویند نفس
عبارتست از اعتدال مزاج و قومی گویند عبارتست از ادواجی که در دماغ
متکون شود از هر چیزی که عقلی بدماغ دارد و دماغ را صلاحیت قبول آن
باشد و قومی گویند نفس عبارتست از ترکیب خطیط و در بعضی اقوال
بسیارست اگر جمله یاد کنیم خواننده را ملال خبرد **اما آنچه** فلاسفه گویند
در نوامیس که مسلمانان آنرا بنوت خوانند بدانکه ایشان چیزی نمی بینند
کنند در نوامیس گویند نفس ناطقه و است اول علی دوم نظری و عملی
محسوسات توان دریافت و بنظری معقولات و حسن احسن آلات
در ادراک محسوسات و محسوسات احسن در کائنات و معقولات
بهترین در کائنات و عقل عالی ترین اسباب ادراکات و قوت
متخذه متصل است بهر دو و خادم ایشانست پس قوت متخذه ماده قوت

۴۱
علی باشد و قوت عملی ماده قوت نظری باشد و قوت نظری ماده
عقل متفعل و عقل متفعل ماده عقل مستعد و عقل مستعد عقل فعال
و در حقیقت جمله تجزیه است و چون قوت متخذه قوت علی شود
و عملی نظری و نظری عقل متفعل و عقل متفعل عقل مستعد و عقل مستعد
عقل فعال پس چون بافعال متحدند بدرجه کمال رسیده و حی بافعال آید
و از فعال مستعد و از مستعد به متفعل آنکه فیلسوف شود اگر فیض کند
بقوت متخذه بافعال می شود و جمله آنچه بود و آنچه باشد بدانند و در ادست
اعظم نماید و خیر است اول و آخر بیان کند و بفرماید و حاکم و رئیس شود
و در نفسها حکم کند و رئیس شود که هیچ رئیس بالایی نبوده و ناموسی
بود که طاعت وی واجب باشد و فعال اینجا عبارتست از جبریل
و مبداء خدای تعالی و فیض و حی و اتصال معراج و ناموس نبوت **به آنچه**
این قوم را خطب بسیارست یکبار گویند مبدع اول عقل است و او اشرف
موجود است و نزد بکر مبداء اول دیگر بار گویند عقل خداست و ملائکه
نزد ایشان قوتهای نفسانی است و شاید در ادراک عقل **اعلاطون**
کتابی در نوامیس تصنیف کرده و در اینجا انبیا را گویند بعد ازین حکایا

بدانکه این قوم را خدا تعالی بصرایع و انبیاء و کتب و هر چه بخلق رسانید
از امر و نهی و احکام و اخبار و امثال بنامند و جمله شریعتها و دینهای رسل
و اخبار کور و عذاب و حشر و نشر و حساب و تراز و صراط و سبقت
و دوزخ و ثواب و عقاب و ملائکه و ملک الموت بنامند و همه را
محال و پدیدان دانند و گویند کتب و رسل سخن ایشانست و هر که این
چیزها که یاد کردیم ایمان بود او را جاهل فزاد آن شناسند و گویند رسولان
جمله حکما بودند اما ایشان جاه و منصب دوست بودند از بهر صحت کار
خویش این شرایع و دینها بنامند و نامادانان و جاهلان بطبع خود
کردارند اگر چنین بودی کس مطیع ایشان نشدی و گویند رسولان اگر چه
حکما بودند درجه ارواح نزد ایشان عقل اولی کمتر از حکمای دیگر باشد
زیرا که ایشان ترک حکم و ریاست کرده بودند و رسل بزرگان نکردند
و گویند سرکردانی خلق و کمرای ایشان همه از رسل و انبیاء بود و اگر ایشان را
جاه و ریاست دوست نبود و خلق را بحال خود بگذاشتند و
در دنیا فساد کم ازین بودی و گویند نکاح را فایده آنست که فرزندی آید
دانش که تربیت وی کرامتی باید کرد و او را بکدام خانه می باید رفت و اگر نه

۴۲
بدانچه شخصی گوید این زن را بنمود ادم و او گوید خواستم بدین کلمه
مسبح حلال نشود اگر قضایح کفر این ملائین جمله یاد کنیم بطور اتمام
نشود بدین قدر اختصار کنیم **اصی** **فک** **دجوم** میان ایشان
خلافت در قدم عالم آمان که گویند عالم قدم است قومی گویند شمس
بروج تعلقی دارد با چهار طالع بروج بنکر و حیوان بدید نباید آنکه اینها
از حمل کنند و گویند دوازده هزار سال شمسی قسم حمل بود و در وی مسبح حاصل
نیاید زیرا که حمل برج آتشی است و یک عنصر جیزی حاصل نشود
و ده هزار سال قسمت ثور است و نور ارضی است و بدو عنصر جیزی
حاصل نشود یکی سرد و خشک و یکی گرم و خشک و قسمت هزار سال
قسمت جوزا است چون سه طبیعت جمع شود گرم و خشک و سرد و
خشک و گرم و تر نبات بدید آید و چون دور بر سر طان رسید و آن
سرد و تر است چهارم طبیعت تمام شد حیوان بدید آمد و قسمت
سرطان هفت هزار سالست و هفت ساره درین دور با وی شریکند
در هزار اول زحل شریک دی باشد و همچنین تا بقدر رسد هزار آخر شریک
نمر بود و گویند چون این دور تمام شد عالم غاب شود و در دور اسد و سنبله و میزان

هیچ حیوان نباشد و چون دور بقرب رسد حیوان بید آید
 و گویند ابد چنین باشد در برج آتشی و ارضی هیچ نبود و در برج هوایی
 نبات بید آید و در قسمت برج آبی حیوانی پس بقول ایشان هر
 سی هزار سال که خراب بود هفت هزار سال آبادان بود و هفت
 برین ترتیب باشد و هر که که خراب شود آب ربع سکون بگیرد
 و چون آبادان شود در آن ربع بود که آب از آن نقل کرده باشد و قومی
 از ایشان گویند دور تعلق سیر اوجات و در آن دو مذمت و بعضی
 گویند هفت و چهار هزار سال یک دور اوجات تمام شود و بعضی گویند
 بسی و شش هزار سال تمام شود نزد ایشان هر که که اوج از مثلث نقل
 کنند بیک عمارت نقل کند از ربعی بر ربعی و همیشه چنین باشد و آنها
 گویند که عالم را آخرت سه فتره اند **اول** اصحاب سند و سند گویند
 مدت ایام عالم چهار هزار و نه هزار و سیصد و بیست هزار و نه هزار و شصت و
دوم اهل سند و ایشان گویند مدت ایام عالم چهار هزار و نه
 و هر طریقی چهار هزار و نه هزار و نه هزار و نه هزار و نه هزار و نه هزار و نه
 مجموع آن سیصد و شصت و چهار هزار سال باشد **فتره سوم** فرس

و ایشان گویند مدت ایام دنیا سیصد و شصت هزار سال باشد
 و این چهار قسم کنند چنانکه بعد فصلها هر فصلی سه ماه است و آنرا
 کور نام کنند پس هر کوری بسی قسم کنند بعد روزهای ماه و از آن خواهند
 پس هر دوری بدوازده قسمت کنند بعد ساعات روز و از آن عمر
 خواهند و هیچ کس از بختان و فلاسفی انکار آن نکند که شاید عمر ما در آن
 باشد مثل هزار سال و دو هزار سال و زیاده و اصحاب طایفه گویند
 غایت عمر صد و بیست سال باشد و پیش ازین تصور نبندد بدانکه
 بنای مذمت فلاسفه بر یک اصل است و آن انکار صانع مختار و
 قدم عالم و چون درست شد که عالم محدث است لابد که بر احدی
 باید و آن محدث صانع باشد و چون قدم عالم باطل شد محال است
 ایشان باطل بود **دلیل بر حقیقت اجسام** بر وجهی مختصه
 بدانکه جسم اگر قدیم بود در آزل یا ساکن باشد یا متحرک و هر دو قسم
 باطل است پس عالم قدیم نبود دلیل بر آنکه اگر جسم قدیم بودی یا متحرک
 بودی یا ساکن از بهوانکه جسم را از تحیر که بر نباشد و چون در تحیر
 بود کس نباشد اگر در تحیر قرار بگیرد متحرک باشد و عقلا از وجود

جسم بجز این دو قسم نماند پس لازم شود که جسم یا ساکن بود یا متحرک
زیرا که واسطه نیست میان سکون و حرکت و جسم در ازل ساکن
بود زیرا که ادوار فلک نزد ایشان از لیست پس جسم در ازل
ساکن نبود و نشاید که در ازل متحرک بود زیرا که حرکت عبارت
بود از نقل از مکانی بمکانی پس حرکت مسبوق باشد بوضع انتقال
و نشاید که ازل مسبوق بود بجزیی و جمع میان حرکت و سکون
محال بود پس لازم شد که جسم محدث بود از بهر آنکه سابق بر حرکت
یا سکون و حرکت و سکون هر دو محدث پس لازم شود که جسم محدث
بود و نیز چون حرکت آمد سکون نیست مگر اگر حرکت و سکون
قدیم بودندی عدم بر ایشان روا نبود و چون درست شد حدود
جسم لازم آید که عالم را صافی قادر عالم مختار باشد تا فعل محکم از وی درست
شود و این دلیل بود بر فساد معالیه فلاسفه و جمله دهریان اینقدر کفایت بود
درین موض دوم
در معالیه محسوس و دین ایشان بدانکه مذنب محسوس است که عالم را
دو صانع است یزدان و اهرمن یزدان خدا را گویند و اهرمن شیطان را

۴۴
گویند چون باری تعالی عالم را بیافرید اندک بگرد گفت مبادا که اهرمن
صدی باشد که مرا عدد باشد شیطان از فکروی بدید آمد و بعضی گویند
چون یزدان تنها بود و او را وحشتی بدید آمد فکری بذات قدیم نکرد
و اهرمن از آن بدید آمد و اهرمن بیرون عالم بود از سوراخی نظری
کرد یزدان را بدید بر جاده و منزله او حسد برد و شر و فساد در وی بدید
آمد یزدان ملائکه را بیافرید تا شکر وی باشند و خود را شکر با اهرمن
جنگ کردند جنگ میان ایشان در بماند چون یزدان نتوانست
منع اهرمن کرد بایکدی مکر صلح کردند و شمشیر را پیش فر نهادند و قوی
گویند پیش ملائکه بنهادند بشرط آنکه اهرمن در عالم باشند آن بدید
که معین کرده بودند و هر کدام که عهد شکستند پیش از آن مدت باخیز
او را شمشیر خود بکشند و چون مدت باخیز رسد اهرمن از عالم بیرون
و چون وی بیرون بود عالم خیر محض باشد و فساد باقی نماند و بعضی
از ایشان گویند یزدان و اهرمن دو جسمند و بعضی گویند یزدان است
و اهرمن از جسم است و گویند یزدان مطبوع است بر خیر و شر نتواند کرد
و اهرمن مطبوع است بر شر و خیر نتواند کرد و هر چه خیر است در عالم از یزدان

حاصل شود و هر چه شر است از اهرمن و گویند بیماری و از بدین مودیا
مانند مار و کژدم و جز اینان قبیح است و آن از اهرمن حاصل شود
و این باطلست زیرا که فکر و شک نزد اینان هم قبیح است و آن را ز
یزد ان حاصل شود زردشت بنی مجوس از اهل اذر بهچان بود و در بار
مقیم بود و حال او چنان بود که وی علم نجوم و طسمات و مخاین نیک
دانشی زیر زینتی اساخت و نقفات چند ساله در اینجا ضبط کرد بعد از آن
تن برنجوری داد پس را گفت چون من تن خود را چون مرده سازم کور من
در جنب زیر زمین کن و چنان کن که من در زیر زمین نشینم پس زردشت
تن برکت داد و پس او را بجنب سرداب برد چنانکه فرموده بود چون خلق
باز گشتند او در آن سرداب رفت و مدتی اینجا نشست و بعد از آن بر
آمد و کتابی بیاد کرد که آنرا زنده باز زند گویند و گفت خدای مرا زنده گرداند
و بر سالت بشمار شد مجوس را قبول کردند و گویند وی رسول بزرگ است
و گویند کشت سب و اسفند یار او را مجوس کردند زردشت معجزات ظاهر
کرد او را را کردند زردشت گویند خالق آن آفرید که سهی ذات دی
بایستد و چون در عالم خیر و شر هست لازم بود که عالم را دو خالق باشد

و گویند خالق خیر خدا بود که از هیچ عاجز نشود و خالق شر و فساد و ظلمت
تمام بود و عاجز باشد **مضامین** گویند هر دو قادرند الا آنکه صاحب خیر
ایند اگر دو خیر بیافرید و صاحب شر نیز شر بیافرید و هر که که او خیری کند
صاحب شر در ازای آن شری کند و بعضی از ایشان گویند جسم را دو خالق
و بعضی گویند جسم را هیچ خالق نیست الا آنکه او را دو خالق باشد صاحب
خیر بادی خیر کرد و صاحب شر بادی شر کرد قومی گویند جسم را خالق خیر
آفرید و قومی گویند خالق شر آفرید و گویند هر آن جسم که از دی خیر بوجود
خالق دی خالق خیر بود و هر آنکه از دی شر بوجود آید خالق دی خالق شر بود
ابتدای آفرینش خلق مجوس گویند بدو خالق گویند
بودند آدم و او اصطیخ فارسی بود چون اصطیخ بر دمی از دی روانه شد
و در زمین روانه بود و چهل سال در زمین ماند آنکه درخت ریاس از آن
بدید آمد و شکافته شد و ششی و مشاء از آن بیرون آمد یعنی آدم و حوا
و بعضی گویند درخت ریاس از جنس نبات استحالت کرد و جنس
انسان شد و گویند فرزندان آدم و حوا در صلالت و کمر اسی بودند تا
روزگار را دشمنی داد و ایشان را با عبادت خدای خواند و گویند که راجع از

مند و فرس و دیگران اور اندانند و سه قوم از ایشان اوراد اند
 ۶ لیس ۲ مانویه ۳ عالیه و کونید آدم و حوا که راه وصال بودند
 و کونید فیساد یعنی آنکه سابق بود یکی و سنت با جادا اگر بدیدر عرب که
 کظم میکرد و حق دیگران بدست میکرد بر خاست و خطبه کرد و گفت
 شما بسیار شدید لابد شمار را رسی مطاع باید که دفع ظالم از مظلوم کنی ایشان
 گفتند تو ادبیری ملک از ما و او اول کسی بود که آتش بر سر شد و آتش خان
 کرد در خراسان که از انار عدوی خوانند و دیوان از بهر دی کردیداد
 بنا کرد بر شرط جلد و معنی کرد بیداد آنست که از آن کرده یافتند و کونید
 سدق او بنادند و کونید کیومرث نهادند معمور یافت و این دلیل بود
 که کیومرث بر ابو البشر بود و کونید از بهر این اوراد نهادند خوانند کونید
 طوفان نوح در زمین فرس بنود و طوفان عام پیش از آدم و حوا بود و ابوسا
 از ایشان کونید خضر یا ریمه اینست و جزاردی باب الاینها بنود و او برادر
 جشید بود **مانویه** کونید در زمان داران زردشت ابرو وند ظاهر شد و
 مجوس از انکار گشت و مانویه کونید عیسی مسیح خلق را بر است میخوانند
 و موسی مدینه سنجید بود و مجوس کونید از اول عمر دنیا تا آخر ذوال ملاد و از ده بهار

سال یزدان معذور کرده است و اول ایشان که از یزد کیومرث بود
 و اول حیوانی که از یزد نوزاد بود که از اکا بود خوانند و ایشان در مرکز
 علویات همانند سه بهار سال نی آفتی و آن سالهای حامل بود و نوزاد
 جوزا پس ایشان از زمین بر ستادند و سه بهار سال که سالهای هر طاق
 و اسد و سنبله است بی آفت و بلا در زمین بدند و چون دور میزدان
 رسید و مضاد آن و فساد ظاهر شد کیومرث و نور مالک است کل
 و نبات شدند سی سال از دور میزدان پس کیومرث بلند و از پیش روی
 نقطه پیردن آمد و در زمین فرود رفت و چهل سال در زمین ماند و از آن
 درخت ریواس بدید آمد چنانکه گفتم پیش ازین و کونید طالع الف
 میزان بود و شمسی و قمر و ستارگان در شرف بودند الا عطارد و
 مجوس کونید ستارگان پنجگانه نحس اند و کونید اگر نه آن بودی که
 درین جهان راجع می شوند بقهر بسی افتند و بلا باید بد آمدی اما ایشان
 که اکب بیابانی دفع سردی ایشان میکنند و این حکایت از کتاب
 کیان و بیان از کتب مجوس نقل کردیم و در کتاب جوهره روز گفته اند
 که خمبه در آخر استقدار مذماه بود و از آنجهنمیان کونید درین روزها

خدای جهان یا فرید و در آن چیزها فرو سرسیند و در سحرگاه شب نوروز
 ارواح بر بالاسود و گویند درین خمسة مختارده هر روز بعد از نماز زمره از بهر
 صاحب روز لایق شود و همه عبادت های ایشان در آن وقت درست بود
 که روی ببول کا و بشویند بس عبادت کنند و قومی از ایشان گویند ابتدا
 خلق از قبل بود و مملبان نه از آدم و حوا اند و اینها گویند اول خلق نه از
 یک پدر بود که اگر یک پدر بودندی در اشکال ایشان تفاوت نبود
 مجوس گویند ارواح جزو است از نور رب العزة و ایشان را در جسمها
 محبوس کرده اند و جسم جزو است از ظلمت و ظلمت جزو است از
 ابلیس چنانکه نور جزو است از رب العزة بدانکه هیچ مذمت و دیگر
 مذمت فلاسفه از مذمت مجوس نیست و ایشان دلیلی ندارند و خواه
 و دختر و عمه و خاله و آنچه بایشان ماند و برانند جمله حلال دانند الا انکه فلاسفه
 جمله قبیح شرعی و مجرمات حلال دانند و مجوس گویند شرع مباح
 کرده است الا انکه هر فرزندی که از آنها زاید آورد شرف و فرزندی
 که از مادر خود آورد شرف غیر از همه بود از آنکه از دختر آورد بود و آنچه
 از جد خود آورد شرف غیر از همه بود یکی از مجوس که از جمله در آن بود

این داده است گویند چون مادر این فرزند جد پدر باشد این فرزند
 را فراسنی و یکسانی باشد و نصیح بود و نیکو طاعت و دای و محال باشد
 و درین مبالغتی عظیم میکرد تا گفت که عطار مددی بود که از جد پدر
 خود بوجود آمده و او زنی پر بود و بیح منظر پدر عطار در آبروی
 شفقت بود هیچ مدی بوی التفاتی نمیکرد در روزی که مجوس
 آزار از رگوار میدادند از بهر هرک و شفقت او را و طای کرد در حالی
 که افتاب طلوع و عیون با وی بود آن عجزه حامله شد و در مدت
 حمل روزیست اصعبانی در در خرمیجو شایند و متفرقت باقیست و
 شکر بر و عن کا و میرشت و بخوردی میداد تا آن وقت که بار
 خواست نهادن چون وضع حمل نزدیک شد حکما و در سار مجوس
 را پیش وی حاضر کرد و او را در مقابل نشانید و پسر زن استارت کرد
 بدیشان که دور شوند ایشان دور شدند و ایشان ترا گفت برابر
 افتاب بایستید و دعا و نضره کنید ایشان برابر افتاب بایستادند
 و نماز و دعا کردند چون معبود صنوع و نضره ایشان بدید فرزندی
 از وی پهل آورد آدمی که در حال سخن گفت و ایشان را امرونی کرد

و در عطف گفت و بند داد و زجر کرد و بخورد و بیا شامید و دوطی کرد و در ست
بالارفت و ایشان بدو می نگرستند تا با سمان رسید از تابش
افقاب سوخته سبز پس باره فمیش ایشان فرد افتاد چون ایشان
آن حال دیدند سحر و غناک شدند و مدیوش شدند پس ایشان
روز منتهی از مولد او در بیت العباد جمع شدند و در عادت معبود
خود را عبادت کردند بخضوع و خشوع آنکه نوری روشن شد و
کرد ایشان در آمد چنانکه این را پیوستند پس آن نور شخصی
شد و بایت دو خدای فر را شاد و ستایش کرد و گفت حمد و یس
آن قلمی که پیش از دی چیزی نبود و او را آسبی نیست و عقلمانی
دی نباشد و هیچ کس او را در نیابد و او کاملتر و فاضلتر و تمامتر
چیز باشد و او است سر او را شکر با فضل در رحمت رحلی و لطفی
که دیر است با خلق دباری دهنده بعلم و حکمت مددی که منقطع نشود
و یاری که زایل نکرده وجود او را اول است وجود او را غایت
و شمار اعلام میکنم که فلان بن فلان یعنی افقاب بدو رسیدم و مرا
قبول کرد و روحانی گردانید و مرا نام عطار د کرد و مرا مددی کرد و بقوت

فصل لطیف و کویا گردانید و من دستور می خواستم تا شمار از یار
کمتر از دستور می داد من پس شما آدم تا شمار اخیر دهم از آنچه من
دادم از بزرگی لاسوت و فراخی ملکوت و آنچه من بدان رسیدم
و مرا حاصل شد تا شما به ایند که معبود شما بزرگوار و کریم و رحیم است و من
را خواستم کرد تذکره از من که نزدیک بود بهدایت و راه نمودن شما
پس بعضا جو بان در آدنجت و از طرف او نوری درخشان چون چراغ
ظاهر شد چنانکه بر دوش ظاهر بود پس آن شخص دیگر بر بالارفت
و باقی شد پس آن نور بماند در خشان و آن اول است که ویرا
پرستند و از آن جبراعها

مانوی مقرر باشد به بنوت عیسی و منکر بنوت موسی و هر دو باشند
 بداند که نور و ظلمت هر دو جسم اند و در باب مقالات فلاسفه بیان
 کردیم که جسم محدث است و محدث صانع را نشاید و نیز پس
 ایشان نور بطبع در علو باشد اید و ظلمت در سفلی باشد اید و امتزاج
 میان نور و ظلمت محال بود از بهر آنکه نور بسفل آید و با ظلمت امتزاج
 کند از طبیعت بیرون رفته باشد نه نور باشد و اگر ظلمت نفوذ
 شود و با نور امتزاج کند از طبع بیرون رفته باشد آنکه نه ظلمت باشد
 اما قول **و صیانه** از همه عجب تر بود که نزد ایشان ظلمت موات
 و موات صانع را نشاید و نیز گویند نور عالم است و ظلمت چنانکه
 مزاج میان جمل و علم تصور نه بندد زیرا که لازم بود که علم نور ناقص
 و جمل ظلمت نه بینی که اگر آب گرم باب سرد بیامیزی قوت آب
 گرم ناقص شود در گرمی و هم قوت آب سرد در سردی و همچنین اگر مینی
 سر که با مینی عسل بیامیزی هر دو از طبع اصلی خود بیرون شوند پس نور و
 ظلمت حفظ طبع خود نمی توانند کرد چگونگی عالم توانستند آفرید و قوی
 دیگر از ایشان گویند و این قوم را **مؤیدیه** خوانند میان نور و ظلمت

واسطه گویند و چون تفسیر واسطه کنند آنرا حاصلی نباشد و چیزی
 از آن فهم نتوان کرد و گویند نوز اکنون مجبوس است در حبس ظلمت
 و پیش ازین مجبوس نبود و از بهر فساد و شر در عالم بیشتر است
 از خیر و این جهلی عظیم است نوز چون خود را از زندان ظلمت خلاص
 نمی تواند کرد عالم چگونه تواند آفرید **بدانکه** ذکر ثنویان در باب مجوس
 از آن یاد کردیم که اصل همه نیست اگر چه در بعضی مقالات مختلف اند
 نیزینی که همه گویند عالم را دو صانع است اگر چه بعضی بزدان و اهرمن
 گویند و بزه نوز و ظلمت چون اصل یکی بود در یک باب ذکر کردیم
 بدانکه مجوس گویند کادان ملائکه اند و این ترا عبیدیست کادی را
 دست و پای محکم به بندند و بر مالای بلندی برند انترال لا تنترال یعنی
 فرو فرو و دور دست از آن باز دارند چون بریس رسیده و مرد
 گویند آنرا بزدان کشت خوانند و گوشت وی بخورند و بهترک بیکدیگر
 فرستند و مجوس غسل جنابت نکنند و گویند جز از ذکر سبب چیزی دیگر
 نباید است و گویند مثال این حال جهان بود که کسی چیزی جز در
 بار دارد چون یکی از آن در نجاست افتد لازم نبود که جمله بشویند بلکه

آنچه نجاست بوی رسیده بود باید شست و مرد را نشویند
 در کوزه نکند و بعضی جاسهای فراخ بزرگ کهنه باشند و آنرا دخمه
 خوانند چون یکی نمیرد در سیمانی بگیرند و مرد را بدان محکم به بندند
 و در آن چاه که در دی مرده باشند بی کفن و ادرادر آن دخمه اندازند
 و بعد از دور و زبردند اگر کلاغی یا مرغی دیگر چشم وی بیرون آورد
 باشد گویند این از اهل بیستست و اگر نیارده باشد گویند از
 اهل دوزخست و قومی مرده را در خانه خود باز دارند و جوی بزی
 فرو برند که او را سری دوشاخ باشد چنانکه سر دوشاخ زرد
 رتخدان مرده باشند و تخمان بگذارند و مقالات و فضایل ایشان
 بسیار است اگر خواهیم که جمله را یاد کنیم ملاست خیزد و میر نشود ادلی را
 بود که برین اختصار کنیم **سوم**
 در مقالات جهودان و صابیان و زریانیان **بدانکه** هیود بعد از شوی
 و بهرون علیهما السلام بتنا دو یک فرقه شدند و هر یکی از آن دیگر را حال
 و کراه داشتند و آنچه در زمان تاد در بلاد عجم اند دو فرقه ظاهر نزدیکی
 را **قرا** خوانند و یکی را **ربان** و بان بعد از گویند و کفر و فواحش و ظلم و ردا

نه بیند و گویند بد نکند و بد بخواند و بد را ضعیف باشد و ثواب
عقاب خلایق بر قدر افعال ایشان باشد چنانکه حکمت اقتضا
آن کند و او را نتوان دیدن و جا و مکان ندارد موافق اهل
عدل و **قرا** شبیهی باشند و گویند او بر عرش است و سرود
و پای و جمله اعضا دارد و آید و رود چنانکه شبهه اسلام گویند و کفر
و ظلم و جملہ فواحش و فساد از او دانند و گویند او را نتوان دیدن
چنانکه خبره گویند و جمله جهود مقرر باشند بهر بنی و رسول از پیش موسی و
سرون بودند یوشع بن نون را بنی دانند و وصی و بنو زده بنی و رسول
که بعد از موسی بودند ایمان دارند اما سلیمان و عیسی و محمد و گویند
سلیمان هر بود و جن و انس بسطع او بودند و گفته اند که یهود
سلیمان را رسول دانند و گویند عیسی پسر یوسف بخار بود و مردم را
نامنرا گویند و گویند عیسی را یهودان کشتند و این دروغست و خدای
در قرآن میفرماید ما قتلوه و ما صلبوه و گویند چهار زن پیغمبر بودند مردم
خواهر نمونی و هر دو و جلدی و ساره و ربیع و گویند موسی گفت
بنی و شرح من هرگز منسوخ نکرد و تا دامن قیامت باشد و یهود در نسخ

۵۱
بر سر قولند قوی گویند نسخ شرایع جایز نبود و قومی گویند جایز بود
اما شرح منع آن کرده است که موسی گفت شرح من هرگز منسوخ
نکرد و قوم سوم دایش را عیسوی خوانند گویند نسخ شریعت
بود عقلا و شرعا و محمد رسول بود اما او را بعرب فرستادند نه یمنی
بنی اسرائیل و این قوم اندک باشند بدانکه اصحاب ملتها یهود را دینی
مسلمان پیشتر بود چنانکه خدای ۳ در قرآن یاد کرده و ایشان گویند
آنچه محمد میگردد وی نمود از معجزات بقوت سحر بود و ابله پس باری
بود در نیمنی و کعبه را بیت الشیطان خوانند و این از ایشان عجیب
نبود که چون موسی بک طور سینا رفت بناجات و هر دو نژاد
میان قوم یکداشت چون وعده از سی روز یکداشت و کجیل
رسید متخاد بهر اربنی اسرائیل که ساله پرست شدند و قول هر دو
قبول نکردند و چون موسی باز آمد و ایشان را ملاست کرد و خواستند
که توبه کنند قبول توبه ایشان آن بود که یکدیگر را بکشند و شمشیر در یکدیگر
نهند و چون بیست هزار کشته شدند جبرئیل آمد که دیگر بکشید که توبه
ایشان قبولست و **دیگر** چون هر دو ۱۴ دفات یافت موسی او را

دفن کرد و بپوشش بنی اسرائیل آمد قول او قبول نکردند و گفتند که
هر روز تو کشتی از بهر آنکه رسالت از آن تو باشد موسی دعا
کرد و مردن زن زنده شد و گفت خدای بهر امیر ایند و موسی گفت
و فضایح بسیار شد ایشانرا یکی از جمله فضایح ایشان آنکه گویند
خواهری که از مادر باشد شاید ویرا زن کنند و اگر مادر پدری بود
نکاحش درست نبود یهود بظاهر این انکار کنند و پیش ایشان
مرد نتواند که طلاق زن خود دهد یا پیش قاضی ایشان رود و قاضی
ایشان دو کس از عدول ایشان پس زن فرستد و گویند قاضی
ترا طلاق داد اگر زن پیش از سه روز باز کرد طلاق واقع
نشود و اگر بعد از سه روز آید طلاق واقع شود و جماعتی گویند
هر که نزد ایشان طلاق واقع شد هرگز آن زن بر نی نتوان کرد
البته دوم این یقین نیست اما امکان دارد که راست بود
انبار و مقالات ایشان چون عیسی را آبا سمان بودند
نزاری بهیمناد و دو فرقه شدند بعضی بعضی را کافر خوانند بدینکه
جمیع نزاری گویند معبود جوهر است سه اقیوم و این اقام رایگی

۱۰۵
د

۵۲
اقیوم آب خوانند و آن قدم بود و دیگر اقیوم انش و این کلمه است
سوم اقیوم روح القدس گویند و آن حیوة است و معولات یا
جوهر بود یا عرض و شاید که خدای تعالی عرض باشد و گویند شاید که
مرکب باشد که اگر مرکب بود لازم آید که جوهر بسیط بود چون حکمش
درست نشود الا که حی ناطق باشد و عیسی را پسر خدا گویند و روح
القدس یعنی دین بدو زنده شود و آنچه در اینجا گویند نامعقول است
نه ایشان میدانند و نه بفهم کسی می توانست رسانند چون ایشان را
پرسیم که اینجا چیست و عبادت عیسی چرا واجب شد گویند از
بهر آنکه لاموت است یعنی خدای و قومی گویند از بهر آنکه عیسی واسطه است
میان ما و میان لاموت اما **مغفور** از ایشان گویند ای خداوند
بود و ناسوت لاموت شد و این فاسد است زیرا که نزد
ایشان لاموت جوهر بسیط است و ناسوت جسم مرکب پس اینجا
صورت نمیند و اگر اینجا تصور داشتی لازم بود که لاموت مرکب
بود یا ناسوت بسیط و این هر دو باطل است **بسط** گویند
میان ایشان مجازعت نبود الا آنکه کلمه ناسوت مسیح را میگویند گردانید

بس سبج دو جوهر است و دو اقنوم و **ملکانیه** گویند احاطه بایشان
 کلی بودند بسبج بس سبج دو جوهر است و یک اقنوم بعضی گویند
 اتحاد آن بود که کلیه در سبج تاثیر کرد چنانکه صورت در اینست تاثیر
 کسبلی آنکه نقل کند و بعضی گویند معنی اتحاد آنست که کلیه در دست عیسی
 تدبیر چیزها کرد و ایشان در بعضی سبجها گویند ایمان دایم و واحدی
 که بدست و مالک چیزها و رب و احد سبج پسر خدای آنکه از
 پدر بدید آمد پیش از همه چیزها و نه موضوع است الی حق از ازل حق
 از جوهر پدر خود و در اقایم خلاف کنند بعضی گویند اعیان و ذواتند
 بعضی گویند خواصند بعضی اعراضی جسد که ملازم ذات وی اند
 و بعضی گویند یا خواص است یا صفات و گویند آن چیز را تا پد
 گفت که از جوهر چیزی بود که شریک وی باشد در صفی ذاتی و جوهر
 عیسی از لاموت بود لازم باشد که شریک وی بود و انفصال عیسی
 از لاموت آن بود که خدای بانه پدر وی بود او نیز از عیسی و عیسی
 به آنکه پسر وی بود او نیز از آنکه پدر باشد و گویند مسیح خداست و
 مسیح نخواست اریان گفت که شما برادران سید بس از حواریان و عیسی را

فرزندان بودند خدای به حدیثان بودی تعالی الله عن ذلك علواً کبریا
 بلکه نصاری گویند یوحنا و متی و مرقس و لونی و انیان از حواریان بودند
 و بهترند از موسی و هرون و داود و سلیمان و محمد ابنی علیهم السلام و گویند آدم و نوح و
 ابراهیم و اسحق و یعقوب نه اینها بودند اما صالحان بودند و وحی بدیشان می آمد و
 ملائکه این را از یارت کردند می و خدای به بدیشان امور را میداد هر چه
 خواهد بود پیش از آنکه باشند و ایشان خلق را بخدای خواندندی چنانکه خدای
 فرموده و گویند سلیمان گفتی بود که صد هزار لغت بر آنسان که اعتقاد چنین دارد
 گویند تا به نام سلیمان در کتب بردن از بهر آنکه او را کسیرگی بود از سرتیان و نام
 شاه بود و ستوری داد بود تا در خانه سلیمان بت می پرستیدند و گویند که سلیمان
 پیش از بنی شام نبود تا آنکه ایشان روایت کنند که خدای عز و جل وحی کرد و داد
 که تر از فرزندی باشد و من پدر او باشم و او پسر من و لیکن چون راس الحاکم
 رفت و او رئیس بود و کافر شد نفوذ باطله ازین اعتقاد و گویند که گوی از حواریان
 که از ایشان بهترند از انبیا و ملائکه و آن یوحنا بود سی درم از یهود بستند و ایشان را
 و بیلی کرد بر عیسی تا به یهود عیسی را بگرفت و او بر درخت گرد کرد و یوحنا چنین
 میدانست که عیسی خداست و گویند عیسی در مهند سخن گفت و مجنون جمعی در میان

از فلاسفه و از بهر انکار سخن گفتن عیسی گفتند که عیسی در ممد گفت ای عبد
 من بنده خدام و ایشان گویند که عیسی خداست و مجوسی دین بود انکار گفت سخن گفتن
 عیسی در ممد و گویند ایشان بنی نباشد الا آن وقت که کتابی بیار و در الحجب
 که چهار زن نزد ایشان انبیا بودند خلدی و استاره و ربعی و ایشا را کتا
 بود و این خد سخن اولست و گویند چنانکه ارسال مرد را بود ارسال زن نیز روا
 بود گویند قول خدای که فرعون و هارون را گفت یا هارون این صراطی صراط
 هارون بعد از فرعون بود بعدتی در از او و در زمین فارس می بود و فرعون در مصر
 و اگر در زمان فرعون بودی در توریت یاد کرده بودی بداند که قول ایشان باطل
 از بهر آنکه روا بود که هارون که در بارش بودند ان هارون باشد که با فرعون بود و اگر گوئیم
 که همان بود روا باشد که اتفاق که فرعون از بارش بود و نقل کرد بمصر و جانشان
 که همان از فارس بود و با فرعون نقل کند بمصر بعد از دوی و آنچه گویند میان
 ایشان روزگاری بود در از درست نیست و اگر درست شود هارون دیگر بوده باشد
 شاید که یک هارون دیگر بوده باشد و نیز فرعون را با اتفاق از باب عقل
 چهار صد سال عمر بود جانشان که هارون بعد از دویست سال از مملود فرعون
 بوجود آمده باشد و چون بالغ شده بنفرعون پوخته باشند و انکار این جمل و غیایب

و آنچه گویند که اگر چنین بودی در توریت یاد کرده بودی گوئیم اگر جمله احکام و
 و اجبار در توریت بودی باجیل و دیگر کتابها حجت نبودی و فرستادن آن
 بنفاده بودی بداند که نصاری چون محوس خفته کنند و غسل خبات و حیض
 نفاس و شانه کنند و در حیض زمانه اوطی کنند و گویند هر که زنی گرد مسج زن
 دیگر نتواند کرد و نتواند که دوطی گیرند کند و نتواند که او را اطلاق دهد و زنی
 دیگر خواهد یا گیرگی را دوطی کند چون شوهر بپدر زن نتواند که هرگز شوهر نکند
 و زنی که این مسیح حدود و قصاص نباشد و در جمله قضای اینان
 بر محمدن ملات خضر بدین قدر اختصار کنیم **اصطیاف** گویند عالم را
 صانعی است که خاک و گوشت را بیافرید با حکامی مام و تدبیر عالم که او است هر چه
 در عالم بدیده و آید بدبران کواکبند و ایشان عبادت کنند و بر صورت هر یک
 از کواکبان نیست که از سیاره تنها تراشیده باشند و سجده کنند ایشان را و گویند
 از بهر آنکه از کواکب دویم سجده است می گویند و این سخن خود را انقض کردند و گفتند
 کواکب قدیمند و گویند از بهر آن سخن عبادت کنند که در چیزند اند که در عالم بدیده می آید
 و قومی از ایشان میگویند کواکب سخنی عبادت نیستند بلکه ایشان را قبیله خود
 ساخته ایم و عبادت خدای میگویند چنانکه شما کعبه قبله خود ساخته اید و قومی

و گویند که این کواکب را از سیاره تراشیده
 و عبادت میکنند و بر صورت هر یک
 از کواکبان نیست که از سیاره تنها تراشیده
 باشند و سجده کنند ایشان را و گویند
 از بهر آنکه از کواکب دویم سجده است می گویند
 و این سخن خود را انقض کردند و گفتند
 کواکب قدیمند و گویند از بهر آن سخن عبادت
 کنند که در چیزند اند که در عالم بدیده می آید
 و قومی از ایشان میگویند کواکب سخنی عبادت
 نیستند بلکه ایشان را قبیله خود ساخته اید
 و قومی ساخته ایم و عبادت خدای میگویند
 چنانکه شما کعبه قبله خود ساخته اید و قومی

از ایشان گویند عالم قدسیت چنانکه فلاسفه گویند و نزد ایشان احکام و شرایع
و نبات و کتب مترل و عبادت همه باطل بود چنانکه فلاسفه گویند و در میان
صایبان فرق بسیارند جمله گویند مود و صالح و عجیب و موسی و هرون و عیسی
و محمد صلوات الله علیهم نه اینها بودند و گویند هر کس در دور نبوس و اعدا طون و سحر و طرا
و بقراط و ارسطاطالیس جمله اینها بودند و ایشان چند فرقه که عبادت کوکبت
از هر انکه ایشان بد برانند این قوم غل خاست و عملها جماعی گشته و از نجاست
اخر از گشتد الاخر که نزد ایشان حلال است همچون که نزد مجوس و یهود و نصاری
که عبادت کوکب میکنند و دیگر از سبب نجاست اخر از گشتد **ابراهم بنی**
و انبیاء و پی گویند صانع عالم نوریت نه چون نور تا و دیگر که چشم توان دید
و قادر و سمیع و بصیر است و صابیه واسطه گویند اول اینها آدم بود و نوح ایشان
نشینست و با این همه ایمان نبی دارند و برانکه انکار نیست اینها گشتد و گویند
بعثت انبیاء قبیح است از هر انکه اگر انبیاء چیزی فرمایند که موافق عقل بود
عقل کفایت بود و اگر خلاف عقل بود قبیح باشد و بعضی از ایشان گویند
که آدم و ابراهیم هر دو پیغمبر بودند و جز ایشان هیچ رسول و پیغمبر دیگر نبوده اند بلکه
اصحاب مقالات و ارباب طالع را در دوازده گروه طالت خبر داده اند

اینجا گفایست و عرض از یاد کردن اسمعیلی آن بود که هر که مطالعه این کتاب کند
از مقالات هر قومی با خبر بود و اصول اعتقاد و مذنب ایشان اند و السلام
چهارم در اصل فرق اسلام
و مقالات ایشان سمیع صوابه فرموده است که یهود بعد از موسی هشتاد و یک
فرقه شدند و ز سببان بعد از عیسی هشتاد و دو فرقه و امت من بعد از من
هشتاد و سه فرقه شوند جمله هلاک شوند و در درخت باشند الا یک فرقه که نجات
یابند با آنکه هر فرقه ای از این فرق گویند با حق ایم و دیگران جمله کراهه و کافرند و پیوسته
در درختند اما اجماع نیست که جمله فرق بنیادین صانع و انبیاء و اصول شرح اقرار
کردند خون و مال ایشان و زن و فرزندشان در حصن آمد و چون یکی از ایشان میرد
غسل و نماز بر او کنند و غسل واجب بود و در کورستان مسلمانان دفن گشتد اگر چه
جمله یکدیگر را کافر و کراه خوانند و از یکدیگر میترسند و اگر کسی خلاف این گوید
از منصب وی دبا نمی باشد و اصل اینست که گفتم **اول** بلکه اصل این هشتاد و
فرقه دو است و هر یک از دو نام است یکی محمود و یکی مذموم اما اصل اول قومی اند
که خود را اهل سنت و جماعت خوانند این نام محمود است و خصم ایشان را اهل اصیب
گویند و این نام مذموم است اصل دوم قومی اند که خود را شیعه خوانند و اهل ایمان

و خشم ایشان را در افش گوید و این نام مذموم است پس ایشان را گویند امام بعد
 از رسول ص و آله ابو بکر بود خود را اهل سنت خوانند و نام معقول میگویند و آن
 قوم که گویند امام بعد از رسول ص و آله امیر المومنین علی بن ابی طالب است و خود را اهل
 ایمان و شیعه خوانند و فی الواقع چنین است و هر قومی از خشم نفسی که ایشان را
 بدان خوانند طلب کنند اول نواصب گویند که بصب آن میخواهند که امام را ب
 گردیم این لغت نزد ما مذموم نیست بلکه محمّد است و اگر آن میخواهند که بصب
 عداوت خاندان رسول بگردیم گوئیم این درست است بطل از بهر آنکه بازی دادن
 کسی بر آنکه حق دیگر را باطل کند ظلم بود و شمارا درست نشود و هرگز نشود که امامت
 و بعد از رسول ص و آله ابو بکر امام بود پس بصب از دلیل بود و دشمنی آنکه حق بی باطل
 کردند و آنچه بنی امیه با خاندان رسول ص و آله کردند ترک و کجابل و روم را اندازید
 و آنکه ایشان لغت کنند که فرزند امیر و معاویه چون ملک گرفت بنمودند و مادر
 بمادر امام بر سر منبر و منار و لغت بر خاندان رسول ص و آله میکردند و بهر راه
 این لغت میکردند الا آن دو سال که عمر عبدالعزیز بود و چون او عمر دیگر بنمودند
 تا لغت میکردند اگر نه عداوت علی و خاندان رسول ص علیه السلام بودی چرا بنی امیه را
 مسلمان دانند بد آنجا ایشان کردند و آنکه لغت ایشان کند که فراموشند

مثل آن مسلمانان میکنند و ایشان
 را و مستدایان بنامند و آن را
 مسلمان مومن دانند و لغت ایشان

که کسی که بر علی و خاندان لغت کرد ما او را امام نگوئیم و مسلمان ندانیم بدم اصل مذموم
 خویش کرده باشند زیرا که اصل مذموب ایشان است که امامت با حق را
 و گویند چون یک کس از امت بیعت کرد بر دیگران واجب شد که بیعت کنند
 و این قوم که بر معاویه و یزید علیه السلام بیعت کردند و بر مردان علیه السلام پیش از آن بودند
 که برای یزید و عمر کردند اگر ایشان را امام بودند لازم شود که ایشان را امام بپسندند و هر که
 مصطفی و عاقل بود و طلب نجات کند او را اشکی باشد در کفر اهلش کسی بود
 که بر امیر المومنین علی و خاندان رسول ص علیه السلام لغت کرده باشند و فرموده و پس
 رسول ص و آله را کشته و دختران او را بفارت برده رویا کشوده از گردن باده مشی بهر
 ایشان را مسلمان دانند باید که اعتقاد کنند که دروغ نیست و عداوتی قرآن در دعای
 و جمله کفار و مشرک باشد و نیز بر اصل مذموب ایشان را اینها را ایمان و معتقد ایان
 ندانند لازم بود که درین توب صد سال که یک بنی امیه جمیع عقود و نکاحها باطل بود
 بر اصل مذموب ایشان و فرزندی که بیگناه بودی آمده بود چراغ اده بود الا نزد ابوبکر
 و العجب که نزد شافعی فرقت میان مومن و مسلمان و گویند هر کس مومن بود مسلمان
 باشند نه هر که مسلمان بود مومن باشند ابوسعید متولی از اصحاب نبی صلی الله علیه و آله
 کرده است در کلام نام آن عینه و در ابی گوید یزید از جمله مومنانست و حال او در است

بنکر عداوت مصنف آل محمدی را که قناعت بدان نکرد که نزد اسما
 خواند بلکه منوش خواند لغو و باید متن الحد لان و المس علی اعداء الله اگر گویند
 گفته است اصحاب من مجوس را کاند بر که ام که اقد اکتد راه یابند و صحابه
 ابو بکر سعت کردند و راضی شدند که دی نام بود و صب با حق بود چون نصیب حق
 بود ظلم کرده باشند و عداوت لازم نیاید بر قول شما باطل باشد **جواب**
اول گویم این حدیث از حدیث احادیث با جماع موجب علم نباشد و این مسئله
 علمیت بر این حجت نباشد دوم این را گویم این حدیث عام است یا خاص
 اگر گویند عام و بدان جمله صحابه منجو آمد گویم عمومی این حدیث باطل است از بهر
 آنکه در صحابه بسیار منافق بودند مثل ابوسنیان و معویه و عمر و عاص و مردان حکم
 و برادران و اصحاب عقبه علیه السلام که در عقبه هر شبی قصوان کردند
 که رسول را بکشد چنانکه در کتب تواریخ مسطور است الا آنکه در عدد ایشان
 خلافت بعضی گویند یا نزد بودند نه از قریش بودند و معویه و عمر و عاص از ان جمله
 بودند و رسول ص و الله نام ایشان با خدیجه و عمار بکنت و چون این منافقان تمام
 صحابه باشند نشاء که معنی این حدیث عام باشد از بهر آنکه رسول ص و الله نفرماید
 که هر که اقد این منافق کند او راه یابد اگر گویند معنی حدیث خاص است عام و معنی آن بود

۵۷
 بهر صحابی که منافق بود اقد اکتد راه یابید گویم روا بود که رسول ص و الله چنین گوید
 از بهر آنکه نفاق افعال قلوب است و بار ارضایر دلها اطلاع نباشد و اینقدر را از
 منافقان که میدانیم از قول رسول ص و الله استیم **و بعد دیگر** آنکه نزد شما از معاصی و
 الضار که حصار عثمان دادند و او را کشتند و ایشان که تقاعد کردند و از بیض
 وی را منافق بودند لازم بود که هر که اقد اکتد اینان کند بر حق باشد و محبت علی
 و طلحه و زبیر و معویه که با امیر المومنین علی مصاف کردند اتباع ایشان بر حق
 باشند و لشکان از بهر دو جانب در دوزخ باشند بلکه اگر یکی در باطل بود
 و لشکر علی بودی و قومی را از ان معویه کشتی و قوتش نزد معویه رفتی
 و قوم امیر المومنین علی را یکشتی حق بودی که در هر زمان اقد الصحابه کرده بود
 و این کفر بود و در انما و عاقل پوشیده نماید **و بعد دیگر** آنکه مسلم است که این
 حدیث درست است و نه عام چنانکه بدان بدان امیر المومنین ص و الله و ان
 قوم از صحابه که بر ابو بکر سعت کردند سجده صحابه بودند از معاصی و الضار مثل امیر المومنین
 علی ص و الله و زبیر و عثمان و عمار و سعد و خالد بن سعید و عاص و ابوبکر و اسلمی و ابی
 بن کعب و خزیمه بن ثابت و دو تنه دین و ابوالیسع بن تیمار و سهل بن حنفی
 و عثمان بن حنیف و ابویوب انصاری و جابر بن عبد الله انصاری و خدیجه بن الحارث

و سعد بن عباد و قیس بن سعد و عبد الله بن عباس و با اتفاق است
 این صحابه از اتفاق دور بودند پس هر که ایشان افتد اکتد و گوید ابو بکر نه امام بود
 راه یافته باشد اگر گویند مسلم نیست که این صحابه کبار نیست کردند بلکه احمد
 صحابه ابو بکر نیست کردند گویم این جمل و مبارک باشد این قتیله در کتابی
 از نضایصف خویش آورده است که بعد کس از صحابه رافضی بودند و نیست نکردند
 امیر المومنین علی و معده کس که با وی بودند اگر گویند بعد از چند روز نیست کردند
 گویم هر که نیست نکردند حتی آنکه اتفاق است که سمارا چند آن زدند که گردش
 بجایست و نیست نکرد آخر چنانکه بخاری و مسلم ذکر کرده در صحیحین و چون فاطمه
 وفات یافت نواصب گویند امیر المومنین نیست کرد و شیعیان این را مسلمند
 بر نواصب را بیان باید کرد اما سعد عباد و اجماعت که مخالف او را نتوانستند
 متعرض شدند و الزام داد از بهر آنکه قتیله وی فخر برج بسیار بودند از قتیله ایشان
 تر رسیدند چون امارت عمر علیه السلام رسید روزی در میان باران دینه میکرد
 سحر را دید گفت بیا بهت کن یا دینه و با کس سعد گفت شهری که تو در آن امیر
 باشی بر من حرام شد که در آن شهر مقام کنم سعد برخاست و بنام رفت و او را
 قتیله بسیار بود در میان دشمن هر منته بدی بودی پیش خویشان بعد از دینی

ششی از دمی بدان ده دیگر میرفت از باغی که رنگداز بود بری میزد خند
 و او را میکشند با دوی در تاراج خود گفته که این نیز محمد مسلمه انصاری بود او را از دوا
 بودند و از دینه بنام در ستاده ما او را میکشند و فوجی گویند خالد بن ولید هم
 رفته بود از ترس عمر شری انداختند و در میکشند و جهال نواصب گویند جنیان
 او را میکشند و بر درختی رفته بودند و دف نیز دید و این نیست میخوانند **شعر**
 قد قتلنا سيد الخراج سعد بن عباد **و** در میناه به همین فلم تحط فواده
 بدانکه این سخن جهال بود این را لازم شود که عمر از رسول ص و آله بهتر بود از بهر آنکه
 خصمان رسول بسیار بودند از قریش مثل عتبه و ابو جهل و سبیه و غیرهم
 و دیوان کفار را از بهر رسول میکشند و از بهر عمر میکشند و سعد سید انصار بود
 اگر گویند دیوان کافران بودند که سعد را میکشند گویم این طعن است که شاعر حق عمر
 میگوید که جنیان کافریه انصار را از بهر عمر میکشند **شعر** از خصم بر سندان
 برافضی در رض جبهه ای لازم بود که گوید رض در لغت انداختن بود و ترک در ع
 در اصطلاح وقت رافضی آنست که گوید بعد از رسول ص و آله امام امیر المومنین
 علی است نه ابو بکر گویم به آن طریق صنی رض انداختن بود و او با بنده کاتب
 رافضی خواند یعنی ترک باطل کردند و از بی حق رفتند و اگر آن خواهی که حق را ترک کردند

باطل گرفتند تا بدین دلیل بکار باید و مهر گزینیابی و ممکن نبود و اگر کسی بایضا
 گوئی و اگر بر فرض فرض اصطلاح خواهی یعنی با امانت ابو بکر گویند این درست
 باشد و مدح است ندیم اگر گویند آنچه اصل سخن باطل است از بهر آنکه
 قومی دعوی کنند که امام بعد از رسول الله عباس بود پس اصل باشد گویند این
 قول باطل است از بهر آنکه اتفاق است که در وقت آنکه امیر المومنین علی رسول الله
 میکرد عباس امیر المومنین را گفت دست دراز کن تا با تو بیعت کنم
 چون من بیعت کنم دوم گویند هم رسول بر سر عرس رسول بیعت کرد کس با تو خلافت
 نکند اگر امانت از آن عباس بودی نگوئی که دست دراز کن تا با تو بیعت کنم
 و بعضی در زمان صاحب الدوله ابو مسلم ظاهر شد که او را اعتقاد بود که امامت میراث است
 و عباس هم است و علی این هم و او را با عباس میراث رسد و این باطل است از دو وجه
 یکی آنکه از پیشین یاد کردیم از قول عباس و بیعت دوم آنکه نیز میراث است بودی هم از
 امیر المومنین بودی زیرا که اجماع اهل بیت است که پیروی پسر عم مادر بدری
 میراث نکرد و عباس هم بدری بود و امیر المومنین پسر عم مادر بدری پس این قول باطل است
 که ابو مسلم و اتباع وی گفته اند از این را اندی و غیر او چون درست شد که اصل دو
 استیسی و سنی و اراغی و ناصبی چنانکه خصمان یکدیگر را بدان منسوب کنند پس فرق

یک اصل که این را اراغی خوانند بعضی از نواصب گویند سجده فرقه اند و بعضی
 گویند بیعت فرقه اند اگر بجهت حساب کنی نواصب بجهت و بیعت فرقه باشند و اگر
 گوئی نواصب بجهت و اگر گویند که اهل سنت و جماعت یکفرقه اند و این بجهت
 دو فرقه دیگر که شما بر مانی بنده میم که کافرند چون از با باشند و مخالفت ایشان صد
 مخالفت باشد گویند اینک شما خویشین را امام اهل سنت میکنند یا حقیقت بود
 این نام یا اصطلاح اگر گویند حقیقت است محال بود از بهر آنکه سنت ان بود
 پیغمبر نباده باشد اما بقول یا بفعل کرده بود و شما در اکثر احوال قیاسات کنید
 و سنت ما اول کرد ایند علی الخصوص ابو حنیفه که بخودی از صد حد و احادیث
 کار نکند و کوبه قیاس مقدم است بر اخبار احادیث و خبر تو از آنکه بود پس هر که
 ترک احادیث است رسول که او سنی بود و لازم بود که شبیهی آن بود که ترک
 شبیه کند و ما در این سخن بر هیچ عاقل پوشیده نماند اگر گویند ابو حنیفه و اصحاب
 قیاس بعض احادیث کار کنند و آن حدیث ترک کنند که مخالف قیاس باشند و قیاس
 اصلیت از اصول دین **جواب** گویند هیچ کس نیایی از شما دو سه فرقه
 که آنکس می بخیر رسول الله گفته از ابو حنیفه بود و ابو حنیفه از اهل سنت و جماعت
 و دیگران از اهل بیت اما آنچه گویند که تری خبری کنند از اخبار که مخالف قیاس بود

و قیاس اصل است گویم سحر قیاس است باینکه اگر گویند است گویم
جراستخی گفت مخالف قیاس نزد شما قیاس از اصول دینست چگونه روا
که سنتی برخلاف اصول دین باشند و اجماع است که اصل دین آن بود که
پیغمبر آمده بود بامر خدای اگر گویند که رسول را قیاس معلوم نمود گویم چون رسول را
معلوم نبود لازم شود که خدا بر امر معلوم نبود از بهر آنکه خدای گفت و ما یضبط
عن الهوی ان هو الا وحی یوحی گفت هیچ از موعای خود نکوید و آنچه گوید از وحی
گویند که بدو آید پس چون قیاس نزد شما اصلیت از اصول دین و خدا و رسول
و بر معلوم نبود لازم آید که دین نه دین محمد بود و اصحاب قیاس بهتر عالم تر از
خدای نه و رسول باشند که اصلی میدهند که خدای و رسول را معلوم نمود این که بعضی
بود تعالی الله عما یقول المجدون علوا کبیرا **وجه دیگر** در جواب آنکه گویند این مجاهد
دو فرقه از ما اند و ما همه را کافر دانیم پس ایشان نه از ما باشند گویم اما میان
متفقند که هر آنکس که بتوحید و عدل و نبوت و امامت بر آن شرایط که مذکور است
ایشانست نگوید وی کافر نبود و خلاف میان ایشان شرعیات بعضی گویند
مخالف در شرع همچون مخالف بود که در اصل واضح است که مخالف در شرع
فاسق بود نه کافر و نوزده فرقه که شما ایشان را بر ما می بیند معلوم است که ایشان

نزد ما کافرند چگونه از ما باشند پس درست شد که اسم سنت و جماعت
نصب و اسم شیعیت و مومنی و رخص بعد از رسول ص و الله ما ازمان ما اصطلاح
نه حقیقی و چون ایشان را از بهر آن بر ما می بیند که ایشان گویند که امام بعد از
رسول علی بود و ابو بکر نه امام بود لازم آید که این مجاهد و دو فرقه از شما باشند زیرا که
اعتقاد شما آنست که بعد از رسول امام ابو بکر بود نه علی و چون ایشان گفتند که دعوی
سنت کنند مجاهد و دو فرقه باشند عیب که ایشان که دعوی شیعیت کنند
بیت فرقه باشند **دلیل دیگر** بر آنکه این اسما و القاب و قیاس اصطلاح
آنست که اصحاب مقالات متفقند که اسم رخص از آن روز ظاهر
که زید بن علی بن الحسین علیه السلام خروج کرد بر شام عبد الملک علیه اللعنه و با وی بازده
هم از سوار بود جماعتی گویند که بعضی از لشکر تیرا کردند از شیوخ زید ایشان را منع
کرد ایشان بعضی زید را ترک کردند نه بد گفت رخصی یعنی ترک من کردید از
وقت این قوم را رد افاض خوانند باینکه این سخن خصم است و حال خلاف این
بود که ایشان میکنند **دلیل** برین آنست که اصحاب تواریخ نقل کرده اند که
چون زید بن علی را نیز زدند و از پشت اسب جدا کردند گفت این سالی
عن ابی بکر و عمر بما افامانی علی هذا المقام مگر کسی پیش از از وی برسد

که جگویی در حق شیخان او در حال آنکه تبر بوی رسیده بود این گفت و
 و منبش است که گجاست آنکه حال ابو بکر و عمر از من می پرسید ایشان مرا
 بدین جایگاه رسانیدند و این لفظ عبد الله محمدانی در کتاب الفاظ یاد گردا
 پس قول ایشان باطل باشد بدانکه چون زید علی خواست که خروج کند تو
 از سیم بر دی جمع شدند و ظن ایشان چنان بود که خروج زید باذن امام
 چون معلوم شد ایشان را که صادق و بر امان می کند از خروج وی بر گردیدند گفت
 رضونی مرا ترک کردید و آن قوم که بازید نمایند آن قوم را از تنبیه بقت دادند
 پس دست شد که دو اصل مشربست و باقی فرق نزوع این دو اصل است و الله اعلم
بسم در ذکر فرق خا رج
 احرام الله و انبذای کار ایشان بدانکه فرقه که ایشان منسوبند با سلام دعوی
 کنند که دین اسلام و ایمان آنست که اعتقاد ایشانست و باقی نه ایمان
 و نه اسلام بلکه استسلام است و اولی آنکه ذکر دین اسلام و ایمان با یکدیگر
 پس در مقالات ایشان برده معنی باشد **اول** توحید چنانکه خدای عز و جل فرمود
 ان الدین عند الله الاسلام **دوم** سرعیت چنانکه خدای عز و جل میفرماید
 اليوم اكملت لكم دينكم يعني شرفتم تمام کردم ام و **سوم** حساب

چنانکه خدای عز و جل میفرماید ذلك الدين القيم **۴** جزا چنانکه فرمود مالمالك
 يوم الدين **۵** عادت چنانکه میفرماید فی دین الملک یعنی در عادت
۶ طاعت چنانکه عمر و کثرت کوی عصینا الملک فچنان بدینا معنی
 شدیم و طاعت ببردیم **۷** قدر و غلبه کردن چنانکه اعسی گوید
 ملک چنانکه زبیر گوید **۸** ملک چنانکه زبیر گوید **۹** کعب
 حلت بود من بنی اسید فی دین عمر و حالت و متافذک **۱۰**
 حد و چنانکه خدای عز و جل فرمود لا تأخذکم لهارافه فی دین الله یعنی در حد
۱۱ عبد چنانکه عز و جل فرمود اتحد و ادینهم لیباً و لهو عبثی **ایمان**
 بدانکه ایمان تصدق بود بهر چه تصدق آن واجبست از توحید و عدل
 و نبوت و امامت و تصدق جمیع انبیاء و ائمه و کتابهای منزل و ملائکه و
 حشر و نشر و جمیع احوال قیامت از حساب و صراط و بهشت و دوزخ و
 غیر آن **و پس** بدانکه ایمان تصدق است و ایمانست و ایمانست و ایمانست
 و لو کنا صادقین یعنی مصدق و تصدق از افعال قلوب باشد و هر مومن
 مسلمان بود نه هر مسلمان مومن چنانکه خدای عز و جل گفت قالت الاعراب امنا
 قل لن تؤمنوا و لکن قولوا اسلمنا و لمّا دخل الایمان فی قلوبهم میگوید

اعراب گفتند ایمان آوردیم بگو بایشان که ایمان بیاوردید اما اسلام آوردید
و ایمان هنوز در دل شما نیامده درین آیت دو دلیل است یکی آنکه ایمان غیر
اسلام است دوم آنکه ایمان از افعال قلبیست و افعال قلبی تصدیق است
از صادق و بر سر سینه اند که چیزی است که چون بنده آن بگوید ایمان او
کامل بود گفت آنکه تولا کند با ولیای خدای عز و جل دشمن دارد دشمنای خدای
را و با صادقان باشد چنانکه فرموده است خدای عز و جل در کلام مجید
فرموده یا ایها الذین آمنوا اتقوا و کونوا مع الصادقین **اسلام**
بدانکه اظهار فرمان برداری و انقیاد بود و بطوع بود و اگر با گناه چنانکه رسول
ص و آله میفرمایند که ما فرمودند که با خلق کارزار کنیم تا آن وقت که بگویند
لا اله الا الله محمد رسول الله و چون گفتند مال و خون ایشان در حصن آمد
بحق این کلمات و اسلام حقیقی دین حاصل باشد چنانکه خدای عز و جل فرمود که
ان الذین عند الله الاسلام و امیر المؤمنین علی ع از بهر آن گفت در حق
کسانی که خلاف وی کردند و الله ما اسلم القوم و لکن استلموا میگویند
بجذای که آن قوم مسلمان نبودند یعنی مسلمانی بحقیقت بلکه مسلمانی بر خود
نهاده بودند یعنی خود را مسلمان می نمودند اگر چه ایشانرا اسلام نبود

۶۲
برس چون حقیقت دین و ایمان و اسلام یاد کردیم در ذکر فرق شروع
کنیم **سوال** آن در مذمت شافعی اگر مزی حقید مسلک بخلاف شافعی
بگوید بگویند مزی و آنکه موافق دینست فرقی اند از شافعیان و همچنین
هر فرقی که باشد اگر یکی بخیر و خلاف اهل ملت خویش کند از آن فرقه
بیرون شود **فرق حواج** در اصل پنج بودند ۱ از ارقه ۲ عجارده ۳ کحاک
۴ صغریه ۵ اباصیه و فرق میان اینها آنست که **از ارقه** گویند اصحاب
کبار بر سر شکر کنند و همچنین کودکان ایشان و گویند که چون کودکان ایشان
گناه گیره کرده باشند مباح بود مثل خون بدر ایشان و **اباصیه** گویند
هر که برخلاف ایشان بود از اهل قبله اموال سلاح و هر چه در حق حاصل
کرده باشند همه غنیمت بود جز از فرزندان ایشان و گویند نکاح ایشان
درست بود و میراث از ایشان توان گرفت و گویند دار حجاج اهل
ایشان دار اسلام است الا لشکرگاه سلطان که دار بنی بود و جایز
دارند گواهی مخالف ایشان و آنکه موافق ایشان بود و **از ارقه** گویند که کودکان
مسلمانان در دوزخ باشند یعنی هر که برخلاف ایشان بود و اصحاب خلف
از ایشان همچنین گویند و این از ارقه اشاع فایز از فرق الحنفی باشند و با

عبدالله بن عباس مناظره کرد و از شجاعان خوارج بود او گوید دار
 الکفر است الا کسی که ایمان ظاهر کند و گشته ایشان در نکاحات مباح
 نباشد و میراث از ایشان توان گرفت و ایشان کافران عربانند
 از ایشان جز اسلام قبول نشاید کرد اگر اسلام بنایند قتل واجب
 بود و نشاید در جهاد ایشان توقف کردن و هر که توقف کند کافر بود
 و این نافع از رزق زمین خوارج بصره و اموار و حصار بصره داد و در بصره
 با مصلب جنگ کرد و مصلب او را از بصره بیرون کرد و با موار زدند و از اموار
 بیرون کردند بسیار شدند و از پارس بیرون کردند بکرمان شد **اصیه** گویند
 قوله من يعجبك قوله في الحديث الدنيا وينه الله على ما في قلبه وهو
 اللخصام در حق علی آمده است و قوله من الناس من يشترى نفسه
 استعارة مضاعفة الله در حق این بطم علیه اللعنه فرود آمده است **و از آن** گویند
 که دوکان مشرکان در دوزخ باشند باید که آن خود صفیه انکار کنند و از آن
 گویند چون دار مخالفان دار الکفر است هر که در اینجا قامت کند کافر باشد و
 گویند قتل در اری مخالفان واجبست و گویند رحم باطل است و نشاید کرد
 و گویند امامت انکس که برخلاف ایشان بود خلافت در پیش لازم نبود زیرا که

مخالف با مشرکست و گویند که حد بر کسی که قذف محسن گویند نشاید راند
 اگر بغیر محسن گویند حد لازم بود و گویند نصاب در سرقه معتبر نباشد و در اندک
 و بسیار قطع واجب بود اما **مجدات** گویند و این قوم را از برای این بخت
 گویند که ایشان اساع بخندن عام الحقی اند که از روسای خوارج بود و در مکه است
 خوارج کردی روز ادینه در مقابل عبدالله بن الزبیر طلب امارت میکرد و بجده
 بن عام و نافع بن ازرق با خوارج در مکه با عبدالله زید جمع شده بودند پس
 از بر گشتند و با یکدیگر خلاف کردند بجده پیغام رفت و نافع بصره سبب خلعت
 این بود که نافع میگفت نقیه نشاید کرد و از جهاد بر نتوان گشت که کفر بود و بجده
 میگفت نقیه روا باشد و بختات گویند معرفت خدای و از رسول و
 حرام داشتن خون مسلمانان و مالشان و محرم غضب اقرار کردن بدایچه
 خدای در ستاد جمله واجبست دانستن آن و آنچه غیر اینست خلعت در آن میخورد
 تا آن وقت که جنتی روشن شود ایشان را بر جمله حلال و حرام و هر که با جهنم
 خود چیزی حلال کند حرام بود هر که گوید این مجتهد محضی مستوجب عقاب بود
 یا جایز بود که ویرا عذاب کنند کافر بود پس ازین در مکه خون اهل عمد در دا
 نقیه و مال ایشان مباح کردند و تیرا واجب کردند از انکس که از احرام داند و گویند

هر که نظری اندک به پاکنای صغیره کند و بداند مداد دست نماید او
 شرک بود و شارب خمر و دزد مسلمانند اگر بداند مداد دست ننماید اما
صغریه رئیس این قوم را این الصغار گفتند و قومی گویند این را از
 بهر آن صغریه خوانند که مجامده بسیار کشیدندی در عبادت روی ایشان
 رزد بودی ازین جهت بدن لقب منسوبند و گویند کبیره که موجب حد
 بنود مرکب آن کافر باشد چون ترک نماز و روزه و زکوة و حج و این قوم
 موافق از ازاره باشند در همه بدعتها الا آنکه رواندارند کشتن اطفال مخالفان
 ایشان چنانکه از ازاره رواندارند **عجارد** بیست فرد اند و جمله یکدگر را
 کافر گویند و خلاف از ازاره کشتن و خون مال ایشان مساح دارند و بهر
 از ایشان واجب دانند و گویند بهر جا مال ایشان بایی گرفتن روا بود
فرق عجارد **اول** همونه خوانند و ایشان گویند نکاح دختر پسر و دختر دختر
 و دختر برادر و دختر خواهر روا بود و گویند سوره یوسف را از قرآنست از بهر
 آنکه در ذکر عاشق و معشوقست و این شاید که کلام خدای بود بیشتر عجارد
 گویند برآه از طفل واجب بود تا وقت بلوغ چون بالغ شد او را با هم
 دیگر گویند که دکان نموده بخت باشند **خمریه** فرق دوم از عجاردند و گویند

خدا بر احمد نامش باشد جاہل بود بخدای و هر که خدای جاہل بود کافر باشد
سلبیه فرق سوم از عجاردند ایشان گویند نه اولاد مسلمانان و نه اولاد
 مشرکان را ولایت هست نه عداوت و نه برائت از ایشان تا بالغ نشوند
 پس ایشان را با سلام خوانیم یعنی با اعتقاد ایشان اگر اقرار کنند ولایت ایشان
 لازم بود و اگر انکار کنند عداوت و برائت و قتلشان واجب بود **آب شیبیه**
 فرق چهارم از عجاردند اند گویند امامت زن درست بود چون قیام نماید بدان
 و با مخالفان حرب توانست کرد و گویند غزاله مادر شیب امام بود چون شیب
 وفات کرد و ابراهیم بن جهم الاسدی سبکوپید در حق غزاله که **سقا**
 اقامت غزاله سوق الصرا **ب** لاهل العراقین حولاً قیطاً
 سمت للعراقین فی حسیها فلاقا **ب** العراقان منها اطمیطا
کرمیه گویند تارک نماز کافراست از جهل خدای که او خدای عالم بودی
 و معرفت حاصل کرده بودی گناه کبیره کردی و در جمله کبایر محبتی گویند **خصیه**
 از عجاردند گویند میان شرک و ایمان یک حصلت است و آن معرفت
 و هر که معرفت خدای حاصل کرد اگر بدیکر چیز از معرفت رسول و آنچه بدان
 تعلق دارد از شریعت و احوال قیامت و ثواب و عقاب جاہل بود و انکار

جمله کبار کند کافر بود نه شرک و اگر ویرا معرفت خدای به حاصل نمود شرک
 باشد **زید** ایشان گویند خدای رسولی از جمیع فرستاده و از آسمان
 کتابی بوی فرستید که هر چه باید در اینجا باشد و شریعت رسول صلا
 مسوخ کند و گویند که ملت صابیان که خدای به در قرآن یاد کرده است
 این ملت بود که دین رسول مسوخ کند نه این ملت که صابیان این زمانه دارند
 و گویند موالاه و هر که گواهی به نبوت محمد صلا از اهل کتاب واجب بود
 اگر چه مسلمان نشود و قومی از ایشان گویند هیچ طاعت اگر نه خدای
 درست باشد و قومی از ایشان گویند هر که در دین اسلام آمد جمیع شرایع
 بر وی واجب بود و اگر چه او را قوت بر آن شریعت نباشد و قومی گویند
 رو بود که اعتقاد کند که این شخص که خبر داد یا کافر است یا مومن لازمند
 که آن خبر بدانند و واجب نیست که دانند که بجهر میداند و قومی گویند مردم
 واجب نیست رفتن بخارج و هیچ اسباب طاعات واجب نبود الا
 عین طاعت واجب بود و غیب و جهود ایشان گویند که عالم فانی شود
 بعد از فنا خلقی زیرا که عالم از خلق آفرید چون خلق فانی عالم فانی **ص**
 گویند رو بود که خدای در یک زمان یک شخص به وجهی مقتضای فرماید گویند

درین رساله از این کتاب
 که خبری از کسی که شرک و کفر
 درین رساله از این کتاب
 که خبری از کسی که شرک و کفر

مثال این جهان بود که شخصی در میان رزق یکی شود بی دستوری و بی
 و درین حال مورست به پیردن آمدن از میان رزق و منی است از
 پیردن آمدن از بهر فساد رزق **و اقصیه** و صحابه گویند رو بود که کثیر از مسلمانان
 یکا فرزند شدند و چون در در تقیه بود نکاح زن مسلمان با کافر درست
 باشد اما اگر در از آن خوارج بود رو بودند **بسیار** و نباتان با
 رئیس ایشان بود ابو بکر و ایشان خلاف از اهل رقه باشند و گویند در
 دوست دار کفر و دار ایمان یعنی هر کجا اهل مخالفت ایشان باشند مخالفت
 در میان ایشان نبود و دار ایمان باشد و گویند هر که کبیره ارض واقع شود پیش
 از آنکه آنرا بوالی بردارند او را حد زنند و اگر کافر گویم و بعد از حد کافر گویم
 و مذمب صغیر به تخمین بود و گویند چون امام کافر شد رعیت جمله کافر
 شوند و جمله کتا بهما شرک باشد و گویند هر شرابی که اصل او حلال بود
 چون خورده دست شود ترک نماز کند یا خدا را یا یکی از اینها را دشنام
 بدان کافر نشود و بدان هیچ گناه بر وی نباشد **و لیست** و اخصیه از خوارج
 جزیره بجهت ایشان نکاح مومن با شرک درست دارند و گویند چون شاید که ما
 زن از اهل کتاب به خواهم چرا و اینهاست که دختر بدیشان بهم و هیچ فرق نیست

دادن به ایشان و خواستن ایشان و هر که قیاس در شرع جایز ندارد و بر این لازم بود **فرموده** از ایشان گویند هر سگری که بدان ترک نماز یا ارتکاب کبایر بود آن کفر باشد **سراج** گویند خون ایشان در هر جام است و در اینها حلال است و خون آنکه مخالف ایشان بود در میان ایشان حلال است و در آن **جام و عاونه** گویند خیر و شر جمله بقضا و قدر خدای است چنانکه مجری گویند و محو نیز را و حمزه ادرلی و اشاع ویرا کافر گویند و اصحاب خلت و معید از ایشان گویند اطفال مخالفان ایشان همیشه باید در آن در و زنج باشند **مجدیه** گویند هر زن که بر اعتقاد ایشان بود نکاح وی حرام بود و گویند روا بود که زکوة به بنده دهند و روا بود که از بنده زکوة بستانند و گویند هر کس این اعتقاد نکند که زکوة بر بنده واجب است اندک کافر بود و شبیهان بن سید از ایشان گویند حدای به بخلی ماند در اعضا و جوارح و غیر آن **رشدیه** گویند هر زرع که آب آسمان خورده بود در آن ده یک واجب بود و آنچه برود با چشمها و کار بر نازد و لا با خورده بود یک واجب بود **اطرافیه** گویند هر که شریعت را آنچه بر وی واجب بود از کسانی که در اطراف مسلمانی باشند نداند آن قوم مذبذب باشند و هیچ از شرع بر ایشان واجب نبود و خواج سبحان و قتان **عطویه** خوانند از بهر آنکه

۹۶
ایشان اتباع شخصی اند که نام دی عطیه بود **محکم** گویند به آنکه اول قومی که از خوارج ظاهر شدند ایشان را محکم خوانند و سبب ظهور ایشان آن بود که چون امیر المومنین علیه الصلوات و السلام بنشیند بجنگ معویه و بادی مجده مضاف میکرد چنانکه در تواریخ کتب سیر مذکور است بیست و هفت مضاف بود و متبادر هزار آدمی کشیده شدند بجاده هزار از لشکر معاویه و بیست هزار از لشکر امیر المومنین قومی در عدد قتل خلاف کنند چون نزدیک آن بود که جمله خوارج از لشکر معویه هلاک خواستند و معویه و عمر و عاص علیها الصلوات و السلام بگریه شوره کردند و گفتند حیلتی می باید اندیشید که دفع این محنت بکنیم و اگر نه علی محمد را بکشند پس اتفاق کردند هر دو منافق با دلا و پیش از اغار حرب مصحفی بر سر نیزه برارند و بر این کار کنیم چون روز شد آنچه در شب اندیش کرده بودند کار بستند و مصحفی بر سر نیزه کردند و آواز برداشتند و گفتند بیایید تا بفرآن کار کنیم شکر امیر المومنین علیه الصلوات و السلام بکنند راست میگویند بفرآن کار باید کرد امیر المومنین علیه الصلوات و السلام گفت این قوم را معلوم شد که هلاک ایشان زود خواهد بود این مکر و حیلست ساختند بدین حیلست فریفته میشوند و اگر معویه و عمر و عاص

را بفرآن ایمان بودی بشوی ایشان بخدا هم از آدمی هلاک نشندی
یکام و زبانی بداید که کار ایشان باختر رسید از جمله جوانان شکر
آواز دادند که اگر بفرآن راضی شوی و حکم آن کار کنی ترا جان بخشیم
که کا و سفید را کنیم یعنی عثمان را امیر المومنین چون کار بدان درجه دید
گفت اختیار شمار است پس اتفاق کردند بر آنکه یکی از شکر امیر المومنین
و یکی از شکر معویه علیه اللعنه بشهر روند و حکم کنند و قصد این دراز است
و در تواریخ مسطور است از شکر معویه عمرو عاص بیرون آمد امیر المومنین گفت
عبدالله عباس با وی بنزد قوم سده فریاد بر آوردند و گفتند ممکن نبود که بدین
راضی شویم امام از مصر و حکم از مصر بنوازد پس ابو موسی را با عمرو عاص
بفرستادند در راه می رفتند و بایکدی میگردیدند و گفتند از دست علی
و معویه خلق در پنج اند و ما را از مردم بر آورده اند هر دو را خلع می باید کرد
و دیگر را نصب کرد تا این فتنه ساکن شود اتفاق کردند بر آنکه هم دو
را خلع کنند و عبدالله بن عمرو عاص را امامت دهند و دختر ابو موسی بزنی بوی
دهند از خلیفه بود و ایشان هم دو وزیر باشند پس چون بشهر رفتند روز
آدینه بر منبر رفتند عمرو ابو موسی را گفت تو اول علی را خلع کن ابو موسی گفت ای قوم

بدانید که علی معویه هر دو ملک میخوانند و خلقی درین فتنه هلاک شدند
بر من گواه بایستد که من علی را از امامت بیرون کردم چنانکه این انکشتی
از انکشت بیرون کردم و انکشتی از انکشت بیرون آورده و عمرو عاص داد
عمرو انکشتی بست و گفت ای قوم شمار معلوم است که چندین هزار آدمی
کشته شدند و علی فتنه میجوید بر من گواه بایستد که من خلاف در معاویه بایستم
چنانکه این انکشتی در دست کردم و انکشتی در انکشت کرد ابو موسی گفت باین
عذر کردی انگاه باش که گاه آمدند و آنچه نواصب گویند که عمرو با ابو موسی عذر کرد و ابو
موسی میخواند که علی اخل کند در غشت بلکه عذر این بود که ما یاد کردیم بر ابو موسی
سخت بود که وزارت از دست شد بد آنکه ابو موسی میخواست دشمن امیر المومنین بود
و عثمان و امیر را کوفه داد بود چون عثمان را میکشیدند امیر المومنین او را بحال خود
را کرد و امیر کوفه بود تا آن وقت که عایشه و طلحه و زبیر بصره رفتند و امیر المومنین حوا
که دفع ایشان کند چون بمنزل رسیدند که در میان کوفه و بصره است اینجا فرود
و عمار را بکوفه فرستاد تا شکر ببارد چند آنکه وی تخریص شکر میکرد ابو موسی دفع میکرد
و میگفت من از رسول و آل شنیده ام که فرمود که فتنه بایست بعد از من هر که آن در یابد
بهر آن بود که بجا نشود و در بر خود به بند اهل کوفه قول او قبول میکردند چون حال

بدین انجامید عمار کس فرستاد و معلوم امیر المومنین بود که امیر المومنین امام حسن
 و عبدالله عباس رضی الله عنهما بکوفه فرستاد و ابو موسی را موعود کرد و او را عمار
 امیر المومنین باز داشت و ابو موسی از اصحاب عقبه بود روزی میان وی و عمار
 خصومتی افتاد در مدینه رسول الله ابو موسی عمار را دشنام داد قومی حاضر بودند
 عمار ابو موسی را گفت اصحاب عقبه چند بودند و پنج گفت قوم گفتند سوال از تو کرد
 چرا جواب نمیدی ابو موسی گفت در زمان بغیر گفتندی که چهارده تن اند عمار
 گفت اگر تو در میان ایشان بودی باز دقت بودندی ابو موسی گفت بخدای ترا
 سوگند میدهم که مرا فضیحت کنی عمار گفت من نام کس ننهدم و و اقدی این معنی
 در تاریخ یاد کرده است امام ابو موسی بر دو گوید که یکی از بزرگان صحابه با عمار
 مکاحهت میکرد عمار ویرا بدین طریق دفع کرد و عادت ایشان اینست که
 هر که که خواهند که یکی از صحابه بنشینند در چیزی که موجب تشنج باشند نام آن
 صحابی ظاهر نکنند و گویند یکی از صحابه چنین گفت یا چنین کرد الله بطولها و
 ابو موسی و عمر و عاص بانگر گاه آمدند و خلق را عذر ایشان معلوم شد و او را زده باز
 مرد از لشکر امیر المومنین از وی برگشتند و گفتند تو کافرستی بخاک و این بود
 نام این قوم محکم کردند و ابتدا از خوارج ایشانند و حمله خوارج انکار شفاعت کنند

و گویند نه رسول را شفاعت باشد در قیامت و نه دیگر از ابدان که نمیدانند
 حمله خوارج آنست که امیر المومنین عثمان و عایشه و طلحه و زبیر و
 مالک اشتر و معویه و عمر و عاص و لشکر ایشان حمله کردند و بر ایشان
 واجبست و نزد آن ملا عین در وقت نکلح اگر ترا از علم نکند نکلح
 نشود و علیهم لعنة الله و الملائکة و الناس اجمعین **در ذکر فرق معتزله** بداند که قومی گویند پیست فرق اند و قومی گویند پیست
 فرق اند اول ایشان **واصل** بر عطا بود و ایشان دعوی کنند که از ساگرد ابو بکر
 بن محمد الحنفیه ابو دوح حسن بصری هم از معتزله بود و گویند اول معتزله عبد الله بن مسعود
 بود و او معتزلی بود و هم فرجی شام بن عبد الملک او را بکشت اما و اصل بر عطا
 اول کسی بود که اظهار معتزله بین المشرکین کرد و گفت صاحب کبره از ایمان بیرون
 شود و کافر شود پس او را نه مومن شایسته خواندند و نه کافر بلکه فاسق خواندند و گویند
 که اسی علی و طلحه و زبیر هرگز نباشند پس در اندک و بیار قبول نشاید کردن الا که
 با ایشان دیگری بود اما **عمر و عسید** گویند که اسی علی و طلحه و زبیر هرگز نباشند پس
 و در اندک و بیار قبول نشاید کردن **وابو العزیز** گویند هر که طاعتی کرد و اگر چه نه از
 بهر خدای بود او مطیع بود و گویند معتزلات خدای به متابعت و چون معتزلات

وی فانی شود ایل نیست و در رخ بر سبج قادر نباشد در تنوع و ضربت
عقول و خدای بعد از انتهای مقدرات نه بر تنوع قادر بود و نه بر مضار
و نتواند که ساکن را متحرک کند و نه متحرک را ساکن و نتواند که هیچ آفریند
حیات او را عذری بنده جانانه و گوید ابو الهند مل بدان این مجوابه که
خدای جملة لذات در ایل نیست جمع کند و جملة آلام در بنما در ایل و در رخ پس
از آنکه مقدرات او فانی شود و این جنس است و گوید ایل آخرت
بجا باشد بگردن فعل و کفیف فعل نه از ایشان بود چنانکه مجمره گویند از جمیع
و کلابیه و نجاریه و اشاعره در دنیا و گوید خدای قادر است بحدیث و عالم
بعلم و قدرت ذات دست و گوید کلام خدای بعضی نه در حمل بود و آن قوله
کن و باقی در حمل باشد و آن از جنس کلام بود **نظام** و این عرش گویند خدایی
بر فعلی قادر بود که داند که صلاح خلق در است و نتواند چیزی کند باینکه
که صلاح ایشان در آن بود و نتواند که زیادت کند بر نعم ایل نیست و
نتواند که نقصان کند و گوید خدای قادر بود بر آنکه در پیش را توانگر کند و
و تن درست را از من کند و بینار او چون داند که در پیشی و کوری و پاری
او را بهتر بود از توانگری و بینای و تن درستی و نتواند مار یا کزدم یا حسی آفریند

چون داند که صلاح آفرینش غیر اینها بهتر است که در آفرینش اینها و جملة خلایق
از زبانیه و جن و انس و ملک قادر باشند بر آنکه کودک را بر کنار آتش ایستاده بود
در آتش اندازند و خدای نمیتواند و بر آن قادر نباشد و گوید خدای پیشگور
و عدل و نیکو سی و اگر چه او بر ظلم فرشتی قادر نبود و گوید ارواح یک جنس است
و اجسام دو نوع یکی زنده و دوم مرده و زنده محال بود که مرده شود و این مدتی
سوماء و بصانیه است چنانکه ایشان گویند انسان نورست زنده و طبع او ان
بود که بر بالا شود و او نمیرد و سبکت که هرگز کران نشود و یاری که جبر است
کران که هرگز سبک نشود و مرده که هرگز زنده نشود و گویند حیوان جملة یک
جنس است و مفارقت نباشد در تولد و ادراک و عمل چون متفق بود دلیل
باشد بر اتفاق تولد یک جنس در عمل مختلف نبود چنانکه از آتش گرمی
سردی تصور نمیند و گوید افعال حیوان جملة یک جنس است و آن حرکت و سکون
و حرکت جملة متمایزند و علوم و ارادت از جملة حرکات است و افعال یک جنس است
و فرق نیست میان آنکه گوید لعن الله ابلیس و میان آنکه گوید حم الله ابلیس و گوید
در علم جزوی بود که متجزی نشود و احاطت با هر عالم ممکن نباشد و طفره اثبات
کند و گوید جزو در مکان باسع و عاشر بودی آنکه گذر کرده بر آن میان هر دو طرف

چشم باشد و از مکان اول زایل شده باشد یا در مکان اولی فانی شده
باشد و اعدا دش کرده باشد در مکان ثانی یا بدو رسیده باشد و گوید
معلومات جز بحسب عنوان نیست و مقدرات یا سدا لای عنوان نیست
نه بحسب یکر و گویند خدای ۱۴ جمله مخلوقات در یک زمان بیافرید بی تقدیم و تاخیر
زیرا که تکون کرد بعضی را بعضی را تقدیم و تاخیر در ظهور باشد پس این و اهریاب
مقدم نباشد بر اولاد و گویند خبر تو را بکثرتنا فلان ممکن بود که در دفع باشد
و رد او بود که علم ضروری با جناب احاد حاصل شود و گوید ابوهریره در دفع از
جمله خدایین پیشتر گفتی و عمر را شک افتاد در دین روز حیدیه و در وفات
رسول ۱۴ آتشک کرد و در بر شکم فاطمه زد و گوید انشفاق قر و ردت جن
سجیل باشد و گوید هر که صد و نود و نه درم جیات کند یا نود و نه فاسق شود
تا دیت درم نباشد و گوید هر که ترک نماز فریضه کند یا جمله نماز عدا عی
نباشد در خدای ۱۴ و فاسق ترین خلق آن باشد که در حال شکر برود
آن برای این گفت شاعر و گویند این شعر نظام است
مازلت احذر روح الدردی لطف ۱۴ استیج و مانی غیب و مجروح
متی است دل روحان فی جسد ۱۴ والدل مطوح جسم بلا روح

و گوید فضل در آخرت بر اطفال باشد فضل بود بر بهایم و حشرات و همه در
بهشت باشد زیرا که فضل مختلف نبود **اسواری** گوید معرفت خدای ۱۴
نه ایمانست و هر آن چیز که خدا را معلوم است که نکند او بر آن چیز قادر بود
و هر چه خبر داد که نکند و آن چیز قادر نبود و العجب که گوید قدرت قدرت بر صدف
اسکانی گوید خدای ۱۴ بر ظلم عقلا قادر نبود اما قادر بود که ظلم بود بر اطفال
و مجانی **جعفر** میبشرد گوید بعضی از فاسقان اهل قبله نیز باشند از زمانه حج
گوید کسی مردی را بفروستند که فلان زن بسوی من بخواه باز آید و زن با وی
بود و در سال آن زن را و طی کند آن و طی طلاق باشد و حد بر وی
واجب نشود و چون نیت آن باشد که ویرا زن خواهد کرد و اجماع
صحابه بر حد کسی که خمر خورد خطاست و هر که بجهت فرود می کند از ایمان بیرون
بشیر گوید آن قادر بود برای الوان و سمع و بصر بر سبیل تولد و محسوس
و رایحه هر که اسباب بکند و گوید خدای قادرست بر تعذب طفل و ظلم
بود در تعذیب و چون او را تعذیب کرد آن کودک عاقل و بالغ بود و عاقل
سحق عقاب و این سخن متناقض است زیرا که میگوید که خدای قادرست
بر ظلم و بعد از کردن ظلم عدل شود **ابو موسی** مرادی گوید هر که با سلطان اختلاط کند

و در صحبت او بود کافر باشد و از دی بر است نیکمند و او از کس میر است
 نیکمند و گوید خدای بر ظلم و دروغ قادر بود و اگر ظلم کند و دروغ گوید خدای بود
 ظالم و دروغ گوی تعالی الله عما یقول الظالمون المخلدون علوا کثیرا
 او گوید فعل از دو فاعل جایز بود بر سبیل تولد **م** فقط گوید در این است
 گفتن حسنا الله نعم الوکیل و قرآن بر آن ماطن است و میگوید فالوا
 حسنا الله و نعم الوکیل و جمله معترله گویند اثبات ایمانی خدای است
 کردن یتباس غیر از آنکه در قرآن است و سنت و او گوید هر که اعتقاد کند
 که خدای بی ضرر و نافع است کافر بود و گوید شاید اطلاق کرد که خدای بی
 تالیف کرد میان دلها و گویند اعراض دلیل نباشد بر وجهی که صاحبان و غیره صد
 یکی از اینها در سلسله و گویند هم که افتتاح نماز کرد و در آخر نماز را فاسد
 اول نمازش محصیت بود و پیش از آنکه نماز را فاسد کند او را طریقی بود که
 بدانند که آن نماز محصیت و فاسد است پس اول نماز و آخر نماز محصیت بود
 و گویند وجود قدرت و علم و ارادت و سمع و رؤیت در میت جایز بود
احمد و قوی گویند عالم را در صانع است هم در خالق یکی قدیم و دیگری محمد
 و آن مسیح است و روز قیامت حساب خلق مسیح کند و آنچه خدای میگوید که

کافر بود و او را بود که خدای را از او اعراض
 گویند که اعتقاد کنند که است و در زج او بداند

و جبار و یک و الملک صفحا معنی دارد و گوید قوله یا یتیم الله فی طلل
 من الغمام معنی عیسی و گوید آنچه رسول و الگفت خلق الله آدم علی صورته
 یعنی بر صورت عیسی و گوید این حدیث که چهار قدم در دوزخ نهند یعنی عیسی
 قدم در دوزخ نهند و گویند مسیح را از بهر آن مسیح خوانند که جسم طمانی بر خود
 پوشانیده و بدان ظاهر شده و بتناسخ گویند و نیز گویند خدای بر خلق را
 پیش ازین دور که بیافرید یا نعم بیافرید و من درست و معرفت بر ایشان بیافرید
 و نسبت بر ایشان تمام کرد و ما مورد منی و حی و قادر است و آن روح بود و حیوان
 جمله مجنس اند و جمله حیوانات احتمال تکلیف ندارند کرد و اگر چه صورت مختلف است
 و چون امر دینی میکنند و خرافات بسیار گویند ترک کردم که در بار کردن فایده
 نیست **احمد** بن مانوس او نیز بتناسخ گوید و گوید خدای هر جمله خلق را به
 یکبار آفرید و ایشانرا تکلیف کرد هر که فرمان برد او را بعینین برد و هر که عاصی
 او را بدین عالم فرستد و با دو صورت تمام میکرد اند الا که چون بصورت نبی
 رسید تکلیف از وی بیفتد **احمد** و حوی و اصحابش طعن در نبی زدندی
 بدانکه زمان بسیار داشت و گویند او در دوزخ راه نرفت و از رسول صواله و این بدست
 ایشان موافق مانویه است که او خلق بر آن کاشته بود که ترک نکاح کنند و طوطی

مشغول شوند تا نسل منقطع شود و ارواح از نماز حجت اجساد خلاص یابند
معنی و اعیان پس گویند هیچ اعیان فعل خدای نیست که اعیان جمله
 از افعال اجسام است و از اجسام به پدید آید اما بطبع و اما با اختیار و خدای
 بر اعیان قادر بود پس بر اصل ایشان نه خالق موت باشد و نه خالق حیات
 پس اجسام خود زنده میشوند و خود می میرند و نوریت و انجیل در بر و
 قرآن و جمله صحف کلام خدای بود زیرا که نزد ایشان اینها قائم نیست
 خدای پدید آورنده فعل او بیند و کفر این قوم بر هیچ عاقل پوشیده نماند و گویند
 خدای نفس خود را نداند زیرا که نزد ایشان شرط معلوم است که هر
 از عالم بود و گویند اینها هیچ فعل نیست الا ارادت و اعیانهای دیگر
 از افعال اجسام است و اجماع از فعل ایشان پس غایب و زکوة
 و حج و عمره و زنا و دزدی نه از فعل ایشان بود و محدود و غیر ایشان **بمانند**
 بن اسیر گوید که بسیار از حیوان مثل شتر و گاو و کبک و گوسفند و مانند اینها
 را خالق نباشد و خود به پدید آیند و فتنی در کتاب مختلف الحدیث گویند
 پیام خلق را در بدو رجوع که مسجد جامع می رفتند بعضی باریان خویش را گفت این چرا
 بیند که چگونه این اعیان یعنی رسول و آله ایشان را سرگردان کرده است **حافظ**

۷۲ در کتاب مصاف گفته است که روزی مامون میگفت نشست در راه پیام را دید
 مست در میان کل افتاده مامون گفت علیک لعنة الله بانه گفت بیری بعد
 بیری مامون بخندید و بگفت بانه گوید کفار و فلاسفه و دهریان و زندیقان
 و مجوس و یهود و نصاری روز قیامت نه در بهشت باشند و نه در دوزخ
 و ایشان را و کوه دکان و بهایم را خدای پدید خاک گرداند و با دیرد زیرا که
 قیامت و بهشت و دوزخ جای ثواب و عقابند و ایشان را نه ثواب بود
 و نه عقاب از بهر آنکه ایشان خدا را بصر و برست نمیدانند و گویند افعال
 متولد را صانع نباشد و این باطل است زیرا که اگر روا باشد که
 بعضی افعال را فاعل نبود و او بود که جمله افعال را صانع نباشد و این کفر بود
 زیرا که افعال است که دلیلی میکند بر صانع اگر فعل را فاعل نبود عالم قدیم
 باشد و گویند دارد درین زمانه دار الکفر است اباسی حرام است و مادر
 وی گنیزک بود پس لازم بود که وی حرام زاده بود و پیام و جاحط متفق اند
 که بنده را هیچ فعل نیست جز از ارادت و معرفت خدای صمدی بود طبقا
این روزی حکایت کند از جاحط که او گفت خدای بکس را ابد در دوزخ
 بنکند و هیچ کس را در دوزخ نکند الا آنکه آنش بطبع خویش ایشان را بخود کشد

و کتاب حل و دندان و کتاب عشر صناعات و کتاب نوامیس و مخاریق
تصنیف کرده است و غرضش از این آموزاندن بخلق و غش کردن و حجت
داشتن بود **چهارم** گوید جسم پیش از وجود جسم بود پس عالم قدم بود **پنجم**
گوید معاویه امام بود **ششم** گوید و نظام که معرفت خدای در تمام
کسی بود چنانکه در دنیا لازم بود که جابر دانش و وقوع کفر و هلاکت و شک
و جهالت از اهل اخلاص و این خلاف اجتماع است در امت و کسبی
گوید خدای قادر بناست که چیزی کند مالمی از مکلفان بگوید از آنکه کرده است
در دنیا و خدای قادر نبود بر مثل مقدر و بندها **فصل** حدی گوید هیچ
حیوانی از انواع حیوان نبود مالمی که در پیش وجه ایشان الاله در میان
بنی باشد و خدای هم خلق در پیشت بیافرید و چون رنج و بلا باید سبب
آن بود که در دور اول گناه کرده باشد و اعتقاد فضل و قویش مثل تارخ
باشد **هفتم** از ایشان گویند ایشان قادر بود که بعضی از حضرات بیافرید
و یکی از علما گویند مردی بود در نیش بود از این قوم و او را عیسی چهار گشتندی
درین سکه با ابوعلی تقی مناظره کرد بعد از سه روز پیش ابوعلی آمد و گوشت
بار خدایه کریم خنده در دهان داشت و گفت این که معا خلی منست

۷۴
ابوعلی گفت اگر تو ایشان آفریدی بگو تا عدد ایشان چند است **ابوعلی**
خجانی گوید روا بود که خدای را مطیع خوانند زیرا که طاعت
موافق ارادت بود نه موافق نام و چون خدای هر ادبده روا کرد و
حاجت او را آورد مطیع بنده بود و گوید روا باشد که خدای هر را گوید
که زمان عالم را بسن کند زیرا که خلق آدمی آفریند **ابوعلی** گوید خدای
قادر نبود بر آنکه جزوی از دنیا نیست کند مادام که زمین و آسمان هستند
و چون خواهد که فنا کند جزوی از فنا بیافریند و بد آن بگوید و فنا جمله عالم
نیست کرد اند و این محال بود از بهر آنکه فنا ضد عالم باشد و عالم ضد فنا
چگونه بیک جزو از فنا عالمی بدین عظیم نیست کرد پس لازم بود که
بهر جزوی از عالم جزوی از فنا بیافریند آنکه جمع ضدین بود و اجتماع
ضدین مستحیل است در عقل و گوید روا بود که کسی سختی دهم و عقاب
باشد اگر چه نامعاصی بود زیرا که مکلف قادر روا بود که نه فعل کند و نه
ترک ابد و اگر چه ممنوع نباشد گویم اگر قادر مأمور بود یکی از مقهورا
وی بکند سختی عقاب بود نه از بهر آنکه مصیبتی کرده است بلکه
از برای آنکه واجب بجای بناورده است و نیز زیرا که گویم اگر شناید که کسی

عاصی بود اگر چه فعل معصیت نکرده باشد و شاید که بطبع بود اگر چه طاعت
 نکرده باشد و کافر بود و اگر چه کفر نکرده باشد و گویند که اگر کافر ستمان
 شود و بیکدم در زمست وی باشد از مظلوم و بهر در در و زنج رود و ایمان
 و پیرا شود و بدارد و گوید اگر توبه کند کسی از گناهی که کرده باشد و او را در وقت
 توبه مثل آن گناه قدرت نبود توبه درست نیامد یعنی اگر کسی در دغی گفت
 و بعد از آن لنگ شد و باز نکرد و او را عورت بریدند توبه ایشان قبول باشد
 و گویند بهر که برخلاف ایشان بود همیشه در دوزخ باشد پس نزد ایشان نیست
 خالی ماند که خلق همه در دوزخ باشند و این **حدود** اصحابش از مسخره گویند
 ابو ناسم و اتباع و بر اگافردانند و **ابو علی** گوید که رد بود که یک عرض موجود بود
 و معدوم و **ابو الحسین** بصری از شاگردان قاضی عبدالجبار محمدانی خلاف حمده
 معتزله گفت در چند مسئله و گوید معدوم نه در آنست و گوید که مراتب حق است
 چنانکه مجرّد گویند و در زمان معتزله پیش از دوزخه نیایی بالمستقیم ابو الحسنیه
 و مقالات هر قومی اندک یاد کنیم تا ملات حاصل نشود اما مقالات نظام
 یاد کردیم پیش ازین و چون بدین موضع رسیدیم خاطر تقاضای آن کرد که
 در کلیه دیگر از مقالات وی درین موضع یاد کنیم بدانکه **نظام** گوید قدرت و علم و

۷۴ و سمع و بصر و ارادت خدای به نشاید گفتن که اشیا اند و نه اجسام
 و نه اعراض و نه او اند و نه جزا بر که صفاتند و صفت با صفت دیگر نشاید
 کردن و گویند افعال بندها صفت ایشانست و صفت ایشان نه ایشانست
 و نه جزا از ایشان و ان اعراض است نه اجسام و نه اشیا و این سخن متناقض بود
 زیرا که چون اعراض باشد لازم آید که اشیا بود و گویند حرکات و ارادات
 و سکونات و کلام و طاعت و معصیت و کفر و ایمان و لونها و طعمها و قوتها اجسام
 و لون جسم طعم و بوی وی است و **وزقان** از روی حکایت گویند
 که او گفت حرکت فعل است و سکون فعل و الله اعلم بالصواب
متمم در مقالات جمیع صفات
 و اتباع وی و غیر ایشان بدانکه ظهور مقالات جمیع در زمان نابین بود و برتر
 ظاهر شد و احدن تا زنی او را بکشت برود در آخر ملک بنی امیه و بعد عثمانی
 او بسیار است اندکی یاد کنیم اندک از همه فضایل او زشت تر بود **اول** آنکه گویند
 خدای به چیز بی یافزید نام او رحمن کرد پس عرش را بیافزید و گفت الرحمن علی
 الرحمن استوی پس آن رحمن مخلوقست **دوم** آنکه گویند خدای به را وصف
 نشاید کرد بآنکه او شی است و نشاید گفت که عالم وحی و سمیع و بصیر است

و موجود و محال و فوت صفت نشاید کرد و او بود که گویند قادر است
زیرا که فاعل هر ذی نیست و شاید وصف کردن خدا را بهر چه در قرآن
و سنت آمده است از آسمان و صفات آن مستزکت پس لازم بود
که او را جز خالق و رازق و قادر و آله نتوان گفت **۲** گوید خدای تعالی
عالمست بعلم محدث و در اول محدث نبود **۳** آنکه گوید چون آمان که
ایل بهشت باشد در بهشت روند و ایل دوزخ در دوزخ روند آنکه بهشت
و دوزخ با جمیع مخلوقات نیست شوند و هر خدای تعالی هیچ مانند و خدا
در قرآن میفرماید اکلها دایم ما کول او دایم بود و میگوید عطا غیر محدود عطا
که هرگز منقطع نشود و گوید خالدین فیها ابد ایل بهشت همیشه در بهشت
باشند و ایل دوزخ همیشه در دوزخ **۵** گوید که خلق را هیچ فضل و قدرت
نیست و ایشان مضطرند بر افعال چنانکه درخت مضطر است در حرکت
چون باد و بر اینچنانند و که مضطر است در نبات و اصناف فعل و یا بنده بر
سبیل مجاز بودند بحقیقت چنانکه گویند درخت می جنبد و آب می رود
و دریا ایستاده است و ایشان را در این هیچ فضل نیست حیوان نیز این مثال
بود و او هیچ فضل نتواند کردن البته **۴** گوید خدای تعالی معلوم خلق نیست زیرا که

معلوم مخلوق بود **۷** گویند نشاید که گوید کسی الله یا رب خدای من خالق نیست
زیرا که خدای نتوان دیدن و هر چه نتوان دید خبر دادن از او محال بود
۸ گوید قدرت و مقدور و علم و معلوم یکی باشند اما **۹** بن عمر
و قومش گویند هر چه خدای تعالی آفریده است در آسمان و زمین از جمله
چیزها ملائکه و حیوان از انسان و هر چه حیوة دارد همه ارادت خدای تعالی
و ارادت پیغمبر دوزنده شود و خورد و آشامد و جماع کند و ظلم و وحش
کند و کافر شود و هر که فواحش کرد خدای تعالی از او پیرا شود و او را دشمن دارد
و گوید حد ارادت و حقیقتش اینست و گوید جسم کسست و لون و طعم
و رایحه و حرارت با بردت و پیوست با رطوبت و گوید عذاب کور
و سوال منکر و نیکر محال بود و گوید امامت غیر قرشی درست بود و گوید
استطاعت پیش از فعل بود و بعد از فعل باشد و با فضل باشد **۱۰** گویند
و ایشان اصحاب مکر خواهر را ده عبد الواحد باشند گویند انسان را
چنانکه نظام گفت و گویند خدا را در قیامت برینم بران صورت که وی
بیافریند و گوید هر که گناه کبیره کند منافق بود چنانکه حسن بصری گوید و گویند
معبود صاحب کبیره شیطان بود اگر چه از ایل امانست و گویند سیر و پیاده را

وگویند اگر بادی در شکم کسی بجنبند و صومش واجب بود **سپاس** بر عباد
ضمیمه ی کدی بقرآن واقع شد از همه انکه قرآن عرض است و عرض
دلیل نبود بر صدق رسول و معجزه باید که چیزی باشد که وجودش بعد
دانشد و گویند هر چه در قرآنست بر طریق مدح و متابعت کلام آمده است
و وصف حسن او نه آن حقیقت کدی و انکه خلق عاجز باشند از مثل
نظم قرآن و این گفته است که خدای یوسف میفرماید قل لئن اجمعتم الی
والجین علی الله ان یاتوا بمثل هذا القرآن لا یأتون بمثله ولو کان
بعضهم لبعض ظمیرا و گویند قیاس مختلف باشد بحسب فاعلان اگر خواهی
و قیاس و ظلم خدای کند بیکو بود اگر بینه کند زشت بود چنانکه مجرب گویند

مجموع در مقامات مرجیان

مرجیان پنج فرقه اند **فرقه اول** یونسیان و ایشان اصحاب یونس می نامند
گویند ایمان معرفت خداست و خضوع او و خضوع ترک استکبار
بود یعنی خود را بزرگ ندانی و او را دست داری و چون این حاصل در بی
جمع شود مؤمن بود و گویند ابلیس خدا پرستی شناخت اما بنا بر کافریست
بس که یک خلقت از این حاصل بجای ندارد کافر بود **فرقه دوم** غسانیه

و نسب ایشان با عسان بود و این فرجیان گویند باشد مثل ابو حنیفه
و ابو یوسف و محمد بن الحسن و جهم و عیسی بن مهران و ابن عمر و فضل
رقاشی و جرجان ایشان از اصحاب رای گویند ایمان قولست نه تصدیق
و عمل و گویند خدای یوسف که بر او بیامرزده است عذاب نکند و گویند که باید
که سفر بود هر چه خدای بخشنده بر طریقی جمله درون تفصیل و گویند ایمان
زیادت شود اما نقصان نهد بر و گویند اگر کسی گوید که میدانم که خدای یوسف
ختر در حرام کرده است اما ندانم که ختر بر این گویند سخت با جوابانی دیگر
مومن بود اگر گویند من دانم که خدای یوسف بر خلق واجب کرده است و بجای
خدای می باید رفتن اما نمی دانم که خدای یوسف را بخلق فرستاده است راست
اما نمیدانم که محمد زنگی بود یا مسمدی یا رومی یا عزلی مومن بود و عسان این حکم
از ابو حنیفه روایت کرده است **فرقه سوم** یونسیه و ایشان اصحاب یونس نامند
و گویند ایمان معرفت رسول بود و هر چه نشاید در عقل که خدای یوسف
آن کند و آنچه ترک آن روا باشد معرفت آن را ایمان بود **فرقه چهارم**
یونسیه و ایشان اصحاب ابو معاذ یونس می نامند گویند ایمان آن بود که
ترا از کفر نگاه دارد و آن خصلتهای چندست که اگر کسی از آنها ترک کند یا یکی

خصلت از حصلت های دیگر کافر بود و آن حصلتها که ترک آن یا یکی از آن کافر
شود آن ایمانست و هر کس که مسلمانان اجماع نموده باشند که ترک آن
کافر شود یعنی ترک واجب و آن ترک نکیره بود اگر چه نازک آزار فاسق خوانند
و گویند اگر چه کسی مسلمان را بکشد یا لطمه بر روی زند کافر شود نه از بهر اهل
و قتل و لیکن از بهر استحقاق و عداوت و بغض مسلمانان **فقره پنجم** هر کسی که
ایشان اصحابی بپسندیده باشند و گویند ایمان تصدیق بود و تصدیق بدل از ایمان
باشد و این درونی بدین موافق باشد و گویند سجود اثنای و استسباب
کفر بود اما علامت کفر بود و گویند جمله صفات های خدای تعالی مخلوق باشد الا
چهار صفت قادری و عالمی و مبین و مجتبی و از ایشان گویند ایمان
معرفت خدای تعالی بود و حسب و کفر آن بود که خدای تعالی شناسد و اگر کسی گوید
خدا سه اند کافر نبود اما این قول که کافر بود اظهار کند و گویند معرفت خدای
دوستی وی بود و فروتنی کردن خدا را و چون خدا را شناخت اگر
شکر رسول بود ایمانش درست باشد و گویند غار و جمله موارات نه عبادت
خداست بلکه عبادت خدای معرفت وی باشد و ایمان یک حصلت است
و زیاده و نقصان ندارد و **باب ششم** هر چه گوید ایمان معرفت خدای تعالی باشد

و معرفت دوستی و خضوع بود و اقرار بدانکه خدای تعالی یگانه است بی مثل اگر
حجت اینها ظاهر شده باشد و حجت اینها ثابت شده بود اقرار باینها بود
تصدیق ایشان از ایمان بود و معرفت از خدای آورده باشد از ایمان
بود و نه هر خصلتی از این خصال ایمان باشد سیاسی و سفیدی در ابلق نه هر یکی
از ایشان ابلق است و نه بعضی ابلق و این شب حکایت کرد از سمر
که ایمان معرفت خدای و رسول بود و هر چه وی آورد از نزد خدای
و معرفت عدل و هر که در آن شک کند کافر باشد و آنکه در کفر وی شک
کند کافر بود و معرفت بی اقرار نه ایمان بود و **عیدانه** از فرجه گویند معرفت
اول ضروری بود و ایمان معرفت دوم تجزایی و دوستی وی و خضوع
و اقرار به هر چه رسولان از نزد وی آوردند و **مجموع** پس مستحب از ایشان گویند
ایمان معرفت خدای بود و اقرار کردن بآنکه او یکی است بی مثل و معرفت
رسول ص و آله و ائمه آورد از نزد خدای جبری که میان مسلمانان در آن
خلاف نباشد و ترک استکبار و دوستی خدا و خضوع کردن و هر که
خصلتی از ایمان ترک کند کافر بود و در میان بعضی جبری باشد و بعضی علی
و گفته اند بعضی شبیهی باشند و ظهور و جبر میان هر دو و ماسوا لرشید بوده

نیم در زمان ظهور مقالات کاربان

بدانکه مقالات بخار و اوصیایش در زمان مومن بود و ایشان سه فرقه اند
بر خوشیه زعفرانیه مستدرکه و جمله در صفات باری با معتزله
موافق باشند در قرآن که کلام خداست سه فرقه شدند فرقی گویند چون
بنویسد جسم بود و چون خوانند عرض بود و این کفر است از بهر آنکه اگر کون
یا نجات بنویسد لازم بود که حروف که از آن نجات نوشتند باشند
کلام خدای بود تعالی الله عن ذلک و نفی دویست عین کنند و گویند نوزدهم
نقل میکند بقلب و بدان خدا بر اتیان دید و این سخن نامعقولست و در احوال
او کسب و آنکه استطاعت مع العقل بود با مجمله موافق باشند و گویند اگر قرآن
بر شک و جوب نقش کنند ان اجزای جوب و شک قرآن بود و کلام خدای
بعد از آنکه شک و جوب بودند **مستدرکه** گویند رسول با صی بر شک قرآن
مخلوقست و هر که بدس عبارت بگوید چنانکه رسول گفت کافر بود و بعضی گویند
رسول گفت که قرآن مخلوقست اما اشارت کرد بخیزی که دلیل است بر آنکه
قرآن مخلوقست **وزعفرانیه** از ایشان گویند کلام الله جز از خدای بود و هر چه
غیر از او بود مخلوق بود آنکه گویند شک از آن بهر بود که گویند قرآن مخلوق است

مستدرکه گویند احوال هر که مخالف ایشان باشد کفر و ضلالت بود و بد
و گفتند اگر یکی از مخالفان گوید لا آله الا الله و محمد رسول الله قول او کفر و ضلالت
باشد پس ایشان را لازم شود که اگر کسی گوید حسین بخاریه کافر بود بلکه مسلمان
بود و او حلال را ده بود و حرام را ده این قول ترد ایشان کفر و ضلالت بود
یا کسی گوید که حسین بخاریه در روز قیامت و بهشت و در رخ ایمان است
این جمله ترد ایشان کفر و ضلالت بود و چون این کفر و ضلالت بود درست
باشد که حسین بخاریه حلال را ده بود و مسلمان اگر گویند این سخن که شما
گفتید راستست نه کفر و ضلالت است یا خود را باطل کرد و باشد ایشان را کفر
اساس بدین صفت که شیخ شما داده است بر هیچ عاقل پوشیده نماند
و **حسین** بخاریه گوید که اعضاء چون جمع شود مثل لون و طعم و رایحه جسم بود
چنانکه ضار گفت و ظاهر آنست که این مذمب و بیست نه بر دی بسته اند
و گویند افعال متولد از فعل خدای است نه از طبع یا فعل دیگری چنانکه
جبره گویند و حسین گوید عذاب کور محال است و مقوله او بیست ترک کردم

نیم در مقالات کرامیان

و ظهور ایشان بدانکه ظهور عبد الله کرام که معتقدای کرامیان بود در زمان عبد الله طاهر

بود به نیشابور و اصل ابو عبد الله کرام از سیستان بود عبد الله عمر روایت کند که
 رسول الله نشسته بود و ابو بکر و عمر و عثمان و مهاجر و انصار من پیش رنم
 و او با صحابه سخن میکرد گفت قومی ظاهر شوند در امت من و ابتدا ای ظهور
 ایشان بعد از دو سست و بجاه سال بود و ایشان بروز روزه دارند و شب
 نماز کنند بر پای خلی و جامهای ایشان گنبد بود و جمیع ایشان از بهر طمع بود
 مشتاق آن باشند که شکم سر کنند در رویای ایشان زرد بود و دلهای سیاه و در
 ذات خدای سخن گویند بجهل و انکار و کتاب گنبد و علم آموزند از بهر طمع
 دنیا و هر که ایشان را نخواهد و با ایشان مخالفت نکند و چون میرند بر ایشان
 نماز نکنند و اگر بجا نشوند ایشان را پسر کنند گنم مادر پدر من خدای تو باد
 ای رسول خدای بکدام علامت ایشان را بگو آن شناخت گفت ایشان
 چون ظاهر شوند ظهور ایشان بجزاسان بود و آنکه اصل مذنب ایشان بنند
 از سحسان بود و آن قومی باشند که ایشان را اگر امید خوانند ایشان بدترین
 اصناف از حیوان باشند و ایشان رئیس خود را بنام من خوانند و من ایشان را
 حلال نکند زیرا که او دین را مبدل کند و انکار است من کند و گوید ایمان اقرار است
 و دین اضطرار لعنت خدای بر دود بر اتباع و دوستان او و این حکم رسول الله

سه بار فرمود لعنت بر و باد **قاصی ابو جهم** محمد بن اسحق الزوزنی از مصنفان
 اصحاب شافعی گوید در کتابی از تصانیف ابو عبد الله الکرام دیدم در باب آنکه
 روا نباشد که بر زمین کسی کند زنی استوری و الا در یک حالت و این آن وقت
 شاید که جنازه را بر میانی در راه تنگ بوی رسد و در جنب او باغی یا زرع یا از آن
 کسی باشد لازم بود که در آنجا رود و بایستد و یکشت خاک بر کند و چشمها فرو گیرد
 تا چون جنازه را بر روی رسد چو بر آن خاک اندازد و خاک را بر جنازه افشاند
 و از بس بگوید اللهم العنه لعنة الله تا کثیر اخذایا بر و لعنت کن گشتی تمام بیا **قاصی**
 گوید ابو عبد الله کرام را کتابی است از تصانیف او و آنرا کتاب اسم نام سواد
 و بخط خود بر آن نوشته لا یمس الا المطهرون و از جمله چیزها که در آن کتاب یاد کند
 گوید چه فایده است در افرویدن سباع چون افروید قوتش کوشش کند و
 ایشان را بر حیوانات مسلط کند تا خوششان میریزد و می توانست که قوتشان
 نبات و گیاه کند و نکرد اگر بکردی حکمت نزدیکتر بودی بیان کنید که این چه
 تدبیر بود چیست **و هم** درین کتاب گوید بنی آدم گنه میکنند و این حیوانات
 از ایشان را کوه و کوه سفند و صید ما دم غان کوشش ایشان میخورند که هیچ گناه ندارند
 برای جگوشش اینها مساح کرد در گداه حکمت و او بود که عاصیان را که از این طریق

سقط کند **و** درین کتاب گوید چه فایده است از آفریدن مار و کژدم و شمشیر
بس فرمود که این را بکشید با رسول الله چه میفرماید خدای باری تعالی را دوست دارد
اگر خود ماری کشند یا شمشیر را بکشند اگر چه در حرم باشند **و** درین کتاب
گوید این چه صفت است از احادیث انبیا که بنی آدم را در آن افکنده است
تا این ترا بشکست میگذرد امکنی بدیشان نفرت است چون نه از جنس آدمیان
بودی خلق را بخدای خواندی ایمان آوردندی و هیچ کس تعلیل بقیادی
و این کتاب از بهر آن سر خوانند که از اظواهر نکند الا بر خواص **و** درین کتاب
گوید خبر دادند که روزی نزاری پیش ابو عمر و مازنی حاضر بود
ابو عمر در آن گفت بجدیل از کجا میروی گفت زیرا که ابو عبد الله از محمد زاهد تر بود
بعلم و کلام از محمد عالم تر بود و نیز کلام آن نکرد با کس و کس را نکفت و خاتمه
کس نزد ابو عمر نکفت حال چنین است که تو میروی و لیکن این نزد عوام
ظاهر مکن که بر تشیع زنند و اعتقاد من اینست که تو گفتی نزاری بیست
چه اغلاط بظاهر می گویند که جبر سل را بعلی فرستادند و او بطلط محمد رفت
و جایز نبود که ما کویم که ابو عبد الله کرام بر سالت از محمد اولیتر ابو عمر و گفت از بهر
این این را بر منبرها و منابر گفت میگویند میخواستی که ما را نیز مانند ایشان نکشد

گفت نه مازنی گفت پس اعتقاد پنهان در **و** **و** از کبرایه که ایمان بود
پرسیدند که ابو عبد الله کرام فاضلتر بود یا رسول گفت نام دو بزرگ بردی
قدر ایشان عظیم تر که راست و قیاس کردن میان ایشان دشوار بود اما ابو عبد الله
کرام را تصانیف بسیارست و محمد هیچ تصنیف نکرد است **و** **و** گوید در
کتاب گفته است ابو عبد الله کرام اگر رسول از بهر خلق شریفی بنیادی بخلاف
این که نموده است بهتر بودی زیرا که میگوید اگر قسوه باضطره از شخصی مروی آید
و ضو بروی واجب میکند و آن عضو که کشته شده است بیاید نیست با کجورم
دی کرده است کسی را که کشته نموده است بجز می که دیگری کرده است مواخذه
میکند این حکمت بود **و** در کتاب هر سیکوید چه چون می دیگر را بکشید بطل
رسول گوید ویت مقتول بر عاقبت بود و ایشان کس را نکشتند به احوال فانی خویش
ایشان بود و ویت مقتول بر ایشان لازم کند و از مجرم هیچ نشاند و دیگر آنکه
غسل رجب واجب کند و مجرم ذکر بود نه اعضای دیگر این حکمت باشد
که جمله تن را بکند و ذکر مواخذه کند و محنین گوید چون آب بنامند بجا که نیم گنی شاید
در وضو نظافتی هست چون آب بنامند حکمت آن بود که اعضا محنین که از بدن نه آنکه
اعضای بجا که پدید تر کند بد آن حال که دردی می آید **و** **و** گوید یعنی رسول و آله گفت

هر دو چشم و بینی تمام بود و در هر دو دست دینی و در هر دو پا دینی
 و همچنین اعضای دیگر دیات بسیار شود و دست و پا و چون بکشند یک دست
 واجب شود و در کشندش این اعضا جلد ناسد میشود این نه حکمت بود اگر دست
 بدن بر اعضا قسمت کردی بسویت چنانکه هر عضو را قسمتی بودی و بهتر و زیکو
 تر بودی زیرا که مجموع اعضا را دینی بود چنانکه بدن را **و همچنین** گوید نه حکمت بود
 بر بدن دستی که دیت وی با ضد دنیا بود از برای دانی و پنج که بزرگ **و هم** درین
 کتاب میر گوید محمد خدایین را بشک افکند و در نبوت خود که یکی را جبرئیل و یکی را
 میکش و یکی را را میکش و چنانکه مرادش بود تا یکی را بکشت و بعد از آن دخی
 بماند و در حق دینی رسول صوابه قضیده بگفت و او را مدح کرد و بعد از مدح عت
 کرد و بکشتن بدش و گفت بدم از قریش بود و او را با تو قربانی بود محمد گفت اگر
 پیش از قتل او بیامدی او را بنوعی شیدمی و بپاکش نکردی اگر خدای فرموده بود
 کشتن او را چرا گفت نکشتی و اگر نفرموده بود چرا بکشت و امثال این افعال
 ملوک و سلاطین بود نه افعال انبیا **و هم** درین کتاب گوید قسوه که از نسی پرون
 آید لابد بادی علی بود و اگر چه اندک باشد جراحی فرماید که زیر جلد بشوید و چنانکه
 باد از غبار خالی نبود قسوه از تری خالی نبود و گوید نیست در جمله عبادات واجب بود

۸۱
 گوید وضو و غسل و نماز و روزه و زکوة و حج بی نیت درست بود چون فرض
 و چون نفل بود بی نیت درست نباشد و گوید هیچ تکبیر در نماز کی نیت و نماز
 شدت و خوف در تکبیر بود و در آن ایما از بهر رکوع و سجود نباشد و اگر در جائه
 مجلس نماز کند اعاده لازم نشود و اگر چه در حال نماز عالم بود بچاشت جامه **و همچنین**
 در کتابی دیگر ذکر کرده است جبرئیل و میارسد از قضای این انجا یاد کند و گو
 قعود در نماز و هر دو نهند دست است و گویند رسول ص گفته است چون سر از
 سجده برداشت نماز تمام شد و این کتاب از اول آن کفر جمله در شنیعات و
 اعتراضات بود بر خدای و در رسول و جمله انبیاء و این چه یاد کردیم از آن جمله
 چه ایست هم از لغت و تفرین بر آن ملعون و اتساع وی باد و این ملعون را کتاب
 دیگرست نامش کتاب عذاب القبر کرده است و در انجا گوید ای دوست خدا
 چون در نماز یا نشی و از تو باد اندکی بیرون آید شیطان ترا گوید ای دوست خدا
 ضربه یا قسوه از تو بیرون آمد گوئی دروغ میگوید هیچ ضربه و قسوه از من بیرون
 نیامد و اگر دوم و سوم بار چنین گوید بروی تند شو و چشم گیر و بگوئی سوگند بخور بطلاق
 و عتاق که این معنی از من بوجود آمد و اگر بطلاق و عتاق سوگند بخورد بد آن کرم
 دروغ زنت که شیطان پاک ندارد سوگند بخورد و دروغ خوردن این حرمانت ملعون

چگونه حدث در نماز جایز می‌آورد و مثل این حکایات درین کتاب بسیار
و این جمله خبر ناکه او که امیر ترا که اتباع او دیدند آن صحبت کرده است گوید
چند کسانها از زنا و لواط و انبت و استمنای بی آب بدست از خود جدا کردن
و زنی کردن و کوهی بدو غدا در آن پنهان توان کرد الاخر که پنهان نمی توان کرد
و آبروی مردم بر دو با او هیچ نفاق نمی توان کرد پس من جمله این بی شایسته
سباح کردم الاخر که از ابر شمام حرام کردم **و نیز از** از اصحاب این گوید
از عبد الجبار بن عبد الله الکرام شنیدم که او گفت از پدر خود ابو عبد الله
کرام شنیدم که او گفت اگر قطره خمر در دریا افتد و کشتی از آن قطره خورد
و ببرد و بعد از مغرب سال بدریای محیط رسد و ذره از سر کس آن کشتی
در دریای محیط افتد آب دریای محیط و کشتی هر حیوانی که در آن دریاست
حرام شود یا اگر کسی ذره گوشت یا می خورد که در آن دریاست حرام بر وی واجب
شود و اگر ببرد نماز بر وی نشاید کرد و او را در نماز و سجده باید انداخت
تا مرغان او را بخورند و گوید آب اگر چه اندک بود و نجاستی در وی افتد و رنگ
یا بوی یا طعمی بنگرد اندک بود و دیگر گوید اگر کسی بول در آب ریخته و آب
روان کند یا غایط در آب روان حد قذف بر وی واجب شد و آن مشاهدات از بانه

و دیگر گوید مسح بنگهدار کردن در وضو واجب بود و دیگر گوید غسل از استناده واجب بود
و گوید اگر جماعت در دخول بود بلکه میان فخذین مانند غسل واجب کنند
اگر چه منی انزال شود و گوید لواط با کوه دکان و برزگان کفار و مشرکان حرام
و یهود و نصاری و مجوس است بود و گوید قوله و لا تطأون موطئای غیظ الکفار
و لا یطأون من عدو ینکحتم ام به عمل صالح و لعل را پنج پیش ازین کتبیم
ایشان را یعنی بشمار آورده است **و نیز** فلیمن یهودی یلیح علیه
و احسن شی مسلم فون کا فر **و گوید** بین الاغذای مباح است
از آن همه خلق زیرا که سفیر گفته است غیر الاغذای که فحشاءهاست بهر
و این ملعون معنی حدیث نمیداند و این قصه معروفست و اینها بود که رسول
وقتی در سفر بر صحابه با وی بودند و جاهلی از صحابه بخور بودند و حضرت و منی توان
بر چهار پایا شستن رسول و آنرا این خبر بر نمود غیر هم لغذای که منی توان
را زاد ارید ما ضیفان پای بر آن ننهد و بر چهار پایا نشینند ملعون حدیث را
بنوعی زشت تفسیر کرد و گوید زن چون پاک شود و طهرش بفرموده حرام بود و جو
حالی شود شاید که و طهرش کنند بجای دیگر غیر معهود و گوید مثال این جناب بود که
چون آب بناید رد او بود که پاک نیم کند و شستن در معنی گوید

لا هتكن حلفه للجبار **و** یوخذ الجبار مذنب الجبار
و تا این موضع سخن عبدالله کرام است و او را تصانیف چند هست بر از کفر
و زندق و سزا این و بدین اختصار کردم الا یک مسأله دیگر اینجا یاد کنیم و گویند
عبدالله کرام در دنیا بود و بیان اوقات نماز میکرد اینها را هیچ مکرر
تا نماز خفتن سید گفت وقت نماز خفتن است آن وقت بود که شش
فرو شود از وی پرسیدند که شش چیست گفت ساره است و من چون افتاد
فرو شود در جانب مغرب بیدار آید چون ساره فرو شود وقت نماز خفتن بود
قاضی ابو جعفر روزی گوید یکی از علمای کرام میال با من بود چند روزی از باز آوردن
پنبه خنده بود چون وقت نماز پیش شد در سراج رفت های پنبه و وضو کرد
و چون بیرون آمد آب از بای او فرو ریخت و چکید بر سجاده رفت و بر آن گریه نمود
سراجی است بسراج رفتی و بیرون آمدی و بای بر آن نجاست نهادی و نماز خوان
کرد گفت ای جاهل شکار علم بخوان تا مردم ترا حایل نخواهند و سحر است بنویسند
تو نمی دانی که بای ترنجاست خشک نهادن پنبه نشود اگر بای خشک بود
و نجاست تر پنبه نشود من ترنجاست خشک رفتم بای من پنبه نشود و اگر بای من
تر بود آنکه در نماز رفت چون از قرآن فارغ شد روی بام کرد و گفت کسی آه

۸۷
تا آن پنبه بستاند کنیم این چه نماز است که تو میکنی و آنکه در رکوع رفت
بجان ربی العظیم چون از رکوع سر برداشت گفتم مذنب کدام
شخص است سخن گفتن در نماز گفت ای جاهل تو ندانی که هر کس می
که کرامی بکند او را اینکی بنویسد و هر یکی که دیگری بکند که کرامی بود او را
کناسی بنویسد **قاضی** ابو جعفر گوید سید ابوالبرکات علوی بر ابو بکر
بن اسحق کرامی مناظره میکرد در امامت ابو بکر کرامی گفت من امامت یزید
بعض قرآن درست کنم و تو ننویسی که امامت علی درست کنی میان اینان
سخن بسیار رفت سید گفت چگونه اثبات امامت کنی کسی را که خون
فرزند رسول در جگه باشد و خون بناحق ریختن ابطال امامت کند کرامی
گفت غایت اینی الباب نیست که او خونی بناحق ریخت و خون
بناحق ریختن ابطال امامت کند زیرا که خدای عز و جل فرمود **انی جاعل فی الک**
خليفة قالوا انجمل فیها من یفید فیها و یسفک الدماء و یحیی
نسیج محمد ریک و نقدرس لک قال انی اعلم ما لا تعلمون بر آنست
یزید درست بود سید ابوالبرکات گفت ندانستم که هیچ مسلمان را این اعتقاد
باشد و خواجی علی را که فر گویند در حق یزید این اعتقاد ندانند که تودار

کرامی گفت من بر قضیت قول رسول مبروم و رسول فرمود که هر که علی الذکر
 مایه دشمن ندارد نه از منت و من اقتدا بر رسول کردم **بدانکه** کرامیه فرق
 بسیارند و ایشان کفر با بسیار گویند در اسما و صفات خدای **و صفات**
 اینها جمله گویند از این کرام و اینها عرش که خدای جسم است و او را احد
 و نهایت و ملاقات و محاسنات اجسام بروی روا بود و روحی صفت
 خدای **و** تجسم و اجسم گنند یعنی جسم دی از همه جسمها بزرگتر است
و قوی گویند اطلاق این در حق باری جایز نبود و ابو عبد الله کرامی
 گوید خدای احدی الذات است احدی الجوه و گوید باری ببارک و در
 مکان مخصوص در بالای عرش است و اصحابش گویند عرش مکان
 اوست اگر صد عرش دیگر بیافریند همین نسبت بود و او محاسن عرشها
 بود و برین قوم لازم بود که هر جزوی محاسن عرش بود پس محسری بود و نقص
 آن کرده بود که در اول گفت خدای احدی الذات است و الجوه **و قوی**
 گویند عرش اول مکان **و** قوی بود و دیگر عرشها مکان وی نباشد پس لازم بود
 که در مساحت که جلوتر از عرش بود و بعضی گویند از عرش مکان وی بود
 و بعضی فضا بود پس عرش بزرگتر از وی بود و اگر اصحابش نقص آن کردند

۸۴ که در اول گفتند خدا را احد و نهایت بود در جهات شش گانه و این قول
 از مالویه گرفته شد که نور متناسمی است از جهت سفلی و در جهات شش گانه
 دیگر و گویند عرش نبیانی است در بلندی که خدای **و** قادر بود که بالای
 وی عرش بیافریند الا آن عرش که بروی نشسته است با سمانها نزدیکتر
 با بالای آن عرش دیگر تواند آفرید و گویند خدای **و** محل حوادث است
 ارادت و اقوال و محاسنات و ادراکات مریات را و مسموعات را
 در وی حادث شود و گویند هیچ چیز در عالم حادث نشود الا بحدوث
 ارادت و قول در ذات خدای **و** آن ارادت و قول را احکامین و
 خلقین خوانند و گویند هیچ چیز در عالم نیست نشود الا بحدوث و ارادت
 و قول در ذات خدای **و** انرا اعدا امین گویند ایجاد و اعدام هر دو حادث اند
 نه مخلوقند و نه محدث و گویند خدای **و** رازق و عاقل است در ازل
 و همچنین جمیع اسما که از افعال مشتق باشند اگر چه در ازل فعل نبود **و** آنکه گویند
 خدای **و** بران حوادث قادر بود که در ذات وی حادث شود چرا که
 بیافریند یا خواهد آفریدن از عالم تا در عالم دیگر گویند حوادث که در ذات
 و نیست معدوم و وی بود و هیچ چیز بقدرت بنا فرید و اجسام و اعضا را

بارادت و قول افزید و قدرت و گویند حوادث که در ذات باری
 حادث شود بیشتر از جمله اجسام و اعراض باشند که در عالم است
 که هر جسمی و عرضی که در عالم است و عرض در ذات باری حادث شود
 یکی ارادت دوم قول کن محین در ذات وی اطلاعات حاصل شود
 چند آنکه از اجرام معدوم شود بعد در مسامت مسموعات در ردی
 مما سات حادث شود بعد آنکه مما سات است از اجرام عین
 بر حوادث که در ذات وی حادث شود نزد ایشان اصناف حوادث
 و اجسام و اعراض عالم بود و گویند که محال بود که خدای چیزی بیند یا
 الابد از آنکه سمع و بصر در نفس وی حادث شود و آن ادراک بود
 آمی و مسموع را و اگر ادراک از به نفس خود بیافزیند مسموعات بشنود
 در مسموعات به بیند چون موجود باشند و گویند نفس خود را نگاه دید که احداث
 کرد در نفس خویش رویت ادراک آنکه نفس خود بدید آن رویت که
 بیافزید و گوید لانعم بود که اول مخلوقات حیوان بود تا بدان دلیل سازند
 بر معرفت باری تا نشاناید که اول مخلوقات جمادات بود و گویند رسالت
 و نبوت و وصفت اند قائم بذات رسول و نبی و این صفت نه دخی است

نام گویند بادی رسالت و اطهار معجزات بر دست او ز عصمت از ۸۵
 معاصی و نه رسانیدن رسالت و گویند هر که این صفت در وی باشد
 بر خدای واجب بود که او را بر رسالت فرستد و معنی رسالت و نبوت
 نزد ایشان آن بود که یاد گردیم و فرق کنند میان رسول و مرسل و گویند رسول
 آن معنی قائم بود بر مرسل که موجب ارسال وی بود و مرسل از برای آن مرسل
 خوانند که خدای او را بخلق فرستاده باشد و گویند مرسل نبوت که رسول باشد
 و رسول بود که نه مرسل باشد و گویند عزل مرسل از ارسال بر او بود و عزل
 رسول از رسالت روا نبود و این سخنی است که نه خود میدهند معنی آن
 و نه بنفهم بجا کسی می تواند رسانیدن معنی آن و گویند در حکمت روا
 نبود اقتضای کردن بر یک رسول و گویند ارسال از واجبات است و گویند
 اعادت درست نبود الا بمعنی احیا و بعث و جز از این هیچ جایز نبود
و ذکر که گوید بیج چیز قدیم است صانع و روح و زمان و مکان و هوا
 و گویند عدم بر افعال خدای که جایز نبود چنانکه بر معقولات وی جایز نبود
 و گویند ترک مسمی بود نایب و حاصل قدرت در آن تاثیر کند و آن
 بحال قدرت قائم شود آنکه نوعی بود از افعال **مخافیه** و ابراهیم بهام از ایشان

گویند جمله اعضاء از اصوات و غیره باقی اند گویند علم نه معدور بندگان
و انسان **درمانی** از معتزله گویند اگر ان الادر مکان گنوا اند بود
و بتقدیر مکان کون نباشد و بعضی از ایشان گویند قرآن معجزه است
از بهر اجزای چند که بود و خواهد بود از جهت نظم و تالیف و فصاحت
و گویند خلق غیر مخلوق بود زیرا که اختلاف الفاظ دلیل بود بر اختلاف
فعالی و گویند ارادت و کرامت یکی باشد همیشه هر چه بود بار ادبی که آن
کرامت باشد در ذات باری نه و اصل آنست که این اختلاف
معتقد ایشانست و گویند صفت و وصف دو معنی اند مختلف صفت
قیام بود بذات و ان الاصدق نباشد و وصف قیام بود بذات
و روا بود که صدق نباشد و در کلام و تکلم محسوس گویند و گویند علم را
تعلق بود به بیشتر از یک معلوم بر طریق تفصیل در است مدد غایب و گویند
مخلوقات محتاج بحلیق باشند از قبل خدای نه و گویند ایدام اصوات
لی روح جایز بود پس ایشان را لازم شود که ایدام جمادات جایز بود با اگر
قومی بر کوهی خواهند رفت و یکی ایشان را گوید و دید که کوه را سه در میگرد
این سخن راست بود بر اصل ایشان و گویند ایمان قولست حسب

۸۹ و گویند ابو ذر رسول را گفت من مومنم ان الله رسول گفت تو در ایمان
بشکی بگو مومنم حقا فما اسلفت یعنی آنچه از پیش کرده از گناهها اگر خدا
خواهد مرا عقوبت کند و گویند ایمان آنست که از در حاصل شد گفتند
ملی و لا اله الا الله و محمد رسول الله از مردم بعد از ارتداد نه ایمان بود و گویند
ایمان منافق و ایمان انبیا و رسل و ملائکه یکسان بود و گویند منافق مومن
حقیقی بود و اگر چه محبت در دوزخ بود و گویند معرفت نه کسی بود و نه باید که
خدای همیشه در خلق می آفریند بی آنکه اراده آن فعلی باشد و شاید که خلق را
بدان امر کند و ایشان را گویم چون ایمان آن بود که در دل حاصل شد
تکراهها دین نه ایمان بود و جزم بدان هیچ آدمی امور نباشد بمعرفت
و مکلف نباشد و این نزد جماعت کفرست و گویند عمار چون سرگاز
و بر اگر اه کردند بر کلمه کفر نگفت کافر حقیقی بود و اگر چه محبت در بهشت باشد
و گویند حسین بر علی بر امام وقت آمد که بزرید باشند که صدقه از لعنت بر خجیان
امام وقتی باشد و گویند خدای ۴ وقوع کفر از جمله انبیا و رسل روا باشد
و گویند خدای ۴ در صورتی نیکو فرود آید و گویند بلعم با عورا و بر صیفا
رسولان بودند کافر شدند و گویند حرام نه زرق بود از جهت ملک

رزق بود و از جهت غذا چنانکه حلال رزق باشد و الله اعلم بالصواب

باب دوم در مقایسه تشبیه و مجاز

بدانکه اصل تشبیه از یحیی بن معین و احمد حنبل بود و سفین سموری و
اسحق را موی و داود اصفهانی و مشام ابن الککم بر خاست و قوی
از مجیزه گویند احمد تشبیه نگفته است و این نقیب بود چنانکه حنا
بر اند که احمد گفت استوی و استقر و جمله شافعیان که در اعتقاد بر خلا
شافعی باشند چون از ایشان استکشاف مذمب و اعتقاد گنی گویند
مذمب شافعی داریم و اعتقاد احمد نیز حنا به در اعتقاد مخالف استند
یکدیگر را چنانکه ابو حنیفه و مالک و شافعی که اگر مخالف بودند ی را بودی
که کسی گنتی که این قوم که تشبیه میگویند در دع بر احمد می بینند و
قول ایشان که نفی تشبیه از دمی کنند و ستر نهی اکر مسکه از مذمب
ابو حنیفه یا شافعی که ایشان در آن مسکه هیچ خلاف نگشت اکر کسی
مسکه مشک کند لازم بود که ایشان پرسند که مذمب ابو حنیفه دارند
و آن شافعی آن کسی که مذمب وی دارند پس چون جمله حنا به تشبیه
گویند و از اصحاب و علمای خویش اباعن جبر و ابی گشت تا با احمد

و هرگز حنبلی ندیدم که او نفی تشبیه کرد لازم بود که نقل ایشان از امام خود در
بود بدانکه این قوم را که اصل تشبیه ایشان ظاهر شد جز از مشام الحکم
نبود مجیزه ایشان را اهل سنت خوانند و اکر کسی تشبیه از مشام در گرفت
ایشان تشبیه را و افض گویند و مشبه زمان ما و آن پیشین را در نوع
القاب بود القابی محمود بود نزد ایشان و انجنان بود که خود را اهل سنت و
جماعت خوانند و سلفی و اصحاب حدیث و خصم ایشان را مجسمه و مشبه و
مجیزه و حشویه خوانند و در زمان ما جمله شبیهات در اعتقاد یکفره اند
و در شرعیات منته فرقه اول قومی از کرامیان که ایشان در فروع
شرع مذمب ابو حنیفه دارند ۲ بعضی از اصحاب مالک ۳
بعضی از اصحاب شافعی ۴ جمله اصحاب سفیان ثوری ۵ اصحاب اسحق
را موی ۶ جمله اصحاب احمد حنبل ۷ اکثر کرامیان که در اصل و فروع
مذمب ابو عبد الله الکرام دارند و اصل تشبیه و مجیزه از داودی و شافعی
و غیر از ایشان در زمان ما کس نیایی الا این منته فرقه بدانکه جمله تشبیه
حدای هر را جای و مکان اثبات کنند و گویند بر عس نشسته است
و با بیابا بر کسی نناده و سر و دست و پای و جمله اعضا اثبات کنند و گویند

هر چه آرزای و مکان نبود آن چیز معدوم بود نه موجود و گویند چون خواست
 که آدم را بیا فرزند آینه پیش خود بنهاد و در آینه نظر کرد و او را بصورت
 خود بیا فرید و توحی گویند جمله اعضا دارد الا حلقوم و خرطوم و بعضی گویند
 خرطوم هم دارد **گویند** یکی بود از کبار ائمه حبشیه قومی احادیث از وی
 استماع میکردند از وی پرسیدند که خدای **پا** اعضا دارد گفت جمله اعضا
 دارد مرد از دست اشارت بعورت کرد شیخ گفت آن نیز دارد شاگرد
 گفت درست یا ماده شیخ فرمودند یکی از اهل مجلس گفت لیس الذکر
 کالانفی شیخ گفت بنوذر بنوذر یعنی تراست تراست **روایت کند**
 از منم از ابوهریره که رسول ص و آله را پرسیدند که خدای از چیست گفت
 از آب و لیکن نه از آب زمین است و نه از آب آسمان لیکن آب را
 بیا فرید و او را بدو آیند تا عرق کرد و خود را از آن عرق بیا فرید تعالی الله عن
گویند عروه روایت کند از عبد الله بن عمر و عاص که گفت خدای **پا**
 ملائکه را از موسی سینه و دستهای خود بیا فرید **گویند** کعب روضی روایت
 کند از عمر بن عبد العزیز که چون خدای **پا** از حساب خلق فارغ شود با
 جماعتی از ملائکه میرود تا بزرگ درجه بایستد و سلام کند بر اهل بیت ایشان

۸۸
 جواب باز دهند و گویند این سلام که خدا در قرآن میفرماید سلام
 من رب رحیم و گویند درجه بدرجه میرود و بر ایشان سلام میکنند تا آن
 وقت که با جا و موضع خود رسد **گویند** حماد و کما ی بنی آدم در میان
 دو انگشتان خداست سکر دارند چنانکه میخواهد **گویند** خدای **پا** چون
 تجلی کرد بکوه طور سینا اندکی تجلی کرد و گویند رسول ص صفت اندکی این میکند
 ابهام را از بر انگشت کوچک نهاد و اشارت کرد یعنی این قدر تجلی کرد
گویند ابوهریره روایت کرده از رسول که گفت الا یمان یمان و الحکمة
 یا نبیه و احد نفس رکبتم قبل البین یعنی ایمان یا نبیت و حکمت یا نبیت
 و نفس بر در دکار شما می یابم از جانب عین نعم عن ذلک و گویند چون
 ابوهریره این آیت میخواند **ان الله یامرکم ان بود الامانات الی**
اهلها چون بدین رسید که ان الله کان سمیعا بصیرا دستها بر چشمها
 و بر گوشها نهاد و گفت و بخین از رسول شنیدم که میخواند و دیدم که دستها
 بر چشمها و گوشها نهاد **گویند** محمد عباد روایت کند از ابن عباس که گفت
 چه اسودمین خدای **پا** است **گویند** معمر بن روایت کند از ابوهریره
 از رسول ص و آله که خدای آدم را بدست خویش بیا فرید و از روح خویش رو

بس دو کف را فرا گرفت و آدم را گفت هر کدام که میخواهی بستان
آدم گفت دست راست برود کار گرفت و هر دو دستش راست
انکه خدای تعالی آن کف بگشود صورت آدم و آن در پیش در پیش بود
و گویند سلیمان جبر از ابو هریره از رسول ص دالت روایت کند که گفت
چون با یکی کارزار کنید باید که روی و پرازنید که خدای به آدم را بصورت
خود آفرید **و گویند** عکرمه روایت کند از ابن عباس از رسول ص دالت که
گفت نزد خدای به رفتم و در بهشت عدن خدا را دیدم حوالی جعد موی
دو جبهه سپهر پوشیده **و گویند** ابوسلام استود روایت کند از ثوبان
مولای رسول از رسول ص دالت که او بعد از نماز با دعا بیرون آمد و گفت
باری به نزد من بود و گفت یا محمد میدانی که ملاء اعلیٰ بحضومت میکنند
گفتم یا رب نمیدانم گفت را در میان هر دو کف من بناد جنانکه من لذت
انامل وی در رسید خود در یافتیم **روایت** کند از عطاء بن رید از ابو هریره
از رسول ص که خدای تعالی نزد اهل بهشت آید بر صورتی که خلق او را نشناختند
بدان صورت گوید من خدای شما بم گویند نفوذ بالله منک ما ارجا نشستم
تا خدای ما بیاید ما او را بشناسیم انکه در آن صورت بیاید که خلق او را بداند

۱۹۹
صورت بشناسد گوید من خدای شما ام ایشان گویند تو خدای منی نزد
وی شوند **روایت** کند از مغیره شعبه که سعد عباده رسول را گفت اگر من
در خانه روم و مردی با زن خویش بخیم اگر او را بکشم حایزه باشد رسول
گفت شما را عجب می آید از غیرت سعد من از سعد عبودترم و خدا از
من عبودتر است و هیچ شخصی نباشد که او عبودتر از خدای بود **و گویند**
حمید اعرج روایت کند از حجاب که او در روز قیامت گوید یا ربم ا
بخود نزدیک کن حق ندا کند که نزدیک شو نزدیک شود ندا آید که نزدیکتر
نزدیکتر شود تا مس زا نوی می کند و گویند سفین بن ابوعبیده چون از حدیب
بخواند دست بر زانو نهاد یعنی مس زا نوی باری به کند تعالی عن ذلک
از عبید بن عیینم پرسیدند که قول تو و ان له عندنا لزلزلی و حسن پ
چه معنی دارد گوید معنی آن بود که بنده را بخود نزدیک گردانند بعضی از
وی گویند جهان نزدیک گردانند تا مس بعضی از وی **گویند** ابوعبیده
روایت کند از عبدالله مسعود که او گفت سبتا بید نماز جمعه که خدای به هر روز
آدینه ظاهر شود بر اهل بهشت بر تنی از کافور سفید ایل بهشت هر کدام
زودتر نماز جمعه رفته بود بوی نزدیکتر باشند **و گویند** عبدالله عظیم روایت کند

از عبد الله مسود که گفت هیچ کس نباشد از شما الا که خدای پادشاه خلعت
سازد و گوید ای فرزند آدم چه عمل کردی بعلی که میدانی **و گویند** مجاهد
روایت کند از ابن عمر که گفت خدای در حجاب باشد از خلق بجا رحمت
بنا و ظلمت و نور و ظلمت **و گویند** ابو برده روایت کند از ابو موسی اشعری
از رسول خدا که خدای پادشاه روز قیامت بجای کند بندگان را و می خندد
عبید بن جریه گفت من در مسجد نشسته بودم قتاده بن نعمان بیاد حدیثی
میگفت قوم برخاستند و گفتند یا بن جریه با ما برویم و ابو سعید خدری
را پیوستیم که میگویند رنجور است گفت چون پیش روی افتیم پیشت باز
خفته بود و بای راست بر پای چپ نهاده و بر اسلام کردن و می شنیدیم
قتاده دست کرد و بای ابو سعید را بجای گرفت سخت او را می شنیدیم
ای برادرهای من ببرد آوردی قناده گفت چنین میجویم که رسول فرمود
که چون خدای پادشاه از آفرینش عالم فارغ شد پیشت باز خفت و بای بر پای نهاد
ابو سعید چون این سخن شنید گفت در چنین نگنم **و گویند** سخاک روایت کند
از ابن عباس که او گفت محمد در معراج خدا را بخشم بدید بصفت جوانی
آمد و گویند سخاک چون ازین فارغ شد فرو خواند ما را غ البصیر الطی

لعدای من ایاتنا الکبری **و گویند** ابو ذر بن عقیلی گوید رسول را گفتم
یا رسول الله خدای ما کجا بود پس از آنکه خلق بیافریده بود گفت در
ابری بود که نه بالای هوا بود و نه در زیرش آب بس عرش را بر آب بیافزید
و گویند هر شب آدمیه زمین آید و در شبهای دیگر هر شبی با سمان دنیا آید
و سنادی میکند که هیچ توبه کشته نیست که توبه او قبول کنم هیچ استغفار
کشته نیست که او را بدارم **و گویند** چون بدینا آید بر خورشید **و گویند** حماد
سند روایت کند که خدای پادشاه روز عرفة فرو آید بغفات را شتر سرخ مو
نشسته بود و پسرین ازین پوشیده در حکایت گویند که در اصفهان یکی
از فقهای شبیه بود پنجم شتر پاره داشت در حقه نهاده و بیک دعوی میجو
کرده و در جیره نام سجده مثل آنکه آمار رسول خدا را دارند گفتی که چون احمد بن
نج میرفت خدای را دید در غفات را شتری نشسته احمد او را با شتر
و برفت و در شتر آویخت خدای شتر را بگفت و برفت و پاره
پنجم از آن شتر در دست احمد بماند و این آن پنجم است هر که یکی
شبیهی چهار شتری در اصفهان نری چند پیش آن شخص بودی و آن
حقه بر گرفت و بماند آن رنجور بردی و آن پنجم را باب و کلاب آوردی و بداد

برنجوردادی تا بعضی بخوردی و بعضی بر خود مالیدی **و کوی** بن حریفه در نصایح
خویش جمله اعضا بر شمرده و چنانکه آن آدمی در ذکر است و انوشته فرود
مانده بود گفت در قرآن و حدیث نمی یابم شخصی بر خواند و لیس الذکر کالانی
چون شنید گفت افدت و اخذت فایده دادی و خوب گفتی و در
تصنیف بنوشت که ذکر است **و کوی** برنجور شد و ملائکه پسرش او شنیدند
و گویند عرض قدر جبار انگشت از تو فضا است و شب معراج که رسول
بمعراج رفت او را بر انجا نشاند **و کوی** چون رسول خواست که بشیند کوزه
از بلور انجا نمانده بود پای رسول برش آمد و شکست خدای پادشاه رسول
بگرد بر گرفت و گفت کوزه باز زدم در و استن **حکایت** کتد که شخصی
در پیش معاد بن معا و رفت و در ایام التشریف طعامی ساده بود و میخوردند
ان شخص از معاد پرسید که خدا را اعضا است یا نه معا گفت بلی و الله او
مخون این سبکباج که تو میخوری خون و گوشت دارد **و کوی** روز قیامت
فاطمه بیاید پیرا حسن و خون او در دوش افکنده تا داد خواهد خدای
های بر من کند دستار جبردی بسته گوید ای فاطمه بای من همچنان مودع است
از زخم غمزد و من او را عفو کردم تو نیز او را عفو کن برید را عفو کند **ع** از الله

91
گوید روز عید بصلی رفتیم خلقی بسیار حاضر شده بودند و امیری آمد با علما
و طبعا میزدند یکی از پس من گفت خدا را هیچ طبیلی نیست الا طبل تو
او تنها آید و تنها رود و تنها نشیند و در پیش وی علما بنشیند و طبعا اگر چنین
چنین بود او کمتر ازین امیر بود **و کوی** باری پادشاه دست و موی جعد دارد و
نعلین زرین دارد در پای در مرغزاری سبز بر گری شنید و ملائکه ان گری
برگیرند **و کوی** گویند بعضی از ملائکه از پاره دراعه خویش بیارند **و کوی**
روز قیامت حساب خلق کند و او بر صورت آدم بود و گویند هر شب
برات برین آید **و کوی** چون راضی بود عرض بیک باشد ملائکه بدانند
که او راضی است و چون خشم گیرد عرض کران شود جمله عرض بدانند که
خشم گرفته است **و کوی** او را خضر و بنصر و ابهام است و بانگست بر شمارد
و وسطی و سبایه ترک کند و گویند دل مومن میان دو انگشت خداست
چون بنده بسجود شود بر بر قدم خدای بود **و کوی** و دوزخ زیاد کند که کسی است
آنچه مرا وعده کردی جبار قدم در دوزخ نند بعضی از وی پرسود اند ساکن بنود
و فریاد نکنند **و کوی** روز قیامت هر یک از مسلمانان می آیند و جهودی
می آرند و میگویند این فدای من است از دوزخ جهنم و انرا ملائکه بخورند و بپزند

وگویند رعد ملک است که ابر را بزجر میراند و بسیار ابرها می بنم که رعد بادی
 بنود پس ابر از زجر ملک خالی بود و خدای میگوید برسل الريح فترسها با
 من باد را بفرستم تا او را برانگیزد **وگویند** برق منفعه است از آتش در دست
 ملک و ابر را بد آن میراند سبحان الله اگر نیز ابر را ملک میراندی ملک محتاج
 تا زبانه بنودی در راندن ابر **وگویند** لون آسمان سفیدست اما کوهی که انرا
 کوه محیط خوانند و آن کوه از زمره سبز است لون آن بر آسمان افتاده است
 ازین جهت سبزی نماید و این جبل عظیم است که لون آسمان اگر عکس کوه
 محیط بودی بایستی که سواد زمین سبز سبز نمودی و گویند آفتاب و ماه و کواکب
 همه قند بهاست و هر یک بدست فرشته است در آسمان در می آویزد چنانکه ما
 قند بهما در ساجد آویزیم و از جایی بجای نقل می کنند یعنی ملائکه ایشانرا از برجی
 به برجی نقل میکنند چنانکه ما قند را بقلع می کنیم از وافی بر وافی و از صفه بصطفه
وگویند آفتاب هر کس که نشسته است و ملک آن بزمندگی در ارمی نشسته چون
 فرو شود ملک او را بر عرش و انجا عبادت خدای نمیکند چون باده او باشد
 او را باقی مشرق آرد و در آن کوه ساله نشاند و آن ملک آن نیز او را بزمندگی کنند
 تا شام در ماستابین زمین گویند **وگویند** ماستاب را غلافی است چون غلاف

شمس و ملک بر آن موکلت و آن فرشته موکل او را بتدریج در آن غلاف
 میکند تا مجدداً بدید شود و آنرا محاق خوانند و زیاده و نقصان قمر از نیست
 و العجب که خدای چون آسمان بیافزید و شمس قمر بیافزید چون فرشته
 بیافزیده بود قمر را که در غلاف میکرد و پیردن می آورد **وگویند** سبب کسوف
 و خسوف آن بود که آفتاب از کوه ساله در افتد و در قفس جای خویش باز نماند
 انکه در دریا افتد تر شود تا یکی در وی بدید آید انرا کسوف خوانند و ماستاب
 محضین او را خسوف خوانند سبحان الله در شکان بایند باریان موکل کرده
 نامی کنند چهار می کنند که او از پشت کوه ساله میفتد مگر ملک آنرا قوت آن
 که ایشانرا نگاه دارند و نیز بسیار کسوف و خسوف در وسط سما دیدیم
 از ایند انما لغر الغلایس در وسط سما در کدام دریا می افتد **وگویند** دو فرشته
 مستند یکی جوهری سفید و دست دارد یکی جوهر سیاه و ایشان موکل اند
 بر روز و شب و چون ملک جوهر سفید در آسمان بیاید روز شود و چون
 فرشته دیگر جوهر سیاه بیاید و روز شب شود **وگویند** درازی روز و شب
 اینان از آن بود که فرشته جوهر سفید دیر تر بگذارد او دراز تر بود و شب
 کوتاه تر و ملک دیگر جوهر سیاه دیر تر بگذرد او دراز تر بود و روز کوتاه تر

و گویند آسمان را عمدت اگر چه مانی بنیمد که بنده آدمی و حیوانی دیگر که میرود
ناکی بینند و بمیرد از آن بود که خود را بر آن استخوان زده است و بعد
آن بمیرد و ما انرا را می بینیم **و گویند** علت زلزله آن بود که چون خدای عز
وجل می کند بر زمین او خرم شود از آن تا دی در اضطراب آید از زلزله خواهد
و درید و جزر گویند خدای عز را ملکی است چون بای در دیانند در اضطراب
آید و بر ساحل افتد از آنکه گویند و چون بای از دریای بیرون نهند آب با موضع خود
رود از اجز خواهد **و گویند** فواکه و حبوب در عمد اول نیز که بود ازین که در زمان
ماست تا گویند عدس چند پیری بود و دانه کمند چند کرده تنبی و خسته غله
چند درختی بود **و گویند** مالدی مردم منقاد کرد بود بکر اینان و اعننی از تنو پان
گرفته اند و گفته اند در عالم هیچ چیز از معادن نبود تا از زمان که خدای عز را
فرستاد بقوم یونس چون ایمان آوردند و عذاب از ایشان برداشت آن
عذاب پاره پاره گشت و در زمین پراگشته شد و آن آسمان مس و غیر آن
از معادن بدید آمد **و گویند** در باب بقیه طوفان نوح است و پیش از طوفان نوح
هیچ دریای نبود **و گویند** تا یکی جنبش با دمای سخت که در ختم ازینج بر کند از نفس از دها
که در صحرا بود چون عمرش در از شود و حیوان بر او در برنج باشند خدای عز

درشت نگار بفرماید تا و برادر دریا اندازند چون ایل دریا از او در برنج آیند
فریاد بردارند آنکه خدای عز را ملکی که چند نفر سست تا او را از دریای بر آورند
و در هوا پیرند و در دریای جوج و با جوج اندازند و آن روزی ایشان باشد
و بخورند **و گویند** هر برنی که حیوان را بکشد از آسمانی بود که خدای عز را با تش کرم
کند و ملکی که را بفرماید تا آنرا بد انگشت او خواهد اندازند و چون بدور رسید
و گویند مسیح قطره از باران بر زمین بناید الا ملکی با وی بود تا آن قطره را بجا
خود نهد و مانی بنیمد که قطرات برنجاست می افتد و اجماع است که ملک
نزدیک نجاست نشود **و گویند** خدای عز را ملکی موکل از حادها کرده است
چون وقت خروج منی بود ملک بیاید و خطاب کند رحم را ناکت ده شود
گویند بسان آنچه در تو و دلیت می نهند چون قطره رحم افتاد ملک گویند
یا رب کلیم خدای خطاب کند که صورت نگار آنکه ملک صورت نگار
از مردمان یکی یاد و سعید یا شفی و این خلاف قول خداست که میفرماید
هو الذی یصورکم فی الارحام کیف یشاء و نیز اتفاق است که
چون جبرئیل بر رسول ص داله آمد بار اول رسول ص مستعجبند و حال با خدیک
بگفت خدایچه او را گشت اگر در بار آید مرا خبر کن چون جبرئیل ص بار دوم

خد بجز سر برهنه کرد رسول گفت بر دست خد بجز گفت این ملک را اگر دیو
 بودی ز رفتی سبحان الله چون ملک در جانی رود که زنی سر برهنه
 کرده بود چگونه نزدیک رحم زن شود و صورت نکارد اما این جا بد
 هم بقول خود قضیت میشود **و گویند** اگر کسی نظر در آینه کند آن صورت که
 می بیند حقیقت ذات وی بود پس لازم بود که بکیم در بیکرمان در دو مکان بود
و گویند علت آنکه از یک نطفه یک انسان یا دو انسان یا سه انسان
 حاصل میشود آنست که خدای عز و جل در تیره آدم بیافرید در باره که یک سیاه
 و سفید و سرخ و آن ذرات را در آدم نهاد پس از آدم هر دوی آورد و کوا
 و از حوا بفرزندان دیگر تا آخر عهد مجتبی کند و خداوند خلق را نه از نطفه
 می آفریند بلکه از آن ذرات می آفریند که با منی بیرون می آید یک فرزند
 بیاید و اگر دو و برآید و اگر سه آید و اگر مردی با زنی عظیم جماعه کند
 آن زره را صایع گردد باشد وزن با عظیم تمجین حکم دارد و خدای عز و جل
 فلینظر الانسان ثم خلق خلق من ماء دافق یخرج من بی الصلب
 والتراب انه علی وجه لقادر یوم تبلی السرایر و میفرماید که
 ثم خلقنا النطفة علقه فجعلنا العلقه مضغة الایة و میفرماید که

خلق من الماء بشرا **و گویند** چون آب مرد غلبه کند فرزند پسر بود و اگر
 آب زن غلبه کند فرزند ماده بود و خدای عز و جل میفرماید که یهب لمن یشاء
 اناثا و یهب لمن یشاء الذکور **و گویند** رسول ص و آله فرمود که از خدای عز و جل
 بلا بگریزید و خبر رسول ص و آله جانت که احذرُوا اذیت ذوی العیال
 میگوید بر منیز کنید از ظلم انکس که او را برنجی باشد و تا کید را گفته است
 یعنی ایشان را رقت دل زیاده بود از اصحابش دعای ایشان با جابت
 نزدیکتر بود آنکه اذیت ایشان بزرگتر بود از اذیت تن درستان و
و گویند جنیان کرده کرده میزند چنانکه آدمیان میزند **و گویند** صور
 سر و پست بزرگ و بعد حلیاتی سوراخ دارد وی بود و ارجح در صور
 کند و ملک در دمان گیرد و در وی دم و بد آن باد سر و روحی با جای خود
 و خدای عز و جل میفرماید کما بدانا اول خلق نعیم و فرمود که
 کما بداکم تعودون پس لازم بود که اول خلقت نفخ روح تصور بوده
و گویند اول چیزی که خدای عز و جل آفرید جوهری بود نظر بان جوهر کرد
 آن جوهر آب شد روانه و از آن آب خلقی بیافرید و دیگر گویند اول
 ما خلق الله القلم و امثال این بسیارست اگر خواهیم که جمیع حقائق اهل

حشو یا دکنیم بیک مجلد تمام نشود و این مقالات قومیت که خود را
 سلفی و اصحاب حدیث خوانند و اهل سنت و جماعت و هر که درین
 خلاف کند او را اهل زلیغ و ضلالت خوانند **نکته** ابو الفتح عجبی
 الشافعی الاصفهانی یافتیم که روایت کند از افضل الدین ابو الوفا از
 ابونعیم که او گفت جزوی بر من عرضه کردند بخط شیخ ابوبکر بن محمد بن عمر
 بن الحسین الرازی که در آن ذکر مقالات مشبهه بود و مجسمه جبل از آن
 قبیح تر بود و بسی از آن بدعتها که بکفر می انجامید و مابعضی از آن درین یاد
 کردیم **باید** آن قوم گویند ارواح نه مخلوقست و قرآن که می شنوم از خدای
 می شنوم و باری که کلام خود بر زبان بندگان میخواند و هر رفته که نام
 خدای بر آن نوشته باشد ذات باری در آن رفته باشد و بنده سراج
 فعل و استطاعت و قدرت نیست جمله افعال از باری صادر میشود
 و اصناف فعل یا بنده بطریق مجاز بود چنانکه جمیع صفوان گویند **و گویند** ابدان
 نه مخلوقست و در نیامت جمله خلایق از مومن و کافر خدای را بحکم سر
 به بینند و روزه دار را طعام و شراب خوردن از عذوب شمع تا طلوع
 شمس مباح بود **و گویند** آلات مصحف از جلد و آسن و غلاف جمله قدیم است

و هر که گوید رحمت مخلوقست جهنمی باشد و هر که گوید خدای نه جسم است
 کافر بود و قنوت خواندن در نماز کفر بود و سلام کردن بر کسی
 نه مشبهه و مجسمه بود و جواب سلام اودادن روا نبود و نماز تا آخر وقت
 واجب نشود و فرق نیست میان نماز فرضیه و سنت و میان جاهل
 و عالم و فاسق و صالح و عاصی و زاهد و هر که ترک نماز کند در زمان جهالت
 قضا لازم نیاید و چون در نماز سر از رکوع بردارد واجبست که دست
 بردست بندد و امام قوم اگر بانگ نماز گوید جهنمی باشد و هر که بای از زیر
 بر تواند گرفت و دیگر بر زمین تواند نهاد چرخ بر وی واجب و لازم بود و اگر چه
 زانو در حال نهدارد و اگر کسی حدیثی از محمدی شنیده باشد و قومی گویند تو
 شنیدی نشنوده بود و اگر روایت کند کاذب بود و اگر نفی داند که
 این حدیث را شنیده است و گویند تو نشنیده او شنیده باشد
 و اگر روایت کند صادق باشد و بیع مصحف حرام بود **باید** قومی باشند
 که ایشانرا معطله خوانند و اعتقاد ایشان ضد اعتقاد مشبهه بود **و گویند**
 شاید صفت کردن باری به بجنه ای که آن چیز در مخلوق موجود بود و
 گفتن که باری نهی است یا موجود یا حی یا قادر یا عالم یا سمیع یا بصیر و

امثال این و در آن توقف کنیم گوئیم مخلوقست و نه غیر مخلوق و این معنی از
ملاحظه گرفته اند **وقتی** از امثال گویند که اگر چون یکبار سوختند در
دو رخ بعد از آن همچنان باشند و هیچ الم ورنه نباید امثال فی الجا
افتاده باشند **بدان** محمد بن الفضل الکازروبی العارسی کتابی تصنیف
کرده است نام آن هدایت و این شخص از اصحاب شافعی است
و درین کتاب خرافات بسیار یاد کرده خواسته که بعضی از آن ابجا
یاد کنیم دعوی آن کند وی اعتقاد سلف دارد ترک آن کردم که سخن درین
باب درازند اما در باب ذکر فتنه از مقاله وی یاد کنیم ان شاء الله و حله عزیر

دوازدهم در مقالات اهل تناسخ

بدانکه جمله فلاسفه و مجوس و یهود و نصاری و صابیان بتناسخ گویند
و در فرق اسلام بیشتر آن باشد که در ایشان تناسخ بوده اند و باشند
فلاسفه گویند نه چهار نوع بود نهی و منی و ریح و فیه اما نهی در اجساد
ادمیان بود و منی در بنایم و سباع و طیور و انواع حیوان بود و فیه در
انواع دواب و حشرات مثل مار و کژدم و خفاش و جملان و سلحفا
و ریح در اشجار و نبات و گویند ایشان را منی گویند درین اصناف چهارگاه

بر قدر مراتب ایشان و عبت میکردند در اجساد با از جسد فی حقی
و گویند زیسان این قوم انبیا و رسل باشند **و گویند** عالم ادوار و کراست
و غیر از دنیا هیچ سراسی دیگر نیست و حشر و نشر و قیامت و صراط و میزان
و حساب و بهشت و دوزخ همه محال است **و گویند** قیامت عبارت از
پرو شدن روحست از بدنی در بدنی دیگر اگر خیر کرده باشند ببدن خیر
شود و اگر شر کرده باشند بدین شر بر نقل کند و ایشان را در اجساد
بود و لذت باشد و عذاب و شفت بود و هر روح در جسد انسان بود
او را راحت و لذت باشد و هر که در اجساد بی بد بود خیس مثل کلاب
و خنازیر مغذب باشند و آخر منی ایشان در کرمی بود که جک بقدر آنکه
بسور اخ سوزن بود و گویند معنی است وید خلون الجنة حتی تلج
الحمل فی سم الحیاط اینست و چون بدن حد رسید و ازین کرم مفارقت
کرد دیگر بار نقل مجد آدمی میکند اما چنین نقل میکند و این معنی عبارت
از بهشت و دوزخ و معاد **و گویند** بمنزله جامه باشند چون کهنه شود
آرا بپندارند و گویند قول خدای که تقصیر جلودم بدلتام جلودا
غیرها منبش اینست که گفتیم قوله فی ای صوره ما شاء و یکک گویند

مغشس است که در هر صورتی که خواهد ترابشاند اگر خواهد ازین نقل
 تراب آدمی کند و اگر خواهد بسک یا خوک یا غیر آن **گویند** و ما می دانیم
 فی الارض ولا طائر یطیر بجنایه الا لایم امثالکم ان پرش میخواهد
 که هر چه بر روی زمین رود و در هوا برود در اول آدمی بودند چون تمام دولت
 و نیکوئی آنها را از عالم آن میخواهند که تمام در خود بدانند که روح شما
 نقل میگردد کما لید خواهد کرد کما لید آدمی یا کما لید دیگر حیوانات **و اجد**
 بن حایط و فضل جذبی در تاسخ غلوی بسیار کرده اند و گویند هر چه رفت
 که با طفل و بهایم رسد از آن بود که در دور اول گفته اند درین روز
 چرا از آن می یابند **گویند** هر چه ذبح است آن صاحب بود از هر آنکه در
 دور اول قتال و خونریزی بوده باشد **گویند** شہوت است از آن بریده
 که او در دور اول زاینده بود و اگر نیز بود او را حلقه در افکند تا بمقصود برسد
 و گویند تیس درین دور از آن بر مادر و خواهر و دختر و خاله و عمه جمیع و با این
 ضراب کند که در دور اول زاینده است پس این را لازم شود که نمک
 کسی بکشد که برین ظلم و عقوبت کند جای آن باشد که در دور اول کرده
 باشند و هر که برنج نکشد که او مستحق برنج بود او مستحق ملامت نباشد

مثل آنکه حد زنا یا قاذف یا خا رزند یا دست سارق پیرد مستوجب
 ملامت نباشد و اگر کسی این را بکشد دلیل بود بر آنکه این در دور اول
 خون بناحق بر جسته اند پس قصاص لازم شود **و اگر** کسی با زن یا فرزند این
 فساد کند این نیز در دور اول مثل آن کرده باشند با زن و فرزند دیگر
 و میان اینان خلافت که قومی در دور اول بکشد مکرر می شناختند در دور
 دوم بکشد مکرر استناسد یا نه بعضی گویند در دور دوم بکشد مکرر استناسد و
 دانند که ارواح اینان نقل کرده است با جاد و دیگر و بعضی گویند هر روح
 که نقل از جسد آن بجسد آنان دیگر کرده بود بکشد مکرر داد اند و حالت
 اینقان معلوم باشد و هر دو وجه باطل است **ابطال** وجه اول
 آنست که اگر حالت مستوجب معلوم بودی بایستی که اگر در دور اول جمعی
 که یکی را از برادران و خویشان یا دوستان می شناختند و بعضی ازین
 شر بر بودند یا قتال و درین دور روح اینان نقل یا خوک یا بسک یا دیگر
 یا کتار کرد این شخص که روح وی بجسد آنان نقل کرده است دانستی
 آن خوک یا بسک یا کتار یا کرک آن شر بر است که در دور اول برادر
 یا خویش یا دوست وی بود و چون معلوم نیست قول این باطل **ابطال**

وجه دوم آنست که اگر روح در دور دوم نقل یابد انسان کند یکدیگر را نشان
 چنانکه در دور اول می شناختند بایستی که اگر شخصی را در دور اول صد بار
 بر دیگری بودی و غریب مفلس شدی ادای مال توانستی کرد و درین دور تو را اگر
 صاحب قرض طلب قرض کردی تا خود ادای آن بگردی یا اگر در دور
 اول شخصی بر آری داشت و در دور دوم روح آن برادر بجهت زنی بوده است
 این شخص را معلوم بودی که روح این زن در دور اول در حید بر آری بود
 چون هرگز کس این معنی ندانست و نه هم گز خواهد دانست لازم شد که
 قول ایشان باطل باشد **و گویند** هر که در دور اول زن بوده باشد در دور دوم
 باشد و آنکه در آن دور مرد بوده درین دور زن باشد یا سنا گیتی که در دور اول
 در میان ایشان رفته باشد درین دور بقدر آن استیفا کند مگر و طی او
 حلال بوده باشد درین دور هم حلال بود و اگر نجس بوده باشد درین دور هم
 نجس بود و ما اگر در دور اول انسانی و طی بهیمه کرده باشد یا سگ یا خوک
 درین دور نقل روح او بمثل آن بهیمه یا سگ یا خوک بود و نقل روح آن بهیمه
 یا سگ بجهت انسان کند تا این انسان مثل این فعل با آن بهیمه یا سگ یا خوک
 کند پس ایشان را لازم بود که اگر شخصی در دور اول روزی با زنی این فعل کرده

در دور دوم با کودکی و در دور سوم با کافری و دیگر با غری و بمجنس با سگ و خوک و کفتار
 درین دور آن شخص روزی زن و روزی مرد و روزی کودک و روزی کافر
 و مجنن هر و سگ و خوک بودی فساد این قول بر هیچ عاقل پوشیده نماند
 و این قوم را در مدت ادوار و احوال خلاف بود بعضی گویند در دور اول هر سال
 سال بود و بعضی گویند چون در ادوار و حید با بگرد با گ شود آنکه تا سال
 شود و با ملائکه باشد و این قوم را طیاریه خوانند و بعضی از ایشان گویند
 خدای بهیمت آدم بیافرید یکی بعد از یکی و آن اول بجای هر سال در زمین مقام
 کند با نسل خود اجداد امواتا پس قیامت بر ایشان بر خیزد و آدم با ایل خیر تا سال
 اول روند و ایل شش در طبقه دوم زمین روند و این معنی بهشت و دوزخ بود پس
 آدم دوم را بیافریند با نسل چون آن مقدار بر ایشان گذشت آن دوم را با نسل
 دوم برد و این دوم را با نسل اول هم برین عنوان تا بهیمت آدم را بیافریند و
 هر یکی از ایشان چون با نسل منعم رسند با نسل خود از ایل خیر ملائکه و روحا
 شوند و عبادت خدای میکنند و ایل شش چون بر زمین منعم رسند مورد
 جعل و خاف و امثال این شوند از حشرات زمین و ایل شش بسیارست پس قدر
نیز در مقالات نوی که این را جماعه خوانند

بدانکه این قوم منصف فرقه باشند **اول** داویدیان و طایفه است که اکنون
از اصحاب داود کس مانده **اول** اصحاب ابو حنیفه و ایشان در اعتقاد پنج
فرقه باشند **۱** معتزلی **۲** کجاری **۳** کرامی **۴** جرجی **۵** جبری
و اهل خوارزم در فروع جعفری باشند و بخاریان روی و سوادش در شافعی
کاشان حنفی باشند و بعضی از کرامیان غور و سند و خراسان حنفی
باشند حنفیان کوفه و بغداد و سوادش و ابو حنیفه و تلامذه وی جرجی
باشند و اکثر حنفیان بلاد خراسان و کل بلاد الهند و فرغانه و ترک
جبری باشند ابو حنیفه گوید معرفت خدای ب عقل واجب شود و مبتنی در
کتاب خود آورده و این نقل از وی کرده اند از ابو حنیفه در کتاب فقه
اگر گفته است لابد که خدای در جهنمی باشد و او بر عرش مستوی است
و ابو حنیف کجاری در کتاب رد مبتدیان گوید ابو حنیفه گفت خدای
باموسی سخن گفت از بالای هفت آسمان و بالای زمین موسی منتهوا بنید
و او بالای عرش است **و گویند** ایمان قولست غیب و در بعضی احوال
گویند ایمان قولست و تصدیق و در زمانی گفته است ایمان قول و عمل است
دیگر گویند تصدیق ایمانست و اقرار اسلام کس تشبیه تصدیق بر روح کرده است

و تشبیه اقرار بحد **و گویند** آسمان لایزید و لایفقد معلوم نیست که این
اقوال او در ایمان کدام مقدم است و کدام موخر **و گویند** خدا را با بهی
ست که خود داند و کس نداند چنانکه ضراب بن عمرو گوید و گویند از حسن
که هر که کافر بود در دوزخ ماند و آنکه مومن بود در بهشت برود و لیکن حدیثی
گناهان وی بیامزد و او را عقاب سخت نگاه دارد **و از** محمد بن الحسن
پرسیدند که اطفال در بهشت باشند یا در دوزخ گفت ابو حنیفه گفتی که
اطفال در بهشت باشند یا در دوزخ و من نیز نگویم که اطفال مسلمانان
و مشرکان در بهشت باشند یا در دوزخ اما میدانم که خدای کسی را بی
جرم عقوبت نکند و ابو حنیفه گوید خدای تمام در ازل خالق در ازل
و در کلام خدای وقتی گفتی قدیمست و وقتی گفتی محدث است معلوم
نیست که در آخر عمر بگذارد فعل بود **سید** بر سلم گفت اسمعیل بن حماد
بن ابی حنیفه را دیدم در خانه امامون گفت قرآن مخلوقست و این درین
و پدر من و جد من **و محمد** ابن الحسن گوید هر که بقرآن سوگند خورد منعقد
نشود زیرا که مخلوقی سوگند خورده باشد این معنی سیاسی و سطری
در باب ایمان یاد کرده است و ازین جهت که اقوال او در کلام مختلف بود

در زمان صاحب حدیثی بود در اصفهان ویرا حافظ ابو موسی گفتی
از اصحاب شافعی بود وقتی در حلقه ائمه نقلی در باب از ابو حنیفه میکرد
گفت کذب المزجی المعتزلی واکابر اصفهانرا این معنی معلوم است و متاخر
اصحاب ابو حنیفه گویند خدای ^۲ در ازل خلق را در ازل خلق صفت
و فعل صفت ذات الله و خلق و فعل هم در ازل اند سخن متناقض است
زیرا که عقلا دانند که فاعل پس از فعل بود و فاعل چون سابق بود فعل چگونه
از بی باشد و گویند کون صفت از بی بود و کون صفت محدث و گویند
زمین و آسمان نه خلق خدا ایند بلکه مخلوق اویند و جمله امت متفق اند که جمله
اجسام خلق خدای تعالی است و خدای امیر باید که خلق السموات و الارض
اکبر من خلق الناس اگر خلق صفت ذات باری بودی هیچ معنی نبود
فوق کردن میان خلق آسمان و خلق الناس پس باطل باشد که خلق از بی
باشند و این قول از دهریان و فلاسفه فرا گرفته اند ^۳ **گویند** یعنی قول
ابو حنیفه است که گفته است که خدای ^۴ در ازل خلق را در ازل خلق است
و این سخن طوطی است که چون دهمی گوید خلق از بیست زندقین باشد و
خوشتر مباحث و چون ابو حنیفه گوید امام اهل سنت و جماعه باشد و این قول

مقتضای ماوراء النهر است و حنیفان خراسان و ماوراء النهر و فرغانه و
ترکستان گویند صفات ذات باری ^۵ و صفات افعالش جمله قدم است
و گویند ایمان مخلوقست و غیر مخلوق و آنچه مخلوقست فعل منبذ بود چنانکه
گوید لا اله الا الله و محمد رسول الله و آنچه در مصحف نوشته است نه مخلوق بود
و این مذمت قومی بود از ایشان **ابو عصمه** در فصل اثبات کلام گوید نه
منظوم است و نه منقطع و نه متجری و نه منبعض و نه صوت و نه حرف
و نه لغت و نه اعراب و نه نصب و نه خفض و نه رفع و نه جر و نه مذكر و نه مؤنث
و نه محفوف و نه مرفوع و نه مجروم و نه مفعول و نه موزون و نه عری و نه
فارسی و نه سریانی و نه تصرف و نه نحو و نه فصاحت و نه بلاغت و نه لفظ و
نه قرائت و نه کتابت و نه ملاوت و نه موجد و نه محضر و نه سطل و نه قصیر
و نه قلیل و نه کثیر و نه مجتمع و نه متفرق پس گوید تورات و انجیل و فرقان و جمیع
صحف که بر سبیل فرستاد کلام است در مصاحف نوشته در دلهام محفوظ
و کتبها مسحوق و بزبانها مرفوق و آن متر است و نه حالت در این مواضع
و حکایت و عبارت و ترجمه نه کلام خداست **اهل** بخارا گویند ایمان
قدیم است و ایشان و اهل سمرقند گویند هدایت قدیم است و گویند انبیا

مقصودمند از کبایر و صغایر اما از خطا و زلات و سهو و نسیان معصومند
و چهار زن را نبوت نبود حوا و آیه و مادر موسی و یونس علیهم السلام و پنج
فرقه از پنج کاذب باشند الا که آنرا که برخلاف ایشان بود کافر گویند و محمد
حسن در کتاب صلوة گوید نماز از پس معتزلی درست نباشد اگر گویند
اگر کسی کافر گویند که در اعتقاد بخلاف ایشان باشد گویم این سخن باطل است
از بهر آنکه ابو عصمت عبد الواحد احمد البخاری در کتاب الاصول فی التوحید
گوید امیر المومنین علی روایت کند از رسول خدا که او گفت جهودان
مبتدیان و یک فرقه شدند همه هلاک شدند الا یک فرقه و نصاری مبتدیان
دو فرقه شدند همه هلاک شدند الا یک فرقه و شما مبتدیان دو فرقه شوید
همه هلاک شوید الا یک فرقه و آن فرقه بدو ازده فرقه شوند همه بر ضلالت الا
یک فرقه ابو عصمت گوید این که گوید یازده اهل ضلالت باشند یعنی هر که او را
خطا افتد در فرقه بزرگ آنکه اجتماع کند بعد از آن که در عقیده راه راست باشد
و بعضی از اصحاب گویند که ایشان صالح باشند مثل ادراعی و ربیعہ رابی
ابن یحیی و داود و عثمان متی و حکم بن عیین و اسحق را موی و مالک و شافعی و
سیان ثوری و حسن بن الحسن ابن ابی نمیر که رسول گفت صالحند

در این کتاب گوید آن فرقه که بر حقند ابو حنیفه و اصحاب و بنی و انصاری
گوید این که اصحاب گفته اند نزد من خطاست از بهر آنکه همه مجتهد مصیب
باشند و این حکایت که یاد کردیم کیفیت است از بهر آن مقاله چهار کاتب
را ترک کردیم که هر فرقه را در باب خود یاد کرده ایم و هیچ فرقه از این چهار
نیایی که گوید اعتقاد ابو حنیفه غیر اینست که ما داریم و دیگران دروغ
میگویند و این فرقه پنج گانه در فرقه مذکور است اصحاب ابو حنیفه باشند
ابو حنیفه که گفت نام ابو حنیفه نعمان بن ثابت بن روطی بود از کابل و بنده
بنی تیم بن ثعلبه بود بعد از آن بنده می فعل و ثابت بن اسلام را بنده بود
حارث بن ادیس گوید ابو حنیفه از ترمد بود و گویند ثابت از ایل انبار بود
و اسمعیل بن حماد گوید جدم یعنی ابو حنیفه نعمان بن ثابت بن مرزبان از
انبار فارس بود و در اجداد من هیچ بنده نبوده است و ابو حنیفه در
رزحوت بوجود آمد یعنی هجرت رسول خدا و در سال صد و پنجاه از هجرت
از دینا هجرت خدا رفت و او را هفتاد سال بود و ابو حنیفه کوفه بود
و او را بدو بزرگ امیر المومنین بود و او بروی عاقر دیر گشت در و در این

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

و اما بعد و ابرم که دعای امیر المومنین در حق سبحان باشد بداند این
حکایت دروغ است از بهر آنکه اجماع است که امیر المومنین در سال
جمله از حجت بخوار حق رسیده چگونه او را دیده باشد و از غلو
اصحاب ابو حنیفه یکی آنست که گویند رسول فرموده ابو حنیفه سراج
امنی اگر امت را از جوغی ناکر زراست و آن جوغ ابو حنیفه است
آن است که ابو حنیفه را دریافته اند از نوزدی محروم و بی نصیب مانند
و همچنین کسانی که در زمان وی بودند و بعد از وی تا قیامت و تبع وی شدند
و ترک مذیب وی کردند ایشانرا از آن نور نصیبی نماند و در ظلمه گرفتار
باشند و ایشان از خرافات چنین بیا گویند و در ذکر آن هیچ فایده نیست

چهارم در ذکر فقه سیم

و چهارم که ایشان خود را و شرکاء را اهل سنت و جماعت خوانند مالک
و اصحابش و شافعی و اصحابش و مالکی در اعتقاد هیچ فقه اند **فقه اول**
خواجه و ایشان در مغرب بسیار باشند و در میل ماهرت علیا و ماهرت سفلی
در ستاقهای این دو شهر و بعضی از زمین افزونیه و مواضع دیگر و ذکر مقاله
اینجا در باب مقاله خواجه یاد کردیم الا آنکه خواجه ماهرت از جمله خواجه

تیر باشند از جمله افعال ایشان یکی آن بود که نغمهای اسب بسیار بر درختها کوبید
و آنرا عظیم مبارک دانند **فقه دوم** معتزلی اند و ابو علی و ابویوسف و اکثر
معتزله بصره ابو الحسن اشعری جمله مالکی مذیب بودند و در این فقه در
باب مقاله معتزله یاد کردیم **فقه سوم** مشبهه باشند و مشبهه مغرب
از دیگر مشبهه تعصب بیشتر کنند و گویند ابو الحسن اشعری نصرانی بود و
منجواست که تا دین رسول و اعتقاد در خلق تباه کند بمیان مسلمانان
و گفت مسلمان شدم و بدعتهای چند نهاد زیاده از آنکه نصاری گویند
و او را خواهری بود از زمانه نصاری وقتی شد با او را بر سر رانش نمود
نداد اشعری جملتی چند کرد تا او را راه داد چون بدو رسید خواهر او را
ملامت کرد و گفت دین آبا و اجداد ترک کردی و بدین مجرمتی او
گفت من دین آبا ترک نکردم سم برانم و عرض من فساد دین محمدا
بدعتهای چند از بهر ایشان نهادم که تا روز قیامت از آن خلاص نیابند
و اشعری همان نصرانی بود خواهرش خوشدل شد و او را دعا کرد و این حکایت
از بعضی مشبهه مغرب شنیدم و العمد و علیهم **فقه چهارم** از مالکیان که
ایشانرا سالی خوانند و مالکیان بصره جمله سالی باشند و ایشانرا مقاله بسیار

یکی گویند حمزه اهل عصات از کافر و مسلمان خدای پورا بخشم سر پیستند
و گویند مرده در کور طعام خورد و شراب آشامد و جماع کند پس بدین طریقی
کورسالیان بر از نجاست باشد و چون ایشانرا حشر کنند جنب باشند
و **فق** **ع** اشعری باشند و اعتقاد اشعریان بعد ازین گفته آمد انشاء الله
و مالک گوید ایمان نقصان شود ولیکن زیادت نشود و مالک گفت
استوی استقر و گویند از دینی استوی رسیدند گفت استوی
معلوم است و کیفیت مجهول یعنی کیفیت نشاید گفت و هر یک از فرقه
ازین پنج فرقه آنرا که برخلاف ایشان بود در اعتقاد کافر گویند و در فرقه
جد مذنب مالک دارند و هر یک دعوی کنند که اعتقاد ما اعتقاد مالک است
اما اصحاب شافعی شش فرقه باشند و نسب شافعی نامش محمد بن
ادریس بن عباس بن عثمان بن شافع بن السائب بن عیینه بن عید زید
بن یثیم بن مطلب بن عبد مناف و پدر دهم شافعی عبد مناف است و
مطلب و یثیم که پدر رسول است پس عبد مناف بودند و قومی باشند از
اصحاب شافعی که بادیگران محاکمات کنند از اصحاب ابو حنیفه و مالک
و احمد و غیر ایشان گویند مذنب شافعی بهتر از ان دیگران بود زیرا که

در نظر بازمانده بطور اجماع
من مضیق که نمودم در این کتاب

مصلحتی باری حضرت جابر
دوم کم خطبه اوفی رسول
خطیبان ابوالبخیر رسول
جوید مسجد بابا بنی
اول در کتبی الیه ابو جحان
شعف ابوبکر بن عبد اول
بنی اعدای قو ضیفن بجوید
سوز او کی که با قدر
فوق اول که محرم اولی که

و جامع اصم گفت هر که در
مذمب آید او را سه مرتبه باید بکشد
موت الا بیضه و آن که ستم است و موت الا
و شقی است
و گفت جامع اصم انفا
که بمقدار یک سبزه و آن که بکشد یکبار
بر صوفی ضیفن بکشد دین خویش را بکشد نگاه
نیکو شریف عطار

هذه المفردات مرتبة على حروف الهجاء **حروف الباء** برزدي
 هو نوع يعمل منه الاكباب في المركب واذا قيل قرطاس فصول
 يعني به عن البردي محرقا وعلم محرق **بارق** هو الاسفيد
بلاور هو السوسن الهندى يكله من النار ينفع من اللسان اذا
 غسل وعلى معجون بالحواء في المصلي له في المركبات ومغناه
 الشيب بالقلب **باري** هو الايار في المركب **بناس**
 هو صخر البطم وتقال ايضا بناس **بند** هو المرفان ومن الاسمان
 المصطلح عليها في لغة اهل الطب **بنات اللبل** هو الشرب **بنا**
اللين هو المالح الصالح وهو الدواء **بنات الاسطوانات**
 هي السهم الضرورية **باورنهر** اسم علم الجبل الادوية المسبوحة
 بسط **بالمود** فاذا تركب تركيبا من المفردات سمي مركبا **برج**
 هو زهر الشطب الثابت في ارض الشرق له راحة طيبة **حروف**
التا تافيا هو الدرباس وقيل انه صنف السذاب وهو النورين
 وخصه عنه فلم اجد لسذاب صمغا يقال ان صنف السذاب
 الغر ينعف فخصه عن الالف وسالت عنه ابن البطار فذكر ان
 عندهم في المغرب سذابا يطبخ برابا كثيرا برجم مثل الشجر ولم
 يطبخ صمغا وتقال ان الدرباس عن الكبيك والاول اضي
 ويعرف بانوار البارد وكلما هما مرفان والذه ذكر منه ما يش
التافيا ومزاجها وقوتها تدل على قوتها من اللبنة المخربة
 تاكلوت هو الغريبون ايضا وهو اللبنة ايضا ثا هو

حروف الالف

ابن

هو من العرعر فارباس في التا اضطر

صنفين الزين فار ٢ بابين

افرنجكل صنفه تالاف فلنجكل كشوت

ول زهر صغار ايضا وفيه مران وعصوة واصف الذي يكون على الشوك والشجيرة اللب الكلا ورون

افقيا

في

وهو الشوم بودري ايضا والحمد ذكر بعض الكسرين انه حش
 الا بيض والاسود وليس بضيء بل الصبي انه من انواع الرشا
 وانار ابيه ونقله عنه والدي وطعم طعم الرشا ومنه اصفر
 والحمد وقدر برز وقدر برز اختشاش موزر الالانه اصله وسجل
 بولاعنه اذا عد برز اليا وقيل انها من جنس ولم اكتب ذلك
 نقد وهو الكزيت كبر **النجبة** اليا بته توبال الياس
 قنر النحاس ثا لبق وثلاثين **حروف الباء** وهو
 السطوي وسني **الاكم** لانه يثبت في اعلا اجبال ثقاله كبن
 هو اللقاع ثقاله **الوب** هو الكوفي نين **الهر** هو ابي تاغداست
 هو العاقر قرقا وهو اصل الطرض الجبل بيل **تاورن** هو ابوال
 الابل قد شرفناه تراب الق **صخر** الحرسف ثكار هو النفا
 عند اهل الرموز منه معدني ومنه معول وسوف اذكر علمه في
 طمان ثقاله الارض هو ابا بونجي الشاخي تركيبين مصورة
 هو سكر العنوك بكتس من البتوعة التي في ما حارب مسهل كح
 برز البقلة تراب **بالج** هو النخل الذي يؤكل مع النفل براب
 هم الغراسما الرطبة كالاسماك والعامه يتعلونه فان من غار
 قصه النفع وبرز البرز **برز النفل** **حروف التا**
 بيل **النج** هو النخل الذي يطبخ على سواحل اكلبي ن ينفع ثقت
 اكصا فاكثرت في الثمانية وانا طينته واشوق به كمن و
 المعروف وهو اغر بطس مخزطفا **الكر** مازك **والكر** مازك

باب في بيان
 في بيان
 في بيان

خبرنامه

هو اما هو دانه و هو شهيد انك مندهي بسمل و يقضي حجر الروشنا
و هو المرتبة حجر الشياطين و حجر اما بين حجر اجمال و هو المومنا
المعدنية اما الصفة و انما رايته حجر امدوراً و هو كبر قدر البطني
الكبار و الصغار قدر اكنطه الكلبين بكسر فوج و داخله شئ
اسود غليظ و الوصيا و قيل ان حجر نفع ايضاً منفعه ما في داخله
صبيته ذودية و الاسو لو قدر يون و يعرف بالعمران و كف
النسر حسكر صبي و الحصى ابيض و كحش ابيض حجر الكلبين
حجر الارمني و حجر اللازورد و قيل استكمال في معرفة حجر اليهود
و يقال حجر اليهود و حجر المستطه و سمي بهذا لانه يؤخذ في بلاد
اليهود حجر الزبرجد و حجر اخضر يوجب في معادن التي في فيه
رفاً من ينصرف في بياض العين و قيل انه الزعفران و ليس كما قيل
حبه سوداء و التوتون حاشي و نوع من الصخرة البرية
صبيح التوتون و هو المرو و اما و و قيل سمي بهذا الاسم لانه يظن
لشباب ببيوته و كفضه و انواع كثيرة صبيح التوتون
و الغونجي و النغمان البرية صبيح التوتون و ايا يوجب حجر
و لسان الثور و و كاوران بالفارسي ان لسان الثور حجر حمران
و امرقانه فانه يكون في الماء فاذا خرج من مكانه ضرب الهواء صله
ورايته من شعبه كالاشجار ما عضاها صبيح الغيل و البرقلاء
صا لاون و اما زربون و يقال له ايضاً اسد الارض لانه يفت
صوله شيا من انواع النبات و هو حبه الطرافيا و قد تقدم ذكر

[illegible]

۹۵

51

لبنی

[illegible]

قيل هو الزنجار المعر في بؤس في معادن الناس ومنه من
 افترس ومنه كرك والافترس ابيض ومنه بطن البني وبطن
 الكرك قال ورد قال فورد وهو الكلب الذي يكونه اكنيد باد
 وقيل انه يكونه البير وقيل في البير وقيل انه يابوس في البير
 وثان في البير جرفست هو اقليميا الفضة حليبا هي القنة
 ضرور هو الصنفان وهو لقا اصناف اكور الذي يعرف
 بالخلاف حرمل هو الاسفند بالعجمي حرص هو الاشنان نواز
 وهو الطحلب وهو عانس الماء ودواء البير ومنه ما يوجد
 مكعب نواز الصبر ومنه ما يوجد على الصنخ حمر وقال
 صومر وهو التمر من البير سود في هو السادن وهو حجر الدم
 ويعرف بحجر الطور ايضا حب الحبيس هو ص البان وهو الذي
 يعمل منه الدمن كلب من الكرك حب املوك الرومي هو الصور
 الكبار حوزم بالثارت هي الدقة فالوم ارام يعمل من اللبن
 ان ايم الربيع حيد قيل هو الزعفران حمض الفيل هو الثاقل
 وهو السفة وهو الشربيل وهو الفضة وهو حب الشبي وهو
 حب الفنجكشت وقال له حص اكمال حجر الطلق تعرف يعرف
 الغروس وحجر العروسة وهو كوكب الارض وهو حجر بران بنفش
 فترات رفاق يعمل منه حضا والاحياء فينبوع مقام الزفاي
 ويعرف بحجر الصنوء صرا وهو احسار وهو بسا بيج
 وهو ثاقب حجر وهو كتيبي الارجل ويعرف عند العوام بالاشنوان

لا
 في بعض الاماكن
 حبيس في الارض

حبيس وهو اللرونج ولم احقق ما هو بالتيار المعجم او بالتيار المرملة
 او بالتيار حديد هو حروف هو الراستنج وهو النحاس المحرق
 وهو نوعان مغربي وبلدي والمغربي ابيض حب العراط
 هو الما ذريون حب العصفور هو الغرط حب الزلم هو
 فلاقل السودان وهو نوعان مصري ومغربي والمغربي
 حب كثير ابيض يعرف حب الغرير والمصري حب صغير اسود
 حب السلاخة وهو حب مركب ينفع من الكوازة حجر اكنيد
 وهو البادزهر ومنه حيوانه ومنه حجر المائنة وهو حجر
 السفتي حمر حمرانه هو اكرمل وهو اكنيد وهو حب اكنيد
 وعروق اكنيد وينفع من لدغ الدوام ومنه اكنيد سريا حلتشا
 هو اكلب حيلاف هو نوع من الصنفان ورقه اصفر ورق
 الاول مستطيل وعرفه المثلث من البان مظفر الذي هو
 الكانيم ويعوضه برز الكلي لانه شبيه وبشعل ايضا في
 البخورات حمان هو البابونج والبابونج ونفيس ثفا في
 اكنيد وهو نوع من ثفا في **حرف انا** حمان هو البان
 اكنيد يعرف بحجر الصوف لانه كمل بالما فتيش فيز هب
 انما ومع حمان دم السمك حروب الشوك هو البنت
 وهو حروب المغر ايضا حروب بنطلي هو التامي قاعدته
 الرمال هو البني طلاف هو العريض الورق من الصنفان
 خرسك وفضشك هو اكلب الماء كوكب من ارض البحار ما

حبيس

دار مصوص هو الارضى دفر هو الحوبيا دراقن هو الكوفى
 دو سباب هو العسل وقيل رب العنب يستفاد منه
 الثبوت هو دهن بزر الكنان دباء هو القرع دار كلس
 هو ثياب السطيف وقشر شجر الجوز بوا دهن السراج
 دهن الكنان وقيل له دهن النور ويدخل في عمل اللازورد
 وغنى ويكل به السندروس وما اشبهه ويدخل في مرماه رازورج
 دفر هو اللوبيا ديبد هو نمر العور هو الابريل دلاي
 هو البطيخ الهندى هو الاخضر عندنا دوس هو المباد الذى
 يطبخ فيه اكديد بعد حمامه حتى يسخن ويسود ويستعمل في ادوية
 الامراض دياسرون قيل هو رب الثوث دارنى هو
 الصوقا ريقف خشيش القلب دواى هندى هو الشجر الهندى
 يعمل به القل ل الهند ويصلح به عندنا اذا فسد دقاق الهند
 هو الذى يخرج من كت المتخل ويستعمل دقاق الكندر يخل مع ش
 فكيف تشد نفعا دم الاضوين هو الشبان وهو دم الثعبان
 دم الغزال هو نبات ينسب الطرغون يوجد له دافنة وهو اخضر
 وله عروق احمراء يصنع الابداء اذا مسك بها ديك اعور هو الكندر
 وهو لحم الامير وحسن اكل دهن اكل هو الثيرى
 دهن الرازى قيل دهن الزنبق وانا انقل ان دهن الزنبق
 دهن يعمل منه نبات يوجد في دمشق له ورق ذات اوراق
 مستطيلة يشبه صوت النمل في وسطها سعرات طوال

دلى هو الغزال الحور
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان

دلى هو الغزال الحور
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان

دلى هو الغزال الحور
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان

صنعة رأس كل شعير حبة الصفراء والورق شديد البياض صلبة
 عطرية الرائحة في غاية واسم الزنبق يكون في اثنا ايام الورد
 وقد ذكر الاطباء ان الزنبق دهن الباسمين في عدة مواضع
 واما دهن الرازى فهو دهن العنب نوع يسمى بالرازى
 مستطيل الشكل دهن العسل هو اللادن الذى يعل من
 دهنسون هو المشكطرا مشغ وقيل بالباء ايضا دهن رقت
 هو المؤلف من زيت الزيتون وزيت رطب دياسوس
 هو العوسج دوشاب هو عسل الفوقيل هو عسل وشم
 يعمل بغير دهن التارجيل هو دهن اكور الهندى دهن
 الكلابى هو مركب ذكر في باب الادمان دياسفيلقون
 هو دهن الكون دياقوت سارج هو رب الكشخاش الاخضر
 ديك برديك هو الدواء المحول من النون والزنبق وعنه ذكر
 في باب الدورات ومعناه قد وهى لغة فارسية وقيل
 قد رفق قدر دار شعبيان هو اكلوى وقيل انه يعرف
 باليصندول ولم اصدق محكي ذلك دلى حيوان يعمل من حلق
 فرا بليس هو الخنس دقل قيل انه الدواء بارض ايجاز
 وانه ايضا صرب من التمر دبق هو الخوا دوسوق هو الكرم
 دلا فطيرس هو شجر اللوف درويج هو حب ن خراسان
 ويعرف بالعراق وحبش شامى والعراق اجهه مصوب
 الشكل ابيض اللب ديبد وعورد وديد لك معناه

دلى هو الغزال الحور
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان

دلى هو الغزال الحور
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان

دلى هو الغزال الحور
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان

دلى هو الغزال الحور
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان
 دلف هو الشبان

بأبراسية الدواء وقيل معناه المعجون دونه هو محض اللبن
 فاحضها كان او غير فاحض وقيل هو الرايب وقيل هو اللبن
 الكاظم الحزوع زبد ويتخذ من لبن البقر دبق ايضا قيل
 انه حب العصفور تتعلمه النساء في البخورات راجحة
 طيبة فيها شيء من راجحة العود ربما عوفيا العنبر الحام
 وعجن به العود فتج طيبا واما النساء فتستعملونه لازالة
 الشعر عن العانة وفيه دبقه نزيل الشعر **حرف الراء**
 ذره هو حنطة السودان وهو الكاوردس وهو الكسد ذو قرا
 هو بزر اجز البري ذيب اكيل هو لحية التيس وهو شجر
 اللادن وقال بعضهم هو الطرائيف وليس بذلك ومنهم
 من يوجه عصا لحية التيس المستعمل في الترياق وحلها في
 لهم العشاب ذكر الارض هو الطرائيف وقال الطرثوث
 وهو انواع مختلفة كسب المواضع التي ينسب فيها لانه شبه
 الاكليل وهو رطب **حرف الراء** روستحة هو الناس
 المحرق وهو اكديد لكر فوس بالبوربري رقوق هو اكيل
 من اللغة رمان جيل يقال له في اللغة الحص وتقال له النار مسك
 اي زهر الرمان اكيل رجل الغراب يقال له بزر كشت
 وتقال له رجل الجراد وهو الاصح وهو العشب المعروف
 بالاطريلان وتقال اطلان وهي شجرة من البرص وما اشبهها
 عندنا الا ايضا ابن العطار زما د اكيه هو الطباشير

في الراء
 في الراء

في الراء
 في الراء

دقها في السحق رقية
 الشمس في صاوي يوماني
 الشمس في صاوي يوماني
 الشمس في صاوي يوماني

رجل ايم هو الباس وهو الشر وهو ضارب في شانه وبري
 النسيج ولا يختلف عليك باقا ايم فان ساق ايم ضيقة
 حراد ويعرف بفرق الغالودج وتعرف اكلان اذ كانت ضيقة
 بها اكلان وكذلك يصنع الشجر بها والادمان ولا يجل ذلك سمي
 باق ايم وبق العوس رطبة هي الصبة وهي النفث
 نوح من القوط وهي ربيع اكيل بالشم رارياكي وهو الباس
 وهو الشر وهو ضارب في شانه وبري رعي ايم قيل انه
 المسوكل العباسي يستاك به رقا هي الطليخة حب اصفر
 يونه به من بلاد اليمن يستعمل في الطب رقا هي جوز
 القز رعب هي اكلان وهو الرمان الذكر راز في هو العنب
 الذي تقدم ذكر رند هو ورق شجر الغار وهو الممستق
 رقا هو البندق الهندى رته هو البندق ايضا الهندى وتقال
 ان الرته هي الفوفل وليس ذلك بصحيح وكان عندي البندق
 المعروف بالهندى كسيت الهندى في اكلته والصلابة لكنه في
 القدر قدر البندق المعروف رمان السعال هو رويس خضري
 اغص الصغبر رابنج هو علك الصنوبر وقال الفير
 هو صنعة وليس كذلك بل الرابنج هو علك الصنوبر واذا طبخ
 وصنع ورجع فلفونية التي تستعمل في ادوية اكيل مع الرقة
 قاما الصنوبر فانه غلي راطنا ورا تينا اجمو هو علك
 وان اختلفت اشماق رسا قيل هو السرطان البري

في الراء
 في الراء

في الراء
 في الراء

في الراء
 في الراء

في الراء
 في الراء

في الراء
 في الراء

في الراء
 في الراء

في الراء
 في الراء

سدر و سبزی می بیند اذالان
نبات علی الشطوط و دودم
اذا غلبت الی البر
۱۴

مجلس شورای اسلامی
تاریخ ۱۳۰۲/۱۰/۱۵

شعردیون هو الثوم البری اعی اکثیثه الثویه شعرون
هو الثوم مطلقا شعرون هو الرند الاسود شهید
العسل شمع قبل ان یصفی شمس هو الکرمازی و هی
العزبه والنجم و هو حب الاثل ثبیته العجوز هی الاثنه
شاهلوط هو القسطل شیخ ارمنی هو الوخشیرک
و هی ثلثه انواع شامی وارمنی و خراسانی و هو اصفهانی
وبعد الارمنی شدرک هو البرباریس شیطری
یعرف بالنار الباه لکونه عندهم ذلوا و مغری و کزک
البرباریس یعرف بالنار الباه و یعرف بالنار فی بلاد
دواز مغری ایضا شیخ المرمری هو الخطمی البری شفی
رومی هو اکندروس و هو اکا ورس شعردون هو حقیقی
الثویه و یعرف کافظ الاجساد و کافظ القوی شیخ
ارمنی هو اکثیثه الکریه و کافظها اسهل اکیات
شیخ ترکی هو الوخشیرک شیخ العوس هو عروق زرسو
شیخ البراغیث هی الثافت فیرقیا شکو یحی اکسک
شک هو زینجی غار هو سیم الفار و هو تراب الهاک و هو
نوعان ایهن و ایهن و اکید ما جلبه من خراسان ایهن
هو انق الرازی شیخ هی الثاقله الصغیر شعلیل
هو وده السولیمان شبان هو دم الاضون صغیر شیخ
سقطر سراسیم هو اللب شیر فشک معناه قشر

۱۱) مخفی

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

شماره اول و دوم

جنگ شوق
جنگ شوق
جنگ شوق

قشره ملو تغذي سكره ملو وسمى شرفه شوره وسمى زبد
الملح في مكانه **حرف الصاد** صمغ الاكدان وسمى اكله
وسمى نوعان متين وطيب فاكنتين منه الاسود وسمى
منه غير الاسود صوبد لاسم فارسي يقطع على اسم الورق
الحضائغ الورق أي العسل صمغ الارما وسمى الرزاق
الربط يوقد منه ورق صوف الغنم وسمى بن ذكي والغان
صمغ حروري وسمى صمغ السوي يוכל مع والغان
وسمى فلفل الضغاليه صمغ احمي وسمى القيسق وسمى به
الاسم لان احمي اذا رأت نأذي اليه وسمى ثلثه
وسمى الغرب صمغ وسمى الا فتمون الا فبسطي صمغ
يوما وسمى الفوني وسمى نغناء صمغ القناد وسمى الكثير
صمغ القرظ وسمى الصمغ العربي صمغ الطلح وسمى الثقل
صمغ يوما وسمى كتاب عبد الله أنه صمغ العرب
وذكر انها الصمغ صمغ فارو وسمى وسمى الرصاص الاسود
وسمى منه السلقون صمغ وسمى اكله يصبغ
بها الاصفر صمغ الطلح وسمى صمغ شجرة ذات شوكة وسمى
الصنط وسمى منه صمغ احمي وسمى لفظ الفل صمغ الدين
بن الفقا وسمى مطلق وسمى الغرب **حرف الصاد** وسمى
البرط الذي وسمى كشيء الحصل على الباض وانا رايت
الحصل على لحيه الا حواله الا حواله وسمى الكلب

البياض ضامر بونا هو السمن ويعرف بالبيج بالكثير
 وهو حب الغول ضاير الجوز كزيت البير ضارم
 من كتاب عبد الله ضومر هو الكوم وهو البارد روي ضامران
 هو الفوننج من كتاب عبد الله **حرف الطاء** طين حر هو الذي
 طين كان حرا لا كالطير رمل او تراب فيه ارضيته غير
 طر خستوق هو الهند باد البري وقال له سرتش بري
 طير هو نوع من الطير اصغر من الجمل طالسو قيل انه
 من الزيتون البري من الارشاد قال الرازي انه ورق
 البساتي ونشورها طرايت هو رب رباي وذكر
 والظنوت وهو انواع كسب الاماكن الثابت فيها
 طوط هو القطن البري طين فهو ليا كلب من بين جميع
 شبه الطين الاندلسي يميل الى الخضرة طين سا موسى
 هو الذي يسمى الكوكب وليس بكوكب الارض لان كوكب
 الارض هو حجر الطلق طين الحمر هو الارض طين مخوم
 قيل انه يؤخذ من معان بحر من بلاد الروم وانه يروى
 ويصنع ويكف بدم الغنز ويختلج بالملك بلك
 اجون ورفو هو المستعمل في الترياق وذكر جالينوس
 انه مضمحل لملك احمر ولم يرههم مجونه بدم الغنز وسال
 فلم يبرئ من ذلك بل يكف ويخجن ويعرض وبطير
 رطابق الملك كلال قدن والنفق بينه وبينه بغيره الاطيان

في بعض النسخ هو الذي
 في بعض النسخ هو الذي

في بعض النسخ هو الذي

في بعض النسخ هو الذي

اذا استعملت قطعت الدم وامسكت الاسهال وقيل بل
 سهل وهو امر مائل الى الصفرة طريند بالعبث هو اخضر قوتا
 طينان هو حصي النخل طارطة هو النما هو دانه طرا
 هو اخروي ططم هو السمان طلمج هو ام غلان طيب العرب
 هو الاذن طين مصري هو الايلين طين شاموس
 طين ابيض صنف تفتت سريفا وكل بالمار بلصق
 باللسان كالدبق من كتاب عبد الله وتلفت عن محمد العتار
 واحسنت عن الطرفون وكفت زرع وهو ان تقطع
 عند مجر ورقا وتخلط باقها في الارض ويعمل في وسطها
 قليل حرمل ويغسل بالطين ويترك فظلم عن الطرفون
 وان عروقه **حرف الظاء** ظنان هو الثاسين البري وهو الشهد الخ ايضا
 ظلم هو عروق ضمير يدنو بها لفرى ظفر الغول هو قشر حنظل
 كلك من بلاد اكبس **حرف العين** علك الانباط فعل
 هو علك شجر الفستق وقيل هو علك شجر البطم علك
 يابس هو القلفونية عسل اللبنا هو الميع السائل
 عصي الراعي هو البطباط وهو نوع من القطار واناريت
 عنب اجن هو الكاكن عصاب الصنا هو الشيطر
 عطاره هو السند الرومي وعطارد ايضا عند اهل
 الصنف هو اصفر وهو النحاس الاصفر عنب اكب

الجل

في بعض النسخ هو الذي

عرق الذهب وهو الدار

عسل وهو العرق الذي

عن الكرم البيضاء والناشر السوداء وهي العشر
 وهي اكنثه وهي اكرمل وهي اكرمانا عصير الند هو رب
 السوس ونسبه البحر من الة نفس نيفو ونسبه بلكه الصدر
 على الروم هو المصطك وهو الكبة عثوران وعبر ان
 قتل هو القسيوح وقيل هو نوي اصدرا حجة منه عروق
 هو قتل هو الغليظ من الماحوران وقيل هو الكرم علس
 الماء هو الطحلب عروس هو النيلوفر وتقال له مغاير
 وبسمي بتا تل النخل لما كانت النخل كذا مفتوحا بدخل فيه
 العنقا فتطبق عليه وبكه وينفخ ما فيه عنقه هو الا
 ويصل الربو ويصل اكنثر بر طيننا هو الادروم
 وقال الخوانه نوي من النوفر الا قضى وله ورق اصفر
 ودخله نقطه سوداء وقيل انه نوي من كور مرتج وهو
 الصبي عنق هو المردقوش هو المزر كوش عيدان
 ذهب بعضهم الى انه دار ششعار انا اصله انا ردين
 عصير العنب اذا طبخ في سبي مطبوخ في عود صرو هو عود
 الطيب وهو المنذر وهو اجناس منه قاقلي ورطبه هو
 الذي يعمل في العسل وهو اخضر ورأيه ولما كان عند
 وهو ثلاثة شطى ودفرى وحرايدى عسل الانغرد يا
 عسل البلادر عروق الارض هو سمخه الارض وهو القطر
 عفر الماء هو الرعاد وهو صوت عسك نالند فتر عسك كدر

لثمنه لثمنه
 زعفران زعفران
 زعفران زعفران
 زعفران زعفران

عجم

عود الصليب
 عود الصليب
 عود الصليب

عود الصليب
 عود الصليب
 عود الصليب

صير يرمي فاذا رمى برينه سيجان اكلان الطبع عرب قتل هو شج
 ابراهيم وقيل هو الصنفان وهو الصبي وهو لغه عرابيه
 عصير برى هو الباد اورد ومغناه مذهب الرنكه عير
 هو الصوف عشر هو النبات الذي ينزل عليه شكل العشر
 عير هو ما طحن من العود بطيب به وغير من الطيب عود
 هو البقع وقيل كل ما يذبح الصنم يسمي عود ما عود يسمي شوك
 وود على شدة ورق الزيتون يدخل في ادوية العنق واصول
 في البخورات عجينة هو عجم الزبيب علف قتل هو اكنظله
 وليس به بل العلف قنار ايجار علف هو المردقوش عديم
 هو النرجس عرطينا قتل هو كور مرتج ان يتي منكم
 وزهر عروق الكافور هو الزرنباد عروق صحرى عروق
 المصبا عنب وهو الفوق عروق بيض وهو المستعمل وهو
 اصباغ برمس وهو بوزيدان عروق صفر هو الكرم
 عرصه هو الكاديون عصفه هو الكرم الا صفر عود
 هو سمخ المرمع علف هو الوسمه وهو ورق النيل عود
 غافه قتل انه اربعة اصناف اصداء من الطمع ونوان
 فيه رزقه ولون عود اصفر والاني حلو الطمع وورق
 اخضر ولونه اخضر عسل هو اكنظله الذي يغسل به
 الراس غاسول هو يعمل من القل وهو صنف العصف
 عجم هو اسفنج البحر وهو رغو الماء الحلو وهو السنفج

عود الصليب
 عود الصليب
 عود الصليب

عود الصليب
 عود الصليب
 عود الصليب

حرف الفاء فاء وانا والكنايا والكنايا وهو عود صلب
 وهو صنفان ذكر وانثى لهما طولي وهو الذكر والآث صلب
 وقيل انه وده امار وليس يصح قتل هو النبلور الهندى
 منه الكنايا فاروز وهو الوبى فلفل الغروف هو حب الكلى
 فليخ هو برز اصفر يعوده رقيق وورق عريض فيها عطر
 شجل في البور الباني وقيل انه الباس فاعبه انا
 ودفاعه انا برز ما فقا هو نواى وزهر ما يكون زهر
 ونوار فيل هو حب الكضض وهو مران الفيل فصفه
 هي الرطب فرهاد هو الصنفان فكل هو السذاب
 بستانه وبرى فونج منه برى وهو القيا ومنه فلي
 وبسمى حب القيا ومنه حبس انا في حبس انا
 وهو النغير والعتك طر اشير قتل انه من انواع وهو برك
 فربحشك هو الركان القنفل فاعره هو حب كلبه في الفين
 برقل في الطب احمازى لها حب لونه اشقر واسود لانها
 فلفل ابيض هو الفنج منه الفلفل على رايه جالينوس فلقونه
 هي اصل الفلفل وقيل اصل دار فلفل فرهاد هو التوت
 وسر هو القشور وهو بحر صيف كدب المرفوق فيزبل
 شعرا فريون هو التاكوت وهو اللبانه المغرب وقيل
 انه صمغ الشهاب البرى فظا فلن وقلن والكرميه واصل
 وهو اصل فيه خمس ورفات وهو رطل الغراب فوفل قتل

قيل

النفث
 الكنايا
 صنفان

صنفان

فليخ
 قافه
 البندق

البندق الهندى وليس يصح قتل بندق الهندى هو الرث
 فلقنها بالوز الهندى لان الرث قدر البندق الماكول
 قفاه النحاس هو نوبال النحاس فانيه سكره هو ما عمل
 منه السكر في البلد الذي نسميها فسيق التاجيل السور
 فروقه هو الزعفران فليون هو الطين الارضى فلقنيون
 هو النبرم فاشرا هو اصل الكرمه البيضاء البرية هي
 الفرصة فسرسين هو اصل الكرمه البرية **حرف القاف**
 قاديون هي اقراص الوراينج فروقه هو حب الفضة وقيل
 هو الزعفران قتل برز صمغ اكله من حديث برفه وسمى
 بالقبيل الطائف ويقال انه كلبه من الطائف ببلاد احماز
 وما كفت ذلك الى النفلين اضحى وهو ببلد الدوه وحب
 القرم اذا استعمل مسحوقا يفرق او مع غين قلب
 ويقال حب القلب هو برز ريشه برز الكنايا بله الكرمه
 صلب وانا رايته احمض القبيح كلبه من بلاد بغداد
 ويقل في ادوية الكصفي في الخنايه في طم الهندى هو حب النبل
 وحسن ساعه فليس هو الكلس من محه هو قصب الزرين
 وقيل قصب انلسي هو قصب النجورين وسميها انا
 قصبها من بلاد الهند فانه جنسا آخر كلبه من الانلس قدر
 كونه وان كان كذلك فالذي يابى الناس النونج قصب
 الزرين الذي رايته فان الذي رايته قصبه هستانه

فلقها
 صنفان

قيل

وهو به صفة باقونه اللغز فيها النسخ العنكبوتية
 الخس في طهرها مران قائل ابنه هو اكناء الاله وهو القطلج
 والقوب قائل النمل هو النملو فر لانه ينطبق عليه فيموت
 قتل وجب القتل هو حب الرمان البري قريب الشبه
 منه بزر الكنان وفي طعم رسوفه ممتش قفلا وقلا فله هو فزون
 كونه بزر يشبه السم طعمه الى احد الغنايين وهو
 غداي يزيد في ابناه اذا استعمل فيموتها هو الطين **الكلمة**
 قس هو الزفت اليابس والنفار هو الزفت الرطب
 قراض هو البابونج قطن با هو الكلبا وهو الغر وقيل
 انه الصنف اليابس الساذج قضايل هو النفط قطن
 هو رطب القند والقند هو صنف القطن وهو القصب **النفط**
 قشعر هو القشعر قصب وقشعر وهو عرابض بجلد
 منه البواق فيه طلاق صافه وعطرية قسطار يون
 هو رعي الحام قطن هو البقلة الرومي وهو السرمق
 قانور هو الحانور قوطا من مصر هو البودع يعمل منه
 الاكباج في المراكب قراضا هو حب الملوك بؤكل اصفر
 منه القراضا فيه طلاق قنا هو اكنار شند قنا اي
 هو الزراوند قودمانا هو كراويا بري قنا البقم هو القنطر
 قوصحنه هو شوكة ابراهيم قرض هو صوان يصنع به
 اكرس الاله قراط كرات بطل وهو كرات الحان قون

في المراكب قراضا

البجر هو الكلبا فرقيسون هو الكلبا هو قوطانا هو القودمانا
 وفرقيسا قسط هذا هو الاسود اكلو قسطا هو القسط
 اكر الالبين ويوز بالزند قاتيس هو الكلبا شير وهو ضرب
 منه الكلبا فيه هو اكلنا في واكلنا **حرف الكاف**
 كرم بيضا هو الفاشرا هو القريحا كرم سودا هو الفاشرين
 وهو الكلبا وهو اكر نيل وهو عرق اكية كما دريوس
 بلوط الارض وهي بلوط الارض لان ورقه يشبه ورق
 البلوط كشوت رومي هو الافشين كما فيطرس هو
 بالبحر فرسنه كاشم قتل انه بزر الكلبا وليس كما قيل بل
 شبيه به وهو اكر الكزان وكافور هو قشر الطلح بقله في
 دهن العنب وهو دهن الارز في كركا هو الزعران وهو اسم
 عبراني اسم خرطوم بالعبيراني كمل السودان هو اكية رسود
 المعروف بالبنم كمل فارس هو الانزروت كشيبت
 هو القنطر وادافيل شمع الكشت برله به شمع القنطر كسلانور
 اصل يميل الى سواد فيها شبه من السليخة ويوزق بينهما
 السليخة طيبة الراكبة والكسلان كيت كركا كجره قتل
 هو اكرشف كركا هو زاب التي وهو صنف اكرشف كركا

قيل هو الفجكست ويعرف بني الغليف كر هو قضم قش
كرمازك وكرماز هو العذبة هو غمر الائل كر قيل
هو الحمر ونس هو ضرب من الكرافس هو الطراسيون
ان السوي كتم هو الوشم هو ورق النيل وبه يصنع الشعر
كادي هو الحشب الذي يعمل منه شراب الكدر وطعمه يعمل
الدين ان دين الطادي وهي تج حشما كحشب الخل
في ضيق وكتة تنظاياه فيه عطرته قليلة وهو عند طبيخ
به الشراب مرارا كثيرة كور هو المخل الارض كرو سغلا هو
تراب الذهب والفضة ويعمل انه تراب معدن الذهب
والفضة كرات مدور هو الاندلس كرات بطل هو الوط
كرات رومي هو الراسن هو الزجبل النامي وهو
الانطور هو اكتا هو بنات الالة كقوت ارمان
هو الكر اوبا كقوت كرمان هو نوع من البرد مانا وهو عند
وراه بعض العشاي وتعجب من اكتان وليس هو الط
الكف الذي ل ايده النش العريض الذي را الحش را ا
البوق وانها طمان هو موصفا واستمر وما عرف احب هو
عنه استعمل هو استدل ان من الاول وذلك الطف كرنب

بنفي

بطل هو الاندلس كقوت هش هو النا خواه هو اللا زمو هو
الانيس الروي كيشا هي الكر سنة كبريت رومي قيل
هو الكر بث القبص صلى الامر ولم اعرف له معنا بل را بث
في نسخ الصنعة صنعة على كبريت المر يعمل من العوا في
مع عنه وقيل هو الكر بث الابيض كلن هو النون هو
اجير غير مطفي كف اكتاد هو السنب الرومي كف
اليهود هو المر هو الزفت البكر ويوجد في اليون رشته
لونه اسود براق ضيق تيفت را كيت را ا النف
ينمو القول لني اذا يلو او سرب بالما وقيل انه يسمى بث
ب ويسمى هذا الاسم لانه يوجد في قصر يهودا طمان بلاده
في زمان الاول وكتا بالعبراني اسم القرنة وهو من ادوة
التراب كرنب شامي هو القيبط كشمن وقشمن
هو زبيب صغير بلانوي كربار هو الغزير وقيل انه صنع
اكور الرومي وقيل انه ات هو جميع الصمغ تخل هو ا
لا تخل هو قاذب التين كوكب الارض هو الطلق لانه
يصفى في الليل واذا قيل قوس الكوكب يعنون النور الذي
ينمو في الطلق كحل شامي هو البسماط هو اي بزا دوي

اصل الكبر هو الا خف وهو اللام كل اجلا هو الا غد
 كست هو القسط كشت كشت هو العطش ان شئ على شئ
 كنك هو دواء البراغيت ذك الراسي وصحة على الفاني
 ضياء الدين ابن القفائي ويعرف بالملوك ويعرف بخت
 البراغيت والثمة ويعرف بالسليمان كره انه هو عود
 اما زريون عن محمد العنبر الا قلوب كنك وود هو زرا
 القوي هو صفو هو شرف كرس وفتي هو اكنع ونس شرف
 رومي هو الا فتنة كالبج هو عنب العلب البستان
 من الكاوي كنج هو الحرف من الفردوس وابن عمران
 كباي الحفظ ككان هو اكنع قوقا كافور ناز
 وهو الا زاد يغني به الطري اكلولان ناز طري وازاد حلو
 والقيصور هو منسوب الى بلد القيصور وهو قريب من حمص
 وراحتة ومزاجه والرباعي منسوب الى مستحبه كان
 اكنع رباعي الملك وهو من الطبع ومزاجه الى اكراميل
 الى بقية انواعه وذكرنا انواع الفوار اتيهم وهو الله
 والامر هو **اللام** ابن العشر
 قبل هو لبن لها البشارم الى البتومات كبا هو الطين

الخنوم لباب التقي هو النشا كبا هو الميعة السائلة لني
 يقال انه كان في بلد سما فلما زرع بحضره الميعة لواله
 هو اكنع الدين الغير المتعجب كاجم الذهب ولها قاذ
 هو الشمار وقد ذكر انما رهي كزبن البير ايضا لباب هو ثوب
 ناسي وبلدي وكلاهما سبلان وهما يعرفان بكسل الكاكن
 لكونه ينفذ بلا كلغة وكثير المازرع عن الفراء حبة التيس
 هو اليو فسطيد اس وهو اذناب اكنيل وينف عن شجرة
 اللادن وقيل هو الطرائيف وليس كذلك لانه عندها وحقه
 وهو يفل في الشرايف لعبة اكنن وهي البير وهي
 العروس وهي عندهم اكنع غورا لغاية اكنن وهو البير
 ويقال له شايين كاي اللغاية السفار وهو البار غار
 في خلقة **حرف** **الميم**
 ميم نطلي براق را بكت را بكت النفط لا زوردهي اللون الى سفيد
 قبل ميم ميم اي ابيض فيه حمره وكان عنده ميم ميم اي اخضر
 لون الزنجفر بل اشد حمرته ميم الصباغة هو الشمار ميم ميم
 ويقال داراني وهو الصبي وهو الميم الطيور رد كلب ميم
 وزنه يقال له دارا وقيل الدرا ميم ميم ميم العجيني ميم

اخذ صبي النشوة موم هو الشمس مشكط من نوع
 من الفودنج هو ايضا نونان وهو عندي بدر الدم ويدخل
 في الترافاق ملوكيه هي الملو فيه وهي اكنين مغان هو
 شجرة الرمان البري هو اصل العنقل واذا اذ ودق
 وادف بالمالا وعلى الكسر حبة ويسمى بالبارسي اشرا
 لشدة قبحه مرغان هو البست وقد ذكر في اللغة ان
 المرغان ايضا هو اللؤلؤ الصغار متعلبان هو اكراف ولاك
 استمى سقونا ليكون فيه اكراف وغيره مسعود نيا هي رغوة
 الزجاجة وانا اخذتها بيدي من المسك والكسرة في الزجاجة
 فوجدت فيه شيئا اجيبن شرب البياض هو ايضا المسعود نيا
 يدخل في الكحل مقل اليهود هو القمل الازرق وما علمت لم يسم
 بمقل اليهود الى الآن مران الصو هو القمل مذوب اقصاه
 هو حجر اليهودي مسط سحار هو القلقونية عن جالينوس
 مداد الكون هو الدخان المحترق بعضه على بعض ويصطبغ
 الصنوبر يستعمل في نسيج العرايم وعلاجه ابراقات مصحح
 هو ثمر الثوبسي هو الحجر ناصع طلو وفيه حبة كبد
 الحاكيني طيب الطعم وانا رايت واكلت منه ولم تكن غلاما

هو حجر اليهودي
 مداد الكون
 الصنوبر
 هو ثمر الثوبسي
 الحاكيني

اللسان لو نامة المصير ماشو به قيل هو اللبون وقيل
 مبيجي هو ما يتبع ثلثه من ماء العنب وهو المثلث مسعود
 هو السبل الرومي وهو الافليطي مواصل الزبيب اكله
 ويسمى بالبحي بالانلس اصول مستطيل بيض في طعم مرقه
 وهذه بيتر كدوا اللسان وكان عندي وعلمت منه الترافاق
 ويسمى اليه النوبس واصول الطري مرقد هو رز
 والابون وهو لبن اختشاش مولكا نبطي هو الاسود
 مصوص لوف يتخذ بخل وعسل ورغران مثل اليهود هو
 الكدرو قد يسمى بالاسم وهو اسود يضرب الى الحمرة ونم شئ
 يشبه القمل يوجد في الحرة وليس منه بل من جنس الحمر ولا يخرج
 لشيء جعل مكانه مستور ومستعار اسمان عريان وهو اسم
 للزراوند الطويل والكدور مصل هو اللبن الحامض من الذي
 لبن كان ما هي زهني معناه سم السمك مصبالي الروح
 هو الكدرا وقد ذكر مرنا قلني دواء عجيب قيل انه اذا اكد
 منه متعال وشرب لم يعمل فيه سم ابدا وقيل ولد ايضا
 وسمي بهذا الاسم لان في غصنه الف ورق ومائه عقد والذي
 انقله انا الف وانا رايت وكان عندي اصل فيه صفرة وكرانة

ط
 عجان

ط
 عجان

يسيرة وعوضه اخضر مبولون **هو** حب البلسان مسحوقا
هو لسان العصفور ملبوطن **هو** الكليل الحلك ما يرى ان
 من قبله انطاطيف **هو** عروق صفراء قان مر الطم كيطا
هو البستان منان **هو** انسان يعمل مثاود اكل مراد
 المستعمل في الامراض **هو** دقان الصنوبر المجتموع بعضها على بعض
 ما **هو** دانه اى القاع بنفس **هو** حب الخلوكة **هو** شدة انك
 من **هو** سهل وينفع بعضه **حرف**
النار نار دطاجس **هو** السبل النهرى نار دبين
 السبل الروى **هو** الاقليل **هو** المختوش نار **هو**
 اظفار الطيب نار جين **هو** اجود النهرى نار عيشة **هو**
 النار مشك **هو** الزمان الذى ومعناه مسك الزمان ينلوز
هو العروس بنوع **هو** ثمر السد التمر نجم **هو** النجيل **هو**
 النيل **هو** الذى ياكله الدواب عند اجرب يطلى على سواحل
 البحر والمياه زهى يفتت اقصاء وطبقة وجرب فتع
 كد كد سرن **هو** الورد الصنف وقيل الورد الذى وشجره
 يشبه شجرة الورد غام **هو** السقيم وقد ذكر في الحروف السيرة
 ناربا **هو** بحر مغرب البحر **هو** الزعاد وانه اعلم كيمية اقال

كونا

حرف **الحاء** **هو** فار بنى تا ولبنة
 القلب لان بزن يشبه شكله شكل القلب وقيل شكل الصنوبر
 الصغير **هو** احمر الى صفرة يسيرة لراكبة شئ من راحة
 الصنوبر يدخل في الشرايق **هو** عنده هيو فطيد اس **هو** جنة
 وقد ذكر بسيد **هو** حب الحنظل كله ويعمل منه فنيو ويؤكل
 ويكلى وينتقل به على البند هيل بوا **هو** البهل القافى ريع
 ايضا بالقافى الصغية **هو** عنده قافى صغية تنفاه قور
 النبوع المتوسط وقافى كبيت قد اجود المتوسط ونم
 هيل ايضا مصوف **هو** دون هريوق يقال لها العليانة
 صفراء اللون عطرة الطم هلام **هو** القريض من الطعام
 نقلت ذلك ولم ان هنتان **هو** الرغزان **هو** الكوكبا
حرف **الواو** **هو** شئ **هو** الايج
هو لصفاق الذهب **هو** **هو** الايك **هو** عود الريح ورش
هو برز اصفر كلب من بلاد اليمن يدخل في البخورات اصفر اللون
 برز مثل برز كيان **هو** وادق ويؤتى به من بلاد اكيشة
 وزرعه بقمع الارض عشرون سنة ثم يطلع من غير
 احتفال بل ان هذا الحلق ذكر صاحب الكتاب وزد الحار

هو الخطي ورد الباطني هو رؤس وقيل هو شجر الخيل
 وهو الروح يوكل ووحى بوجه في البحر صغرا مثل
 يد لك به النفس مع الليون او اللين اما معن نافر وورل
 هو نوع النمل في البر وقيل هو كبير اخر اذ ين وسمو مطوي
 هو المعجون الملوكة وسمو كواير هو النمل عند ابن جليل
 العنكبوت ورسنان هو صنف من الهمم ورفيس هو
 ضمن النمل ووطوي هو الفراسيون وفتيرك
 ووفيرق خراسان والشيخ الارضي وفتيرك
 ايضا من جملة انواع سبل الدود وحب القز

حرف لا

لا دن هو لادنا وهو لادنيا وهو طل يتفرع على شجر فسطح
 من السماء ينطق في اوراقه وفتيشه تدق وجر وجليج
 لا ذرمير هو اسم للادن ايضا لا زورد هو اسارقون
 ووجه في معادن النحاس مجاز لا اي هو صنف شجر كليلج
 من اليمن او من الهند يلج اجرامات **حرف ف**
الف بقطي هو الدبا ينتون قيل هو انا فسيما الدبا
 وقيل ان البنتون ايضا هو السذاب وهو الحبل ومنه لبنان

ومنه برى بنوح هو الشجر وانواعه كثيرة برا مسج
 هو الاسفند ايج وهو ما عفن مرارها
 الاسود بالكل هو صنف واد
 مناج الدمان في يوم
 والاشجار
 السماء
 الم

